

Pražská vysoká škola psychosociálních studií



Sociokulturní procesy v uprchlických zařízeních v ČR a vliv kulturní identity

Bc. Radmila Žemličková

Navazující magisterské studium, obor: Sociální práce
se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii,
kombinovaná forma studia

Vedoucí práce: doc. PhDr. Martin Soukup, Ph.D.

Praha 2013

Prague college of psychosocial studies



Sociocultural processes in refugee camps in the Czech Republic and its cultural identity

Bc. Radmila Žemličková

Master study, field: Social work with a focus
on communication and Applied Psychotherapy,
combined study

The Diploma Thesis Work Supervisor:
doc. PhDr. Martin Soukup, Ph.D.

Praha 2013

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že diplomovou práci jsem vypracovala samostatně a použila v ní pouze a jen prameny uvedené v seznamu literatury.

V Praze, dne 22. dubna 2013

Bc. Radmila Žemličková

Poděkování

Děkuji panu doc. PhDr. Martinu Soukupovi, Ph.D., za odborné a metodické vedení mé diplomové práce a veškeré podnětné připomínky během konzultací.

Anotace

Předmětem diplomové práce je teoretická analýza migrace a migračních procesů. Zvláštní pozornost je věnována vybraným tématickým okruhům úzce spjatými se sociokulturními procesy a vlivy v uprchlických zařízeních v ČR, především oblasti kulturního šoku, kulturního determinismu a dalších adaptačních mechanismů. Nedílnou součástí práce je shrnutí principů azylové politiky a procedury v rámci evropského, tak i českého práva. Podrobně je popsán průběh samotného integračního procesu s přihlédnutím na sociokulturní vlivy úzce spjatými s etnicitou jednotlivých žadatelů o mezinárodní ochranu.

Výzkumná část práce prezentuje výsledky kvalitativního empirického šetření života azylantů, dnes již občanů ČR, v kontextu otázky, zda proces enkulturace po mnoha letech pobytu v ČR mohl ovlivnit jejich kulturní identitu. Data pro výzkum byla získávána hloubkovými polostrukturovanými rozhovory a následně metodou Interpretativní fenomenologické analýzy zpracována a náležitě interpretována.

Klíčová slova

azylová procedura, etnicita, integrace, kulturní identita, migrace, uprchlík

Annotation

The subject of this thesis is the theoretical analysis of migration and migration processes. Special attention is given to selected thematic areas closely related to socio-cultural processes and influences in refugee centers in the Czech Republic, especially the cultural shock, cultural determinism and other adaptive mechanisms. An integral part of the work is a summary of the principles of asylum policies and procedures within its European and Czech law. Progress of the integration process is described in detail, taking into account socio-cultural factors closely linked to the ethnicity of applicants for international protection. The research work shows results of qualitative empirical research life of refugees, now citizens of the Czech Republic, in the context of the question whether the process of enculturation after many years of residence in the Czech Republic could affect their cultural identity. Data for the research was obtained using thorough semi-structured interviews and processed subsequently by Interpretative phenomenological analysis and interpreted properly

Keywords

asylum procedure, cultural identity, ethnicity, integration, migration, refugee

Obsah

Úvod	9
1 Migrace, migrační procesy	11
1.1 Teoretické aspekty migrace	11
1.2 Typologie migrace	12
1.3 Vymezení základní terminologie	14
1.3.1 <i>Imigrant</i>	14
1.3.2 <i>Uprchlík</i>	14
1.3.3 <i>Azylant</i>	14
1.4 Správa uprchlických zařízení	15
1.5 Vývoj migrace v ČR	16
1.6 Migrační politika v ČR	18
1.7 Transnacionální migrace	19
2 Sociokulturní procesy	22
2.1 Vymezení pojmu kultura	22
2.2 Vymezení pojmu kulturní identita	23
2.2.1 <i>Etnicita</i>	25
2.2.2 <i>Etnocentrismus</i>	26
2.2.3 <i>Kulturní relativismus</i>	26
2.3 Adaptace na prostředí	26
2.3.1 <i>Kulturní šok</i>	26
2.3.1.1 <i>Fáze kulturního šoku</i>	27
2.3.2 <i>Akulturační stres z pohledu imigranta a post traumatická stresová porucha</i> ..	28
2.3.3 <i>Enkultura</i>	30
2.3.4 <i>Multikulturalismus</i>	31
2.4 Integrace cizinců	32
2.4.1 <i>Gender mainstreaming</i>	34
2.4.2 <i>Význam komunikace v procesu integrace</i>	36
2.4.3 <i>Integrace a masmédia</i>	37
2.5 Sociální práce s migranty, uprchlíky a jejich dětmi	38
2.5.1 <i>Vzdělávací programy pro uprchlíky - azylanty</i>	41
2.6 Státní integrační program	42

3 Azylová politika	44
3.1 Evropská azylová politika	44
3.2 Vymezení procesu azylu v ČR	45
3.3 Pohled na život v uprchlickém zařízení	47
3.4 Makrosociální kulturní změna po získání azylu	49
3.4.1 <i>Vzdělávání, kvalifikace a profesní mobilita azylanta</i>	51
3.5 Sociální soudržnost	53
3.6 Soužití občanů ČR a azylantů	54
4 Empirická část	56
4.1 Cíl výzkumu	56
4.2 Metodika empirického výzkumu	56
4.2.1 <i>Výzkumná metoda a strategie</i>	57
4.2.2 <i>Etika výzkumu</i>	58
4.2.3 <i>Popis a technika průběhu sběru dat</i>	59
4.2.4 <i>Způsob zpracování a analýza dat</i>	59
4.3 Přiblížení a kritéria participantů	60
4.3.1 <i>Analýza rozhovoru s Ardou</i>	62
4.3.2 <i>Analýza rozhovoru s Benem</i>	66
4.3.3 <i>Analýza rozhovoru s Constantinou</i>	69
4.3.4 <i>Analýza rozhovoru s Dumitru</i>	71
4.3.5 <i>Analýza rozhovoru s Emmanuelem</i>	75
4.4 Souhrnná analýza	78
4.4.1 <i>Kategorie adaptace</i>	78
4.4.2 <i>Kategorie pocity</i>	80
4.4.3 <i>Kategorie vazby</i>	83
4.4.4 <i>Kategorie Kdo jsem?</i>	87
4.5 Závěrečná diskuse	88
Závěr	90
Seznam literatury a internetové zdroje	92
Přílohy	98

Úvod

Je to již dvacet let co jsem měla tu možnost se poprvé setkat s lidmi na útěku, lidmi, kteří byli nuceni opustit svou rodnou zemi a pokoušejí se nalézt bezpečný a opět plnohodnotný život někde jinde.

Předmětem diplomové práce je teoretická analýza migrace a migračních procesů. Zvláštní pozornost věnuji vybraným tématickým okruhům, úzce spjatými se sociokulturními procesy a jejich vlivy na život v uprchlickém zařízení v ČR, stejně tak shrnutí principů azylové politiky a procedury. Empirickým šetřením sociokulturních vlivů na život a osobnost uprchlíka, se snažím proniknout do myšlenkových pochodů jednotlivých uprchlíků., kteří si v rámci žádosti o mezinárodní ochranu - azyl - prožili mnoho měsíců, nezřídka rok, v některém z uprchlických táborů v ČR. Cílem pak je synteticky popsat a analyzovat, jak integrační proces může ovlivnit nejen kulturní identitu azyllanta, ale zejména, jak tyto vlivy ohraničují adaptaci a následnou integraci do společnosti.

Struktura práce je následující. Je rozdělena na teoretickou a empirickou část, v závěru pak implementuji nezbytné přílohy doplňující obě její části. Za velmi podnětnou považuji kasuistiku bývalého ředitele jednoho z uprchlických zařízení, ve které přibližuje své šestileté působení v přímé práci s žadateli o azyl.

Na poli teorie se v první kapitole zaměřuji na oblast migrace a analyzuji migrační procesy. Blíže se dotýkám migračních toků v rámci kontextu hlavních migračních vln v ČR. Samostatnou podkapitolu věnuji uprchlickým zařízením u nás, kde hovořím o jednotlivých procesech v přijímacím, pobytovém a integračním středisku.

Sociokulturní procesy, které se prolínají rámcem celého uprchlictví, popisuji ve druhé kapitole. Jejích nedílnou součástí je zaměření na kulturní identitu žadatelů o azyl, která má svůj podíl na tom, jak uprchlíci prochází jednotlivými fázemi azylové procedury, a jak rychle jsou schopni se adaptovat do nového prostředí. Poukazuji na fáze kulturního šoku a hovořím též o oblastech akulturačního stresu. Nemalou část věnuji Státnímu integračnímu programu, který má významný díl na samotném integračním procesu azyllantů. V rámci začleňování jednotlivců do společnosti zmiňuji, kdo, nebo co, hraje nezastupitelnou roli v procesu enkulturace, kde se mimo jiné dotýkám i oblasti genderové politiky.

V třetí kapitole mé práce vymezuji oblast azylové politiky u nás. Rozebírám procesuaální řízení žádostí o mezinárodní ochranu uprchlíka, hovořím a následně hodnotím Společný evropský azylový systém SEAS, který by měl účelně přispívat k harmonizaci azylové politiky jednotlivých členských států. Též se věnuji samotnému životu v uprchlických zařízeních, a to jak z pohledu žadatele, tak zaměstnanců, nevyjímaje nezávislého pozorovatele. Pro dokreslení přikládám již zmiňovanou osobní výpověď jednoho ze zaměstnanců, který v rámci své kasuistiky plně vystihuje své pocity, poskytuje náhled a osobní podíl na životě v uprchlickém zařízení.

Empirická část práce směřuje do hlubšího poznání životů, motivací, pocitů a adaptačních mechanismů bývalých pěti žadatelů o azyl, dnes již rovnocenných občanů ČR.

Výzkumná část popisuje a prezentuje v rámci kvalitativního metodologického šetření provedeného v kontextu otázky, zda proces enkulturace po mnoha letech pobytu v ČR mohl ovlivnit kulturní identitu azylanta, postup získávání dat prostřednictvím hloubkových polostukturovaných rozhovorů. Následně dle metody Interpretativní fenomenologické analýzy (IPA) jsou tyto data zpracována a náležitě analyzována, a v posledním kroku interpretována, dle již zmíněné metody IPA.

Je pro mě velikou výzvou se hlouběji zabývat migrační a azylovou politikou. Potažmo se vrátit o dvě dekády let zpět a být znovu na místě, které se pro mnoho cizích státních příslušníků proudících na naše či skrz naše území, stává pomyslným odrazovým můstkem jež určuje jejich budoucnost.

1 Migrace, migrační procesy

1.1 Teoretické aspekty migrace

Samotný termín pro migraci pochází z latinského slova „migration, migrare“, tedy přemístění, přesídlení, stěhování a zároveň pohyb pro přemísťování či přesídlování jedinců či skupin z původního místa osídlení na místo nové. Za migranta je pak považován každý člověk, který překročí mezinárodní hranici dané země a zůstává v ní déle jak jeden rok.¹

Migrace má čtyři základní aspekty.² Jde o strukturální síly, které:

- přímo podporují vystěhování z určité oblasti
- přitahují migranty do nových oblastí
- motivují, aspirují na cíle jednotlivých osob, plně reagujících na vysílané strukturální faktory
- spojují oblasti vystěhování a přistěhování (sociální a ekonomické struktury)

A dále uvádějí: „(...) migrace je velmi složitým fenoménem, v němž se složitě prolínají komponenty mikro, mezo a makrostrukturální. Není tedy divu, že ucelená teorie migrace (...) zatím ještě neexistují“.³

Položme si otázku, proč vlastně dochází k migraci? Odpověď bude nejednoznačná, ale za hlavní determinantu je možno považovat hluboké disproporce v bohatství jednotlivých zemí, úzce spojené s životní úrovní dané společnosti. Míra demokracie a celková politická stabilita země, provázána s ekonomickou oblastí, má svůj velký podíl taktéž. Krásně toto přibližuje Hoffmann-Nowotny, kdy hovoří o bohatém Severu, který se snaží o šíření své „liberální doktríny“ ruku v ruce s kulturní a hodnotovou normou, zatímco nevyspělý Jih má možnost jen jedinou - ztotožnit se. Následkem je neustálá prohlubující se socioekonomická životní úroveň obou světů.⁴

Mezinárodní migrace vzniká jak v sociálních, politických, tak i ekonomických či psychologických transformacích a podílí se na vytváření trhu a celkovém rozvoji země. Má

¹ *Nečitelní cizinci: jak se (ne)píše o cizincích v českém tisku*. Praha: Multikulturální centrum Praha, 2003.

² RABUŠIČ, Ladislav a Aleš BURJANEK. *Imigrace a imigrační politika jako prvek řešení české demografické situace?* Praha: VÚPSV, 2003.

³ RABUŠIČ, Ladislav a Aleš BURJANEK. *Imigrace a imigrační politika jako prvek řešení české demografické situace?* Praha: VÚPSV, 2003, s.10

⁴ HOFFMANN - NOWOTNY, Hans Joachim. World Society and the Future of International Migration. In: *Immigration into Western Societies: Problems and Policies*. Ucarer, Emek M. (Eds.), 1997, s. 95 - 117.

tak masivní vliv na politické, ekonomické, demografické, sociální a v neposlední řadě i kulturní prostředí cílových zemí. Jak podotýká Drbohlav, imigrace lidí jako taková mění psychologii tak i samotnou architekturu cílových měst. Nejde tedy jenom o kvantitu, ale hlavně o kvalitu aspektů reality, a bezesporu se tak stala jedním z globálních problémů lidstva.⁵

Samotná otázka migrace je velmi složitý proces, který podléhá mnoha faktorům. Migrujícímu do života vstupují tzv. tři prostředí - místo emigrace (odkud pochází), cílové místo imigrace (tedy kam přichází) a třetím prostředím je samotná tranzitní země, skrze kterou migrující pouze prochází. Máme zde však další parametry, které též hrají velkou roli. Např. strukturální parametry jako pohlaví, věk, vzdělání či otázka zdravotního rázu. Roli zde však hraje i geografická poloha samotného prostředí, socioekonomické poměry, migrační historie, samotné nastavení migrační politiky v dané zemi. Nesmíme však zapomenout ani na míru tolerance tamní populace (stupeň xenofobie, náhody dějinných událostí apod.). Z tohoto malého výčtu je patrné, že není v plné kompetenci migranta úspěšně ovlivnit proces samotné migrace. Do značné míry jsou jeho vnitřní pohnutky tak i vnější chování formovány vnějšími silami.

Migrace jako taková je poháněna skrze dva vzájemně propojené procesy. Samotná osobnost jedince a sociální síť, ve které je zakotven. Migrující člověk není již tou osobou, kterou byl před svým prvním opuštěním domova. Životní zkušenosti vyvolávají nevratné změny v osobnosti jedince, jeho motivacích a osobních přístupech. Zde mohu hovořit z vlastní zkušenosti, kdy sedm let mimo rodnou zemi mělo významný vliv na pojetí mé kulturní identity.

1.2 Typologie migrace

Literatura nám předkládá rozličné typologie migrace. Asi tou nejčastěji citovanou, kterou rozpracovali Jansen a Lee⁶, využívá tzv. „push“ a „pull“ model. Zatímco „push“ faktory vypuzují migranta ze země původu, tak „pull“ faktory ho naopak do cílové země přitahují. Migrační pohyb se tak stává výslednicí těchto sil. Za nejčastější „push“ faktory jsou pak považovány - válkou zužované země, politická pronásledování, hmotné nedostatky, vysoká míra nezaměstnanosti či naopak nízké mzdy. K „pull“ faktorům pak nejčastěji vedou lákavější možnosti plnohodnotného života, vyšší míra prosperity, lepší uplatnění na trhu práce, s tím související vyšší příjmy a v neposlední řadě přesídlení příbuzných. Nesmíme

⁵ DRBOHLAV, Dušan: Imigranti v České republice (s důrazem na ukrajinské pracovníky a „západní“ firmy operující v Praze). In: Open Society Institute [online]. ©1999 [cit. 2013-02-17]

⁶ UHEREK, Zdeněk a kol. *Migrace do české republiky, sociální integrace a lokální společnosti v zemích původu*. Praha: Etnologický ústav Akademie věd ČR, 2004. s. 47; BARŠOVÁ, Andrea a Pavel BARŠA. *Přistěhovalectví a liberální stát. Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. Brno: MPÚ Masarykova univerzita, 2005, s. 267-268.

však opomenout řadu překážek, které vstupují mezi „push“ a „pull“ faktory a rozhodovací proces migrace ovlivňují a brání jí. Jde například o velké např. kontinentální vzdálenosti, jazykovou bariéru, vízovou povinnost, vysoké náklady na přesídlení nebo samotné odloučení od rodiny. Toto vše má nezměrný dopad na samotný typ migrace. Může dojít k dlouhodobé, krátkodobé, přechodné či kyvadlové migraci.⁷

Další typologii, která byla vytvořena Andreasem Demuthem lze rozdělit na *nucenou* a *dobrovolnou*.⁸ V těch nejčastějších případech bývá *nucená* migrace zapříčiněna jednak mezilidskými vztahy (porušování lidských práv, náboženské, etnické či politické války), tak živelnými katastrofami, vedoucích velmi často k hladomorům, hmotnému strádání a bídě. Budeme-li hovořit o *dobrovolné* migraci, je třeba jí dále rozdělit. Jedním z faktorů je migrace pracovní (cirkulační - nekvalifikované manuální práce a dále pak migrace vysoce kvalifikovaných odborníků), dalším řetězová, kdy účelem je sloučení rodiny, nabízí se i inovační, kde především jde o zlepšení životních podmínek a v neposlední řadě o neimigrační migraci neboli dočasnou, která je vázána na studium, výzkum apod..

Také délka pobytu v zahraničí nám dává hovořit o migraci *krátkodobé* a *dlouhodobé*. V neposlední řadě máme dělení z hlediska přechodu hranic státu a to buď *legálně* nebo *nelegálně*.

Tak jako máme různé typologie migrace, tak můžeme hovořit o typologii samotných migrantů. Rabušič a Burjanek je dělí takto:⁹

- 1) *Uprchlíci* - podle Ženevské konvence jde o osoby, které pobývají mimo svou mateřskou zemi a nechtějí či se nemohou vrátit kvůli odůvodněnému strachu z pronásledování kvůli rase, národnosti, členství v určité sociální skupině nebo kvůli politickému názoru.
- 2) *Žadatelé o azyl* - lidé, kteří vstupují do cizí země za účelem ochrany před pronásledováním, ale kteří možná nesplňují striktní kritéria Ženevské konvence.
- 3) *Ilegální migranti* – vstupují do země obvykle kvůli práci, ale bez řádných dokumentů.
- 4) *Dočasní pracovní migranti* – lidé, kteří migrují do určité země za práci, ale po skončení pracovního kontraktu se vrací zpět do své země.
- 5) *Vysoce kvalifikovaní migranti*
- 6) *Rodinní příslušníci* – přicházejí do cizí země, aby následovali blízké příbuzné, kteří

⁷ DRBOHLAV, Dušan. Mezinárodní migrace obyvatelstva. In: ŠIŠKOVÁ, Taťjana aj. *Menšiny a migranti v České republice*. Praha: Portál, 2001, s. 21; BONIFAZI, C. (eds.). *International migration in Europe - New Trends and New Methods of Analysis*. Amsterdam university Press, 2008, s.107-153.

⁸ UHEREK, Zdeněk a kol. *Migrace do české republiky, sociální integrace a lokální společnosti v zemích původu*. Praha: Etnologický ústav Akademie věd ČR, 2004.

⁹ RABUŠIČ, Ladislav a Aleš BURJANEK. *Imigrace a imigrační politika jako prvek řešení české demografické situace?* Praha: VÚPSV, 2003, s.13.

přišli do země v rámci jedné z výše uvedených kategorií.

- 7) *Navrátilci* – lidé, kteří se vracejí do svých zemí poté, co strávili nějaký čas pobytem v cizí zemi.

1.3 Vymezení základní terminologie

V posledních několika letech zaznamenala Česká republika (dále ČR) v oblasti imigrace a integrace cizinců významné změny. Sociální a kulturní diversita imigrantů změnila svůj charakter a také samotné složení imigrantů a jejich počet. V návaznosti na tyto změny došlo ke změnám v otázkách priorit integrační politiky, mimo jiné při integraci 2. generace imigrantů - dětí a mládeže. Abychom pochopili právní úpravy postavení a ochrany národnostních menšin, je třeba odlišit jednotlivé kategorie osob, kdy odlišujícím prvkem je vztah k ČR. Cizincem se rozumí fyzická osoba, která není státním občanem ČR, a který krátkodobě či dlouhodobě pobývá na území ČR. Ministerstvo vnitra ČR, jakožto gestor v problematice mezinárodní migrace a ochrany, funguje na úrovni legislativně - koncepční, analytické, tak i realizační. Zodpovědným orgánem v rámci ministerstva se pak stal pro tuto problematiku Odbor azylové a migrační politiky.

1.3.1 Imigrant

Členské státy Evropské unie (dále EU) definují migrující osoby jako občany EU, kteří se rozhodli usadit v jiném státě EU-27. V tomto případě pak hovoří o migrantech. Naproti tomu osoby z vnějšku, tedy osoby nečlenských států, nazývá imigranty. Tato definice je založena na právu volného vstupu a pobytu mezi členskými státy.¹⁰

1.3.2 Uprchlík

Státní příslušník třetí země, kterému bylo přiznáno právní postavení - uprchlík, a to dle platné Ženevské úmluvy prvního článku. Tato osoba je pak oprávněna pobývat na území členského státu. Na území našeho státu, tedy ČR, je osoba, které bylo přiznáno postavení uprchlíka označována jako azylant.¹¹

1.3.3 Azylant

Azylantem se rozumí cizinec, kterému byl udělen v rámci azylového řízení azyl, a to po dobu platnosti rozhodnutí o udělení azylu.¹² Více o procesu azylového řízení a azylové

¹⁰ EUROPEAN AGENCY FOR SAFETY AND HEALTH AT WORK *Literature study on migrant workers. European risk observatory* [online]. ©2007 [cit. 2013-02-13]

¹¹ Terminologický slovník. MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. MVČR. [online]. © 2010 [cit. 2013-02-15]

¹² Terminologický slovník. MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. MVČR. [online]. © 2010 [cit. 2013-02-15]

politiky v ČR jako takové, hovořím v třetí kapitole své práce - Azylová politika.

Azyl a uprchlictví jsou dva pojmy, které jsou dost často v běžné mluvě zaměňovány. Je pravdou, že účelem obou institutů je poskytnutí ochrany jednotlivci, který je z určitých důvodů vystaven pronásledování. Zásadní rozdíl spočívá v pravidlech pro přiznání statusu uprchlíka. Ten je zakotven mezinárodními smlouvami, zatímco u azylu, rozhodujícím faktorem jsou konkrétní vnitrostátní pravidla samotného státu, která určují přiznání statusu azylanta.¹³ Možnost udělení azylu je tedy atributem veřejné moci a tudíž stát má plnou volnost v rozhodnutí komu a za jakých podmínek jej udělí. Institut azylu a uprchlictví ČR je zakotven v čl. 43 Listiny základních práv a svobod a je uplatňován 144 státy světa.

1.4 Správa uprchlických zařízení

Česká republika se teprve krátce po listopadové revoluci (1989) začala blíže „seznamovat“ s uprchlictvím. ČR do té doby nebyla pro uprchlíky z politických ani ekonomických důvodů vyhledávanou zemí. V druhé polovině roku 1990, začínají do ještě tehdejší ČSFR, proudit první vlny uprchlíků. Ministerstvo vnitra (dále MV) je ustanoveno jako jediný a kompetentní orgán pro veškeré záležitosti týkající se žadatelů o azyl. O šest let později, tedy v roce 1996, zřizuje Správu uprchlických zařízení (dále SUZ), jako jednu ze svých rozpočtových organizací. Dnes jsou otázky azylu a migrace plně v kompetenci tří složek MV:

- SUZ - Správa uprchlických zařízení
- OAMP - Odbor azylové a migrační politiky
- PČR - Policie České republiky

SUZ je v současné době provozovatelem *přijímacích, pobytových a integračních* azylových středisek na celém území ČR. Poskytuje především ubytovací, stravovací, sociální, vzdělávací, poradenské, ale i psychologické služby a volnočasové aktivity. Od roku 2009 poskytuje také služby v *Centrech na podporu integrace cizinců* (celkem v osmi městech ČR). *Zařízení pro zajištění cizinců* (Bělá pod Bezdězem) slouží primárně k zajištění cizinců, kterým pracovníci Cizinecké policie vydali rozhodnutí o správním vyhoštění, především z důvodů porušování legislativy spojené s nelegálním pobytem na území ČR.¹⁴ SUZ spolupracuje jak s vládními tak i mezinárodními institucemi a nevládními

¹³ ČEPELKA, Čestmír a kol. *Teorie a praxe azylu a uprchlictví*. UK v Praze, Právnická fakulta: IFEC, 2006; ŠTURMA, Pavel a Věra HONUSKOVÁ (eds.) a kol. *Teorie a praxe azylu a uprchlictví*. 2. dopl. vyd. UK v Praze, Právnická fakulta: IFEC, 2013.

¹⁴ Správa uprchlických zařízení Ministerstva vnitra. *SUZ MV*. [online]. © 2012 [cit. 2013-02-20]

organizacemi. Především programy pro prevenci, integraci, ale i repatriaci, jsou spolufinancovány z prostředků Evropského uprchlického fondu, také Evropský návratový fond a Evropský fond pro integraci státních příslušníků třetích zemí, poskytuje SUZ nemalé prostředky.

Přijímací střediska jsou dvě. Jedno je situováno na mezinárodním letišti Václava Havla v Praze (v tranzitním prostoru) a druhé v Zastávce u Brna. Slouží k ubytování nově příchozích žadatelů o mezinárodní ochranu, po dobu, než je s nimi ukončena základní vstupní procedura. Ta spočívá v samotné identifikaci totožnosti, vstupní lékařské prohlídce, pohovoru a sociálním šetření až po zahájení řízení o udělení mezinárodní ochrany. Po celou dobu výše zmíněné procedury nelze zařízení opustit. Měla jsem možnost v rámci praxe navštívit Přijímací středisko v tranzitním prostoru letiště. I přes „nadstandardní péči“, která je žadatelům o mezinárodní ochranu poskytována musím konstatovat, že izolovaný prostor, ve kterém se nachází v průměru jeden měsíc, je velkou zátěží na psychické rozpoložení jedince.

Pobytová střediska, která se nachází v Kostelci nad Orlicí a Havířově slouží k ubytování žadatelů, kteří již prošli předepsanými vstupními procedurami v rámci Přijímacích středisek a jsou ve fázi Řízení ve věci žádosti o mezinárodní ochranu. Tito žadatelé se mohou svobodně pohybovat v rámci i vně střediska, dokonce mohou využít pobytu v soukromí. Mají k dispozici, obdobně jako v Přijímacích střediscích, knihovnu, společenskou místnost, hřiště, sportovní vybavení či výtvarnou dílnu. Navíc se mohou účastnit různých kulturních akcí a výletů. Ráda bych zmínila, že pro žadatele z ohrožených skupin (např. nezletilí bez doprovodu, samotné ženy s dětmi, senioři, oběti fyzického a psychického násilí), je poskytnuta zvláštní pozornost.

Integrační azylová střediska v Brně, Předlicích a Jaroměř, jsou již specificky zaměřena pro osoby, kterým byla přiznána mezinárodní ochrana. Zároveň vstoupily do Státního integračního programu (kapitola 2.6) a žádají o dočasné ubytování. Hlavním účelem je osvojení si českého jazyka, získání samostatného bydlení a zaměstnání, v max. možné době 18 měsíců. Práva a povinnosti osob, kterým byla přiznána mezinárodní ochrana, jsou zcela rovnocenná právům a povinnostem všech občanů ČR, jak v sociální, tak zdravotní oblasti, stejně tak na trhu práce.¹⁵

1.5 Vývoj migrace v ČR

První známky migrace nalezneme už u Homo erectus v období paleolitu, zhruba před jedním milionem let. Ten se v rámci migračního procesu rozšířil z Afriky do Evropy a následně do

¹⁵ V kapitole 2.5.1 Vzdělávací programy pro uprchlíky - azylanty mimo jiné hovořím, jak teorie a praxe v našem státě je mnohdy rozdílná.

Asie. Na našem území se Homo sapiens objevil zhruba před 31 000 lety. Další migrační vlny v období neolitu, kdy domestikace rostlin i zvířat zapříčinila velký pohyb celých kultur, na sebe nenechala čekat.¹⁶

Starověk přináší nejvýznamnější migrační vlny tzv. stěhování národů, kdy Avaři svým tlakem dali do pohybu slovanské kmeny a tím velmi ovlivnili historický vývoj a následně etnické uspořádání ve střední Evropě. Počátkem 6. -7. století se na dnešním území ČR začínají usazovat první slovanské kmeny. 9. století přináší nejvýznamnější migrační kulturní prvek a tím je latina a křesťanství, jakožto liturgický jazyk.

Od 10. - 11. století se na českém území objevují také Židé, později Němci či Poláci. V průběhu 13. století můžeme zaznamenat první skupinky Rómů. Čím více rozkvétá české království, tím větší příliv evropských a arabských učenců, umělců a stavitelů, tak i sezónních obchodníků (hovoříme o tzv. migrační renesanci). Ta bohužel netrvala dlouho a od 17. století (bitva na Bílé hoře) je země postupně rekatolizována habsburskými panovníky a dochází k velké emigrační vlně české inteligence do zahraničí. Německá kultura nás pomalu pohlcuje. Přichází národní obrození, se snahou ubránit vlastní kulturu a jazyk.¹⁷

Koncem 19. a počátkem 20. století pak emigruje z českých zemích více jak 1 milion osob, povětšinou směřujících do „nové země“ - Ameriky.¹⁸

Rozpadem Habsburské monarchie vzniká 1918 samostatný Československý stát. Bohužel 2. světová válka přivádí zemi opět pod německou nadvládu. Velká část území jsou zabrána (Sudety, příhraniční oblasti). Dochází k masovému, avšak nedobrovolnému, pohybu obyvatelstva, se snahou o plošné vymícení židovského etnika. Rok 1945 (české území osvobozeno Spojeneckými vojsky) sebou přináší tzv. Druhou republiku s demokratickou vládou. Na základě Benešových dekretů (dodnes bohužel hodně palčivé téma) jsou téměř všichni Němci z českého území vystěhováni, hovoří se až o 2,5 milionech osob. Je to největší stěhování v Evropských dějinách.

Únor 1948 nastoluje komunistický totalitní režim, kdy náš stát opouští více jak sto tisíc obyvatel. Další emigrační vlna je rok 1968, kdy opouští stát dalších sedmdesát tisíc osob. Teprve až po tzv. Sametové revoluci a nastolení demokracie v listopadu roku 1989 se situace změnila. Můžeme konstatovat jediné. Po dlouhých 41 letech se ze země produkující emigranty stává země demokratická, hostitelská, zpočátku transitní, později (vstupem do Evropské unie) země cílová.¹⁹ Výše popsaný historický vývoj naší země, díky oněm čtyřiceti letům „izolace“ nastolil vysokou míru homogenity a společnost „uzavřel“. V roce 1990 bylo

¹⁶ CASTLES, Stephen a Mark J. MILLER. *The Age of Migration: International population Movements in the Modern World*. 4th ed., revised. New York: The Guilford Press, 2008.

¹⁷ PÁNEK, Jaroslav a Oldřich TŮMA a kol. *Dějiny českých zemí*. Praha: Karolinum, 2008.

¹⁸ ŠATAVA, Leoš. *Migrační procesy a české vystěhovalectví 19. století do USA*. Praha: UK, 1989.

¹⁹ ŠÍŠKOVÁ, Taťjana aj. *Menšíny a migranti v České republice*. Praha: Portál, 2001.

na území ČR zaznamenáno 80 000 tisíc cizinců. Ke konci roku 2010 pak legálně pobývajících cizích státních příslušníků dle Ministerstva vnitra přesáhl 425 000 tisíc osob.²⁰ Vidíme zde více jak pětinasobný nárůst. Dle nejnovějších statistik cizinci tvoří zhruba čtyři procenta obyvatel České republiky, kdy v hlavním městě v Praze, každý 14 obyvatel ze sta, má cizí státní příslušnost. Největší počet cizinců na našem území je z Ukrajiny (125 tisíc), druhou nejpočetnější skupinou jsou občané Slovenska (72 tisíc) a třetí příčku zaujímají občané Vietnamu (61 tisíc)²¹

1.6 Migrační politika v ČR

Jak už bylo nastíněno v historickém vývoji migrace, po roce 1989 byla odstartována historická proměna migračních toků v České republice. Devadesátá léta se nesla ve stylu dynamické migrační vlny směřující do České republiky. Samotný proces byl hojně podporován liberální migrační politikou státu. Česká republika se tak stala cílovou zemí pro mnohé cizince migrující za prací, obchodem či sloučením rodiny pro dlouhodobé či trvalé usazení. Koncem 90. let je v ČR zaznamenána rychle rostoucí nezaměstnanost, možná právě také díky rozmáhajícímu se nelegálnímu zaměstnávání cizinců. To sebou přináší prvotní restriktce v přístupu cizinců na trh práce a zpřísnění udělování pobytů na území ČR. V roce 2003 pak vláda České republiky přijímá základní koncepční materiál - *Zásady politiky vlády v oblasti migrace cizinců*, který v šesti základních bodech vymezuje směr migrační politiky ČR.²² Prioritou se tak stávají účinná opatření, která budou podporovat řízenou legální migraci a zároveň se podílet na minimalizaci migrace nelegální.

Poslední léta však vedla k opětovnému uvolnění migrační politiky ČR. Jedním z důvodů byl samotný vstup do Evropské unie. Tím dalším je větší segmentace trhu práce. Ať si to budeme chtít připustit nebo ne, určitá místa se díky své malé atraktivitě, nízké mzdě či vysoké náročnosti, stávají špatně ne-li vůbec obsazována tuzemskými pracovníky. To má za následek potřebu uspokojit poptávku takovou pracovní silou, která se nabízí. Dalším důvodem k uvolnění migrační politiky je možná snaha nějak řešit neblahý demografický vývoj české společnosti.²³ Zkrácení doby pobytu (platné od ledna 2006) na našem území (z deseti na pět let), po jejímž uplynutí může cizinec požádat o trvalý pobyt, je výrazným projevem zvolňující se migrační politiky.²⁴ Vedle toho Ladislav Rabušič upozorňuje na faktory, které hrají významnou roli ve formování české migrační politiky. Jde především o

²⁰ ČSÚ. *CIZINCI V ČESKÉ REPUBLICE*. Praha: ČSÚ, 2012.

²¹ ČSÚ tamtéž; ŠÍŠKOVÁ, Taťjana aj. *Menšiny a migranti v České republice*. Praha: Portál, 2001.

²² MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *MVČR. Azyl, migrace, integrace. Migrační politika České republiky*. [online]. © 2010 [cit. 2013-02-20]

²³ ČIŽINSKÝ, Pavel a Pavla HRADČNÁ. Dočasná pracovní migrace jako součást migrační politiky státu. In: *Migraceonline.cz* [online]. Praha © 2012, 23.5.2012 [vid. 2013-02-10]

²⁴ MVČR. *Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky v roce 2010*. Praha: MVČR, 2011.

celkové *anti-imigrační klima* v celé Evropě.²⁵ To vede mnohé evropské země ke zpříšňování svých migračních politik, přestože Evropská komise deklaruje proaktivní imigrační politiku. Pak jistý *tlak na integrační a asimilační prvky*, které kladou větší důraz na individuální občanskou integraci a zároveň osobní odpovědnost každého přistěhovalce, bez finanční spoluúčasti státu. Je třeba zmínit *neúplnou nakloněnost* českého veřejného mínění k myšlence zvyšování počtu cizinců v ČR a jejich názor, aby se již zde žijící cizinci co nejvíce asimilovali. A v neposlední řadě je zde sice snaha české vlády být nakloněna pro-imigračně, ale nemající dostatečné podmínky pro příznivý demografický vývoj obyvatelstva (stárnutí obyvatelstva spolu s nedostatkem pracovních sil) či neschopnost financovat důchodový systém.

1.7 Transnacionální migrace

V kontextu globalizace se nejen Evropa, ale celý svět v posledních desetiletích značně propojil, připodobnil a do jisté míry zuniformaloval. Vznikají tak důvodné obavy nad postupnou ztrátou rozmanitosti kulturního dědictví lidstva. Globalizace se tak stává z oborových hledisek sociální a kulturní antropologie ve svých důsledcích hrozbou, která „páchá“ pod vlivem masové globalizované kultury pokles variability kulturních znaků ve společnosti a pomalu dochází k zániku různorodosti uvnitř původních kultur.²⁶

Fenomén transnacionální migrace má velký dopad na stávající migrační teorie, které počítají s tím, že vazby na původní zemi migrant ztrácí s příchodem do nové země. Vlivem mnoha studií zásadním způsobem byly zpochybněny představy, dle kterých globalizace přináší kulturní homogenizaci lokálních společností.²⁷ Když migrující překračuje státní hranice, nezanechává svůj původní domov za sebou úplně. Naopak, vytváří a udržuje kontinuálně přes-hraniční ekonomické, sociální, kulturní i politické vazby, mnohdy bez ohledu na geografické vzdálenosti, které propojují nové a původní domovy. Současný trend také ukazuje, že mnoho jednotlivců a rodin, je přímo závislých na blízkých příbuzných (v tomto případě pracovních migrantech), kteří jim takto pomáhají vylepšovat jejich ekonomickou situaci. Děje se tak díky tzv. remitencím (Remittances/remittance = převod vydělaných peněz zpět do své rodné země). Vyšší mzdy zvyšují životní standardy samotných migrantů, tak jejich rodinných příslušníků a dochází ke zvýšení sociálního kapitálu.

Během posledních dvaceti let se tudíž v odborných kruzích, pro které je oblast migrace

²⁵ RABUŠIČ, Ladislav a Aleš BURJANEK. *Imigrace a imigrační politika jako prvek řešení české demografické situace?* Praha: VÚPSV, 2003.

²⁶ ROUBAL, Ondřej. *Etnická identita v mezigeneračním a národním srovnání – případová studie*. In: Socioweb.cz [online]. Praha © 2012, 3. 10. 2003 [vid. 2013-02-26]

²⁷ SZALÓ, Csaba. *Transnacionální migrace: proměny identit, hranic a vědění o nich*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2007.

stěžejní, hovoří o tomto novém trendu mezinárodní migrace.²⁸ O transnacionální migraci se začíná hovořit jako o novém fenoménu, kdy migranti nežijí pouze uvnitř jednoho státu, ale svými aktivitami tyto hranice pravidelně překračují. Příkladným výzkumem, který významně zasáhl do způsobu formování transnacionální migrace, je známá studie Rogera Rouse, sledující pohyb mexických přistěhovalců přes hranice Mexika do USA. Od 80. let začala část obyvatel Aguililly pracovat ve Spojených Státech jako námezdní dělníci. Místní ekonomika se postupem času stala na příjmech imigrantů závislá, tak i samotné malorolnictví (opět na remitencích). Nebylo rodiny, která by neměla alespoň jednoho člena v USA. Tito „služebníci postindustriální společnosti“ pobývali v USA několik týdnů či měsíců. I ti, kteří zůstávali déle, udržovali kontakt se svým původním domovem. Mexičtí přistěhovalci, kteří se participovali na přes-hraničních vazbách, vytvořili dvě odlišná místní společenství či dvě rozdílné kultury, ale stali se součástí společně sdíleného světa. Již zde se ukazuje důležité téma transnacionální migrace, kdy hranice určitého společenství a určité kultury nejsou identifikovatelné (nepřekrývají se) s teritoriálními hranicemi místních či národních prostor.²⁹ Transnacionální migrace vytváří tak možnou alternativu makro-teoretického antropologického přístupu ve vztahu zkoumání migrace, kdy přistěhovalci jsou zobrazováni jako pasivní subjekt podřízeného řádu systému kapitalismu. Migranti jsou díky této teorii nahlíženy jako aktivní, jednající subjekty. Hlubkovým zkoumáním života přistěhovalců, byl odhalen samotný proces přibližování původního a nynějšího domova. Je to sociální pole, které propojuje sociální prostor dvou „domovů“, starého a nového. Pojmy jako transnacionální sociální pole a multi-lokální svět, jsou centrem pozornosti pro teorii transnacionální migraci, z důvodu přesahující politické a kulturní hranice států, právě prostřednictvím přes-hraničních aktivit migrantů.

Významnou měrou přispěl rozvoj dopravy, telekomunikace a v posledních letech moderní technologie. Migrujícím osobám je tak umožněno žít na několika místech současně. Telefon a rozvoj internetu zprostředkoval mimo jiné rychlou participaci např. v procesu rozhodování, vyžadující náhlou „přítomnost“ migranta.

Szaló hovoří o migraitech z Aguililly jako o aktivně jednajících lidech, kteří již nejsou vykořeněnými subjekty překračující pouze hranice států, ale hranice různých kultur a společenstev.³⁰ Migranti tak mají možnost identifikovat se s více než jednou národní identitou. Jedinec má tak možnost zakusit příslušnost k více územím. V rámci transnacionální identity mít souběžně více domovů, více národních identit, čím dochází k vytváření transnacionálního sociálního pole. Souběžná participace ve více komunitách

²⁸ SCHILLER, Glick, N., Linda BASCH, Cristina S. BLANC. From Immigrant to Transmigrant: Theorizing Transnational Migration. In. *Anthropological Quarterly*. Vol.68, Nr.1, pp. 48-63. [online].© 1995, January 1995 [cit. 2013-02-13]

²⁹ SZALÓ, Csaba. *Transnacionální migrace: proměny identit, hranic a vědění o nich*. Brno: CDK, 2007, s.31.

³⁰ SZALÓ, Csaba. *Transnacionální migrace: proměny identit, hranic a vědění o nich*. Brno: CDK, 2007, str. 109-126.

přináší proměnu vztahů národních identit vůči vymezeným podobám domova. Klasická teorie kultury říká, že každá kultura disponuje určitými charakteristikami, které hrají zásadní roli ve formování identity jejich příslušníků. Tedy, zkušenosti které získáváme během života v určité kultuře formují naši identitu, bez ohledu zda se považujeme za příslušníky dané kultury či v ní pouze jen žijeme. Teorie transnacionální migrace se snaží o zvrácení této teorie, že „jedno místo = jedna kultura“. Kultura nemusí odkazovat pouze na jedno lokální prostředí významů, ale je schopna se vázat k několika místům současně.

Transnacionální migrace se postupně rozšířila ze Severní Ameriky do Evropy a dále pak do Asie.

2 Sociokulturní procesy

2.1 Vymezení pojmu kultura

Slovem **kultura** - z latinského *colere* = pěstovat, „co je pěstováno“, se původně označovalo pěstování užitkových plodin. Následně Marcus Tullius Cicero (římský řečník a filosof) vyjádřil pomocí metafory Platónovu „péči o duši“ a od 16. století pod pojmem kultura chápeme vybrané lidské činnosti, též umělecké. Hovoříme o kultuře literární, umělecké, hudební, uměnovědní či kultuře filosofie. Dnes je to právě obor kulturologie, který se napříč významem kultury zabývá, vedle antropologie či sociologie, ať už v užším či širším významu.³¹ Kulturou se rozumí systém hodnot, společenských norem a významů, kterými se řídí členové dané společnosti a prostřednictvím procesu socializace jsou předávány generacemi jako kulturní dědictví. Obecně lze konstatovat, že dnes převládají tři základní přístupy k vymezení rozsahu a zároveň obsahu pojmu kultura:³²

- 1) Tradiční axiologické pojetí kultury - to vychází z humanistické a osvícenské tradice a využívá ho hojně filozofie a uměnovědy. Axiologické pojetí je výrazně hodnotící.
- 2) Globální antropologické pojetí kultury naopak postrádá hodnotící funkci. Chápeme ho jako systém artefaktů, sociokulturních regulativů a idejí, které jsou sdíleny a předávány mezi členy určitých společností v čase a prostoru. Sociální a kulturní antropologie, archeologie, etnografie, etnologie, psychologie či sociologie a v neposlední řadě kulturologie, ti všichni vyznávají antropologické pojetí kultury.
- 3) Redukcionistické pojetí kultury stojí v protikladu ke globálnímu antropologickému pojetí. Soustředí se pouze na sémiotické přístupy, které redukují pojem kultura v rámci určité společnosti na systém sdílených znaků, symbolů a významů.

Kultura zahrnuje v sobě všechno to, s čím se člověk nerodí, ale co se musí naučit, co sám nevytváří, nýbrž přejímá. Kultura se udržuje po generace, lidé o ni pečují a starají se o ní, jde spíše o kolektivní nastřádané dílo mnoha generací, které dané společenství spojuje a zároveň od jiných odlišuje. Kultura je v širokém významu nezbytnou podmínkou lidského života. Bez příslušné enkulturace, osvojení si určité kultury, není člověk schopen „lidsky“ žít.

³¹ JANDOUREK, Jan. Sociologický slovník. Praha: Portál, 2001, s. 137-137.

³² SOUKUP, Václav. *Přehled antropologických teorií kultury*. Praha: Portál, 2000, s.15.

Zajímavý pohled na dimenzi kultury podal Geert Hofstede, který zkoumal rozdíly a interakce mezi různými národními a organizačními kulturami.³³ Čtyři hlavní dimenze (aplikované na základě obrovského souboru pracovníků firmy IBM), podle kterých lze různé národní kultury popsat pomocí typových charakteristik:

- *vzdálenost k moci*, kde dimenze vztahu k „autoritám“ měří míru nerovnosti
- *individualismus* versus *kolektivismus* jako příčina mnoha nedorozumění v interkulturních stycích
- *femininita* versus *maskulinita*, kde míra hodnot typu asertivní, výkonný, úspěšný a soutěživý, je téměř ve všech společnostech asociována s rolí mužů a dominuje nad ostatními hodnotami
- *vyhýbání se nejistotě* z pohledu preference strukturovaných situací oproti nestrukturovaným v dané kultuře, která je získávána a učena prostřednictvím kulturního dědictví společnosti

Později byla dodána pátá dimenze - *krátkodobá* versus *dlouhodobá* orientace, která byla vázána na čínský výzkum hodnot kultury. Zatímco *krátkodobá* orientace je vázána na statické hodnoty zdůrazňující současnost a minulost, tak *dlouhodobá* orientace je zaměřena na budoucnost, s dynamičtějšími hodnotami adaptací tradic v pojetí moderního kontextu.

2.2 Vymezení pojmu kulturní identita

Pojem „identita“ se řadí k jednomu z nejkomplicovanějších pojmů, kterým se věnují sociální vědy. Interkulturní psychologie rozlišuje termíny kulturní identita, etnická skupina a národní identita, kdy společnou podstatou pro pojem „identita“, je pocit prožívání příslušnosti jedince k určitému společenství v závislosti na ztotožňování se s jeho hodnotami, normami a dalšími rysy.³⁴ Identitu chápeme jako vědomí svébytné totožnosti, jako soulad mezi jednáním a chováním člověka s jeho totožností, či ztotožnění se s někým jiným, například skupinou, ideou. Zároveň chápeme identitu jako základní lidskou potřebu, která nám dodává pocit bezpečí, sounáležitosti, pocit známého prostředí, v kterém se dobře orientujeme. Musí mít na paměti, že identita je každým jedincem chápána trochu jinak. Jeden ji cítí spíše k národnímu státu, druhý se třeba silně identifikuje s určitou specifickou kulturou, další se třeba cítí vázán rodným regionem. Často ji ani nevnímáme, nepřemýšlíme o ní až do doby, kdy její důležitost vyvstane při setkání s něčím jiným, nám cizím. A „toto jiné“ působí jako zrcadlo naší vlastní identity. To je i jeden z důvodů, proč setkání lidí

³³ HOFSTEDE, Geert. *Kultury a organizace: Software lidské mysli*. Praha: Linde, 2007.

³⁴ PRŮCHA, Jan. *Interkulturní psychologie: sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů*. Praha: Portál, 2004.

různých kultur přináší množství dilemat. Identita funguje na dvou úrovních. Otázka typu „kdo jsem“ ve smyslu - kým se cítím být a za koho se považuji, se v čase změní „za koho mě považují ostatní“. Jak mě vnímají druzí, mé okolí, je zrcadlení toho, kým se já, sama o sobě, cítím být. Teprve zde začíná jít skutečně o identitu v pravém slova smyslu a podstata její veliké křehkosti pro uchopení.

Identita není nic vrozeného, ale jde o dynamický komplex měnící se v čase a v sociálních situacích, kterými jedinec prochází.³⁵ V okamžiku střetu jedince s jemu neznámou situací, reaguje. Automaticky tak dochází k posunům v oblasti vlastní identity. Buď se s novými podněty identifikuje a zvnitřní si je, a nebo zůstane vůči nim zcela imunní.

Pojetí identity, jakožto koncept založený na lidské zkušenosti v rámci konkrétních komunit a kontextů, se stává otázkou občanství.³⁶

Kulturní identita jedince, která tvoří jen část jeho identity, je chápána jako mnohvrstvá identifikace jednotlivce s nejrůznějšími kulturními, etnickými, sociálními a jinými skupinami. Jde o soubor osobitých znaků a projevů, kterými se odlišuje od pospolitosti s jinou identitou. Pojímají kulturní identitu jako souhrn postojů a přesvědčení lidí, které sdílejí o sobě samých, jakožto členech určité kulturní skupiny, a které se projevují až v době přímého kontaktu s jinou kulturou.³⁷

Udržování vlastní identity jako takové dnes není nic snadného. Díky světovému trendu postupného stírání specifických znaků vlivem unifikace, se pomalu vytrácí vědomí sounáležitosti, který jedince do společnosti integruje. Případný zánik by mohl znamenat ohrožení daných skupin, v důsledku zničení jejich vazeb na minulost, branou jako „kolektivní paměť národa“. Otázkou však zůstává, nakolik je důležitost udržování vlastní identity pro samotné jedince stěžejní? Dle Berryho dvoudimenzionálního modelu akulturačních strategií z psychologického pohledu (závislost na tom, do jaké míry se účastní jedince kulturního života v nové společnosti a nakolik je přítom uchována jeho původní kulturní identita) se můžeme ptát, zda jedinec *preferuje zachování kulturního dědictví a vlastní etnickou identitu* a nebo se spíše *orientuje na vztahy s jinými skupinami*, tedy upřednostní navazování vztahů a účast v rámci majoritní společnosti.³⁸ Pak na tyto dvě dimenze pohlížíme jako na kontinuum, kde se střetávají akulturační postoje a chování jedince v souvislosti zachování či pozbývání své kulturní identity - strategie asimilace, separace, integrace a marginalizace. Novodobý fenomén společnosti, tzv. „děti třetí kultury“

³⁵ Howard, Judith A. Social Psychology of Identities. In: Annual Review of Sociobiology. *Web of Science* [online]. vol. 26: 367 - 393 © 2013, August 2000 [vid. 2013-02-26]

³⁶ BAUMAN, Zygmunt. *Tekuté časy: život ve věku nejistoty*. Praha: Academia, 2008; BAUMAN, Zygmunt. Individualizovaná společnost. Praha: Mladá fronta, 2005; BANKS, James, A. *Diversity and Citizenship Education: Global Perspectives*. San Francisco: Jossey-Bass, 2004.

³⁷ BERRY, John, W. et al. *Cross-cultural psychology: research and applications*. Cambridge: University Press, 2002.

³⁸ BERRY, John W. Integration and Multiculturalism: Ways towards Social Solidarity. *Papers on Social Representations*. 2011, Volume 20, pages 2.1 - 2.21.

(from english -third culture kids), které se narodily v zemi, která není ani pro jednoho z jejich rodičů rodnou, se s největší pravděpodobností v blízké budoucnosti stanou velikou otázkou oblasti kulturní identity jedince.

2.2.1 Etnicita

Etnicitou rozumíme provázaný systém kulturních, rasových, jazykových i teritoriálních faktorů, ale i historických osudů a představ o společném původu, který se podílí na formování etnického vědomí člověka, tedy jeho etnickou identitu.³⁹ Eriksen hovoří o etnicitě ve smyslu - aspektu vztahu a nikoliv, jako vlastnost skupiny. Pokud skupiny udržují alespoň minimální vzájemný kontakt a zároveň chovají přesvědčení, že druzí jim jsou kulturně odlišní, pak jsou splněny podmínky pro podstatu etnicity.⁴⁰ Mnohem dříve již Barth v rámci studia migrace přistupuje k podstatě etnicity ve smyslu, ne nějaké vlastnosti lidí z dané etnické skupiny, nýbrž k etnickému pojetí ve smyslu, kdy lidé se sami mezi sebou rozhodli se rozdělovat. Přesněji řečeno, jde o akt či proces vytváření etnických hranic.⁴¹ Tyto etnické hranice se vyznačují pouze symbolicky. Jednou to může být jazyk, pak náboženství, jindy třeba fyzické vzezření apod. Etnické vědomí pak hraje jednu z klíčových rolí při udržování sociálních hranic.

Etnikum neboli etnická skupina, jakožto společenství lidí, kteří mají společný rasový původ, sdílejí společnou kulturu a obvykle hovoří společným jazykem, lze souhrnně říci, že se vyznačuje právě svojí vlastní etnicitou.⁴²

Je zřejmé, že etnické vztahy vznikají a postupně nabývají prostřednictvím sociálních procesů. Nemalou roli v tom hraje i kontext celosvětové vlny pracovních migrací a otázka uprchlíků. Tyto procesy vedou k ustavování nových permanentních etnických menšin. Migrující lidé se dost často snaží udržet své původní příbuzenské vzorce, sousedské sociální sítě a kulturní praktiky i v novém urbánním prostředí. Velmi často pak mnozí, i přes vysokou rychlost sociokulturních změn, trvají na své etnické identitě, což může trvat po mnoho generací.

Témata národnostních a etnických identit se postupně posouvají i do popředí politického života a je patrné, že např. mnozí Evropané se obávají případné ztráty své vlastní identity. Eriksen to vystihuje na příkladu dánského referenda o vstupu do EU v roce 1992, kdy antievropský slogan kampaně zněl: „*Chci žít v zemi, kde mohu být Evropanem!*“.⁴³ Míra

³⁹ PRŮCHA, Jan. *Interkulturní psychologie: sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů*. Praha: Portál, 2004.

⁴⁰ ERIKSEN, Thomas H. *Etnicita a nacionalismus: antropologické perspektivy*. Praha: Slon, 2012.

⁴¹ BARTH, Fredrik. *Ethnic groups and boundaries*, 1969. In: ERIKSEN, Thomas H. *Etnicita a nacionalismus: antropologické perspektivy*. Praha: Slon, 2012, s. 73.

⁴² výraz etnikum pochází z antické řečtiny, kde slovo ethnos znamenalo - kmen, národ - ve smyslu příbuzenském společenství, založeném na rodovém základu - pozn. autorky

⁴³ ERIKSEN, Thomas H. *Etnicita a nacionalismus: antropologické perspektivy*. Praha: Slon, 2012.

případného narušení osobní identity je zde velmi patrná.

2.2.2 Etnocentrismus

Téměř všude na světě si lidé myslí, že pouze jejich kulturní normy a obyčeje jsou ty jediné, které jsou správné a pravdivé. Hovoříme tak o kulturní univerzálii napříč světem, která ovlivňuje smýšlení o kulturních standardech své vlastní kultury.⁴⁴ Už antičtí Římané uplatňovali myšlení etnocentrismu, když všechna okolní etnika, zejména pak Kelty či Germány, považovali za barbary a jejich kulturu za méněcennou.⁴⁵ Etnocentrismus přispívá k procesu identifikování se s vlastní skupinou a podporuje tak vnitřní soudržnost skupiny. Může být považován za významný mechanismus sociální integrace.

2.2.3 Kulturní relativismus

Kulturní relativismus, který stojí v přímém protikladu k etnocentrismu, považuje každou kulturu bez rozdílu, jako jedinečnou entitu a neopakovatelný sociokulturní systém. Ten je možný popsat a pochopit pouze v kontextu vlastních hodnot, norem a idejí. Hodnoty, normy a zvyky kultury jedné, nejsou hodnoceny podle měřítek kultury jiné. Konkrétní elementy a rozličné komplexy jsou posuzovány v kontextu jen té kultury, kterou byly vytvořeny. Neznamená to však, že by jsme takto vysvětlovali morální relativismus oné kultury. Seznamovat se s ní ještě neznamená souhlasit.⁴⁶

Vzhledem ke skutečnosti, kdy kulturní relativismus nabízí perspektivu, ve které je možné nahlížení jiných kultur s patřičnou úctou, respektem a tolerancí, vytváří potenciaální podloží pro multikulturalismus. O něm pak pojednávám v kapitole 2.3.4.

2.3 Adaptace na prostředí

2.3.1 Kulturní šok

Kulturní šok = setkání s novou kulturní realitou.

Při každém střetávání se kultur u každého jedince dochází k sociálním tak i psychologickým procesům. Každý z nás má však nastavenou jinou míru kognitivního vnímání a vliv „učení“ získaný z ranných fází našeho života. To vše se podílí na míře našeho chápání a projevech k jiným kulturám. I přesto, že se budeme pokoušet o osvojení se kulturních symbolů či rituálů cizí kultury, jen stěží pochopíme hlubší symboliku jejich významu, na kterých jsou

⁴⁴ SOUKUP, Václav. *Přehled antropologických teorií kultury*. Praha: Portál, 2000.

⁴⁵ PRŮCHA, Jan. *Interkulturní psychologie: sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů*. Praha: Portál, 2004.

⁴⁶ PRŮCHA, Jan. *Multikulturní výchova: Příručka (nejen) pro učitele*. 2. akt. a rozš. vyd. Praha: Triton, 2011; BOUDON, Raymond. *Bída relativismu*. Praha: Slon, 2011.

založeny. Totéž platí o procítění a rozpoznání samotných kulturních hodnot.⁴⁷

Fenomén kulturního šoku lidé dost často spojují s cestováním do zahraničí. Různé kultury se však mohou, a v dnešní době se to stává docela pravidlem, střetávat v různé míře i v rámci jedné země. Čím blíže jsme rodné zemi, tím méně věnujeme pozornost kulturním rozdílům. Ocitneme-li se v kontaktu s jiným kulturním prostředím, než na jaké jsme byli zvyklé, dostává nás to do potíží. K tomu Hofstede podotýká, že právě uprchlíci a vystěhovalci, inklinují ve vyšší míře k duševním i tělesným chorobám. Sebevražedné pokusy či návrat kvůli neutuchajícímu stesku nejsou výjimkou.⁴⁸ Je však zajímavé, že po každém „kulturním šoku“, který se nám podařilo překonat, nastupuje při návratu „kulturní šok naruby“. A nezáleží na tom, že jsme zvyklí cestovat do rozličných končin, kulturní šok nás bude doprovázet s každým novým prostředím. Sama jsem si jím při mých delších pobytech v zahraničí prošla mnohokrát. Ve větší či menší míře vždy nastoupily jeho jednotlivé fáze, o kterých hovořím v následující podkapitole.

2.3.1.1 Fáze kulturního šoku

V předchozí kapitole jsem uvedla a popsala základní principy kulturního šoku. Znovu však zopakují, že lidé si mnohdy neuvědomují, že určité normy chování a způsoby projevů jednání jsou kulturně podmíněny. Často je mylně považují za univerzálně dané. Jakmile se pak ocitnou v kulturně odlišném prostředí, poznávají, že to co chápali jako všeobecně dané a jim závazné, je ve skutečnosti kulturně podmíněné.

Každý jedinec prožívá adaptaci v novém kulturním prostředí zcela individuálním způsobem, i tak lze vyzorovat obdobné pocity, kterými člověk procházejí. Jako první použil termín „kulturní šok“ antropolog Karelvo Oberg, kdy popsal jednotlivé jeho fáze:⁴⁹

- 1) *Nadšení* - vstřebávají se povrchní znaky kultury. Vše je nové, lákavé, nezvyklé. Stáváme se vnějším pozorovatelem, komunikace téměř žádná.
- 2) *Frustrace* - počátek uvědomování si skutečnější podoby věcí. Nastupuje vystřízlivění, počátek frustrace z neporozumění, neschopnost předvídat. Odsuzujeme a kritizujeme, jelikož mnohé se dělá jinak, než jak znáte vy. Vždyť je to špatně?! Snaha o komunikaci.
- 3) *Obrat* - prošli jsme oběma extrémů - nadšením i frustrací. Zde nastává pochopení, že je třeba se dostat hlouběji pod povrch. Směřujeme k pomyslnému středu mezi oba

⁴⁷ HOFSTEDE, Geert. *Kultury a organizace: Software lidské mysli*. Praha: Linde, 2007; WARD, Colleen et al. *The Psychology of Cultural Shock*. USA, PA: Routledge, 2001.

⁴⁸ HOFSTEDE, Geert;. *Kultury a organizace: Software lidské mysli*. Praha: Linde, 2007.

⁴⁹ OBERG, Karelvo. Cultural shock: Adjustment to new cultural environments. *Practical Anthropology*. In: Gary FERRARO a Susan ANDREATTA. *Cultural Anthropology: An Applied Perspective*. 9th ed., revised. USA, CA: Wadsworth, 2012, p. 112.

extrémy. Přichází první úspěchy a zjištění, že to přeci jenom nějak funguje.

- 4) *Přizpůsobení* - funguje to lépe a lépe. Prostředí se už nezdá tak nepřátelské, ale jen „jiné“, zato více uchopeno. Poznáváme věci, které jsme neznali, věci, které nás předtím nenapadly. Docházíme ke zjištění, že stejné věci můžeme dělat více způsoby, a ten náš, nemusí být ten nejlepší.
- 5) *Návrat* - vracíme se domů, po tom všem co jsme prožili s pocitem, že jsme to zvládli, že jsme dobří. Čeká nás však překvapení. Domov, který jsme znali, považovali ho za nám velmi dobře známé prostředí, je najednou jiný, nejsme v něm schopni normálně fungovat. A „aklimatizace“ na námi známé prostředí začíná nanovo. Míra naší osobnosti a síla zážitku v druhé kultuře teď bude hrát roli, jak se s tím popasujeme.

2.3.2 Akulturační stres z pohledu imigranta a posttraumatická stresová porucha

Co vlastně prožívají uprchlíci, imigranti a později azylanti, kteří z nejrůznějších důvodů byli nuceni opustit svou zem? Jaké mají prožívání, vnímání a jak moc jsou ohroženi po psychické stránce? V čem psychicky strádají?

Akulturační proces je proces sociálních a kulturních změn, který s sebou přináší významné změny v psychickém rozpoložení jedince. Interkulturní psychologie sebou přinesla poznatky o akulturačním stresu a psychických traumatech, kterými si prochází mnozí imigranti. Přemístění jedince do nového kulturního a sociálního prostředí vždy přináší změny. Nové prostředí, odlišné zvyklosti, jiné vzorce chování, odlišná pravidla společnosti.

O akulturačním stresu se také dost často hovoří jako o psychologické tísní. Ta má velkou provázanost s vlastní etnickou identitou. Uvědomování si etnické identity pomáhá imigrantům vyrovnat se s požadavky, které na ně klade nové kulturní prostředí. Snaží se tak předcházet případným stresovým situacím a míra jejich vlastního zdravého sebehodnocení jim pomáhá v akulturačním procesu. Čím více se imigranti identifikují se svojí etnickou skupinou, kterou berou jako externí oporu, dochází k přesvědčení, že adaptace na nové prostředí je mnohem snazší. I tak akulturační proces je nestejnorodý a ovlivňuje jak psychologické tak kulturní procesy rozdílnými způsoby.⁵⁰ Kontakt osob z minoritních společností s tou majoritní přináší vždy změny, otázkou zůstává jejich míra.

Ztráta domova, odklon od známého prostředí, přerušení veškerých kontaktů s domovem vedou ke zmatenosti, úzkostným stavům, stresovým reakcím a v nejtěžších případech k depresím a traumatu.

⁵⁰ BERRY, John, W. et al. *Cross-cultural psychology: research and applications*. Cambridge: University Press, 2002.

V obecném pojetí hovoříme o stresu jako o stavu organismu, který byl vystaven nadměrné zátěži, tedy fyzických a duševních reakcích, odpovědích na stresory (podněty vyvolávající stresovou reakci), v návaznosti na jejich snahu je zvládnout. Při stresu se uplatňují obranné mechanismy, které mají za cíl udržet homeostázu organismu a zabránit tak případnému poškození. Míra obrany každého z nás se stresovou reakcí je založena zcela na individuální vnímavosti a také emocionálním působení, které je danému stresoru připisováno. Při dlouhodobém působení stresorů na organismus může dojít až k naprostému vyčerpání a zhroucení. Stres a úzkost mají k sobě velmi blízko. Úzkost zaujímá centrální postavení mezi duševním a tělesným prožíváním, jde o citovou reakci signalizující nějaké nebezpečí pro organismus a zároveň o snahu ho připravit se s nebezpečím včas vypořádat. Trvajících pocity úzkosti, neustálého napětí, nízká míra zdravého sebehodnocení a v neposlední řadě sociální izolace, mají devastující účinky na duševní a tělesné zdraví. Právě imigranti, uprchlíci a azylanti, díky neutěšeným sociálním a psychologickým podmínkám, představují jednu z nejrizikovějších skupin vázaných na stres. Pocity úzkosti a nejistoty velmi často vyplývají z nepochopení majoritní kultury nové země. Jazyková bariéra a procesy spojené např. s azylovou procedurou, malá míra sociálních kontaktů, mnohdy sociální izolace, to vše jsou příčiny dlouhodobého stresu. Adaptace v cizí kultuře je dlouhodobý a komplexní proces, který na sebe váže psychické změny v organismu jedince, ovšem s jinou mírou traumatizace. Jak jsem již nastínila, úzkost spojená se stresem, mnohdy vygraduje do depresí. Depresí reaktivní, neurotickou či psychotickou, rozumíme kolaps určité intrapsychické a zároveň interpersonální rovnováhy osobnosti jedince, kdy je narušena její kvalita a celkové prožívání. Velmi často jí právě předchází úzkostné stavy. Depresí se rozumí ztráta - něčeho uvnitř sebe, co je pro člověka zvlášť důležité, co potřebuje ke své duševní rovnováze (např. sebeúcta), tak i mimo sebe, tedy co tyto přání a potřeby uspokojuje.⁵¹ Imigranti, potažmo azylanti, kteří se rozhodnou natrvalo usadit v cizí zemi, čeká velmi náročný proces adaptace na nové kulturní a sociální prostředí a podmínky v majoritní společnosti. Stresy spojené s neurčitostí svého pobytového statusu a absencí právních nároků na setrvání v ČR. Jde o proces, který hluboce zasahuje do života člověka, mnohdy přirovnáván k situacím, kdy člověk musí čelit např. úmrtí blízké osoby.

Posttraumatická stresová porucha

PTSD neboli Post Traumatic Stress Disorder vzniká jako opožděná nebo protahovaná odezva organismu na stresovou událost či situaci, která téměř u každého vyvolá pronikavou tíseň. Trauma je považováno za velmi hluboký zásah narušení fyzické a psychické integrity

⁵¹ PONĚŠICKÝ, Jan. *Neurózy, psychosomatická onemocnění a psychoterapie*. 2. vyd. Praha: Triton, 2004, s. 45.

jedince, zasahuje všechny složky - sociální, emocionální, kognitivní - jedince, rodiny a společnosti.⁵² Jednak v důsledku okolností (např. život v zemi zasažené válkou) a pak událostí (konfrontace se ztrátou, přímé přepadení jedince apod.). Je-li našim cílem snaha o co nejlepší integraci uprchlíků, pak je nezbytné myslet na problémy, kterými by mohli trpět v důsledku prožitých traumat. Nedobrovolný odchod ze země původ na sebe váže pocit ztráty a s ním spojené prožité traumatické epizody. Zde je potřeba věnovat zvláštní pozornost těm nejmenším, tedy dětem, pro které traumatická událost může hrát roli na celý život. Nedokáží se bránit jako dospělí, je třeba myslet na jejich bezbrannost.

Při práci s traumatizovanými uprchlíky je třeba mít dostatečný vhled do traumatizace jedince, schopnost identifikace symptomů a chápání účinků traumatu. Pokud se jedná o práci sociálního pracovníka musí být schopen vést podpurný a objasňující dialog. Mít vždy na paměti při práci s rodinami zasaženými traumatizující událostí, že tělesné a duševní pohodě dětí, je třeba zvlášť zvýšenou pozornost.

2.3.3 Enkulturatione

Enkulturatione rozumíme formální i neformální přejímání kulturních norem, zkušeností, dovedností, kulturních tradic i jazyka, které si jedinec v rámci procesu socializace od svého narození neustále osvojuje.⁵³

Zatímco kulturní antropologie hovoří o osvojování si kultury jedincem jako o procesu enkulturatione, v interkulturní psychologii je nazýván jako proces kulturní transmise.

Do procesu enkulturatione výrazně zasahuje primární skupina, tedy rodina, která hraje nejdůležitější roli. V pozdějším věku se pak na významu enkulturatione podílí různé sociální skupiny, také za účasti různých sociálních institucí. Pojem enkulturatione odkazuje k pojetí kultury jakožto specifické lidské sféry, která je získána pouze a jen učením, nemá žádný genetický podklad. To nás přivádí k význačnosti procesu učení, kulturnímu učení.

Zajímavým faktem je, že můžeme hovořit o vědomé a nevědomé enkulturationi. Vědomá a zároveň cílená je nám dána výchovou a vzděláním. To vysvětluje odlišnosti a rozdíly napříč kulturami, které vyplývají z odlišné výchovy jedince. Nevědomou enkulturationi získáváme skrze nápodobu. Vzhledem k tomu, že jednotlivé prvky kultury si člověk internalizuje, tedy vědomě přijímá za své a následně pak předává následujícím generacím, je zde potencionální riziko etnocentrismu.

⁵² OREL, Miroslav a kol. *Psychopatologie*. Praha: Grada, 2012.

⁵³ JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2001, s. 73; PRŮCHA, Jan. *Interkulturní psychologie: sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů*. Praha: Portál, 2004.

2.3.4 Multikulturalismus

Multikulturalismus, jakožto jeden myšlenkový a politický směr zastává stanovisko, že v jednom demokratickém státě mohou nejen jednotlivci, ale i skupiny vyznávající různé kultury, žít pospolu a být tak prospěšný díky své kulturní rozmanitosti, jak pro společnost tak i stát. Cílem tak je snaha o sjednocení všech občanů bez ohledu na jejich původ, rasu či náboženské přesvědčení, díky kterým si tak zachovají své kulturní odlišnosti. Multikulturalismus je možno chápat jako protiklad k nacionalismu. Jde o ideologii, kterou můžeme přijmout nebo odmítnout. Podstatou zůstává rovnocennost lidské kultury, rasového a etnického společenství. Průcha k tomu dodává: *„Každá kulturní skupina má své zvláštnosti, které vytvářejí její svébytnost, a tyto zvláštnosti by měly být uznány a respektovány příslušníky jiných kultur. Každá kultura je stejně hodnotná jako ostatní a přináší svůj specifický vklad do historie a rozvoje lidské civilizace. Příslušníci každé kultury musí mít rovnoprávné postavení a stejnou příležitost k vzdělávání a uplatnění v životě jako příslušníci jiných kultur“*.⁵⁴

I přesto, že je snaha tyto ideje aplikovat v mnoha životních sférách, rozdílnost spolu s etnickými, rasovými a náboženskými antagonismy, mnohdy zabraňují nekonfliktnímu soužití. Jedním z faktorů může být fakt, že i přes mlhavou představu o cizím kulturním pojetí, netušíme vlastně v čem může spočívat její případný přínos pro nás.

Vrátím-li se k počátkům multikulturalismu, nalezneme ho již v pozdní antice. Velká města přitahovala přistěhovalce a pro zjednodušení řečtiny a později i latiny, vzniká společný komunikační jazyk - *lingua franca*. Stejně tak různé městské čtvrti jsou rozděleny dle náboženského vyznání jejich obyvatel. Dodnes zachováno například v historickém jádru Jeruzaléma.

Vlastní ideologie multikulturalismu pak vznikla v Kanadě v 60. letech, a to v rámci politiky multikulturalismu dvojazyčnosti, při sjednocení frankofonního a anglofonního obyvatelstva. Evropa zažívá počátky multikulturalismu o deset let později a to díky migraci obyvatel zpět do „mateřských zemí“ (převážně Anglie a Francie) z bývalých kolonií, ale také díky organizované migraci dělníků směrem na Západ. To Spojené státy i přes masovou imigraci z latinské Ameriky, která v posledních desetiletích nabývá na síle, nikdy otázku multikulturalismu nepřijaly.

Dnes se Evropa potýká s otázkou multikulturalismu. Má mnoho odpůrců, např. italský politolog Giovanni Sartori říká, že rozdíly mezi lidmi vedou k segregaci a radikalizaci menšin. Zároveň považuje za nepřijatelné, aby ti, kdo přistoupí na život v určité společnosti,

⁵⁴ PRŮCHA, Jan. *Multikulturní výchova: Příručka (nejen) pro učitele*. 2. akt. a rozš. vyd. Praha: Triton, 2011, s. 149.

jí nic na oplátku neposkytly.⁵⁵ K tomu se například vyjádřila sama německá kancléřka Angela Merkelová, ve smyslu, že snaha vytvářet multikulturní společnost selhala, kdy strategie, umožnit žít imigrantům vedle jiného kulturního prostředí bez jakékoliv integrace, se příliš neosvědčila.

2.4 Integrace cizinců

V právních dokumentech univerzálního i regionálního mezinárodního práva, stejně tak v relevantním právu Evropské unie, definici slova *integrace* - *integration* nenalezneme. Slovníkové vysvětlení hovoří o „promíchávání lidí, kteří byli dříve oddělováni“.⁵⁶ Z toho by však jen vyplývalo, že integrace je proces, který pouze popisuje stav věci, a pro bližší vzhled do slova integrace volím podrobnější definici: „*Integrace je proces, kterým je imigrant přijat do společnosti jako jednotlivec i jako součást skupiny. Konkrétní požadavky na přijetí se v jednotlivých zemích liší a odpovědnost za integraci leží na více aktérech: na samotných imigrantech, vládě přijímající/hostitelské země, jejich institucích a společnosti*“.⁵⁷

Je třeba vzít v potaz i otázku, zda je možné o integraci uvažovat stejně u osob přicházejících dobrovolně a nedobrovolně - skupin migrantů a podskupin azylantů. Dobrovolní migranti přicházejí za prací, studiem, sami se rozhodli a vybrali si konkrétní zemi. Dost často před odchodem měli možnost seznámit se např. skrze informační kanály s realitami, možnostmi pracovního uplatnění, společenským zřízením apod. Zatímco nedobrovolní migranti - uprchlíci, resp. azylanti, si zemi do které utíkají velmi často nemají možnost dobrovolně vybrat. Jsou ohroženi na svobodě, životě a hledají nejsnazší cestu ze země. Faktory, kterými jsou ovlivněni, je např. prostá dostupnost víz či snadná doprava. Často jsou kladeny rozdílné požadavky na migranty a azylanty. Po dobrovolných migrantech se chce, aby se sami integrovali, zatímco nedobrovolným pomáháme, abychom je sami integrovali.⁵⁸ Je třeba si uvědomit, že integrace je dvoustranný proces, není možné ji vidět pouze na bedrech imigrantů. Je to proces, do kterého vstupují dvě strany - jak cizinci tak majoritní společnost. Záměrem celého integračního procesu a jeho opatření je cíl dosáhnout oboustranného přínosného soužití, jak nově příchozích, tak i obyvatel přijímací země. Integrační politika ČR má pak posilovat vědomí vzájemnosti, propojenosti migrace a integrace a postihnout tak aspekty života společnosti, to jak na poli sociálním, kulturním, ekonomickým, tak i politickým. Je třeba napomáhat k vytváření podmínek pro cizince, aby jejich začlenění do české společnosti nebylo ohroženo například diskriminací, případně dalšími negativními

⁵⁵ SARTORI, Giovanni. *Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovalci: esej o multietnické společnosti*. Praha: Dokořán, 2005, s. 39-75.

⁵⁶ *Webster Universal Dictionary and Thesaurus*. Kanada: Tormont Publications, 1993, s. 286.

⁵⁷ International Organization for Migration (IOM). *Glossary on Migration*. Switzerland: Geneva, 2004, s. 32. vlast. překl. autorky

⁵⁸ UHEREK, Zdeněk a kol. *Analýza státního integračního programu pro azylanty*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2012.

jevy. Za samozřejmost se pak počítá ze strany cizinců jejich kladná vůle zapojit se do společnosti, dodržovat zákony a respektovat hodnoty přijímající země a Evropské unie. Snaha vzájemného poznání a porozumění mezi cizinci a přijímající společností, s tím spojené oboustranné nekonfliktní soužití a také důstojný život v České republice, to jsou hlavní cíle integrování cizinců. I to jsou důvody pro případné vytváření uzavřených komunit imigrantů, vedoucí k společenské izolaci a potencionálnímu vyloučení cizinců.

Dle Usnesení vlády ČR ze dne 4.1.2012 vyplývá, že: „ (...) *cílovou skupinou integrace cizinců v ČR jsou legálně pobývající občané třetích zemí (tj. mimo země EU), kteří nejsou žadateli ani poživateli mezinárodní ochrany, a ve výjimečných krizových případech také občané EU. V rámci předkládaného materiálu se pod pojmem občané EU rozumí občané členských zemí Evropské unie, Evropského hospodářského prostoru a Švýcarska (...)*“.⁵⁹

Toto usnesení též zmiňuje klesající počty cizinců legálně pobývajících v ČR, které je přičítáno důsledkům ekonomické krize a jejího dopadu na trh práce v ČR. Početně nejvýznamnější skupiny cizinců z třetích zemí jsou i nadále občané Ukrajiny, Vietnamu a Ruské federace. Nicméně i přes stagnaci migrantů do ČR, otázka integrace cizinců má svoji důležitost. Je třeba i nadále přijímat opatření, která mají dopad na celou společnost a i nadále prohlubovat integrační politiku. Tím lze předcházet sociálnímu napětí, ale i z důvodu, aby cizinci byli schopni adekvátně reagovat na vzniklé změny ve společnosti. Jak je patrné, negativní tendence majority společnosti ve vztahu k cizincům, zde jsou přítomny a dokonce se začínají hlouběji projevovat. Samotná politika integrace cizinců je jen komplementární součástí politiky legální migrace. *Koncepce integrace cizinců*, která je pak zacílena do čtyř klíčových oblastí integrace cizinců:

- znalost českého jazyka
- ekonomická soběstačnost
- orientace ve společnosti
- vztahy mezi komunitami

Znalost českého jazyka je nezbytná pro začlenění do společnosti jako takové. Její znalost podporuje vzájemné vztahy s většinovou společností. Zároveň je klíčovým faktorem pro získání vzdělání a kvalifikace. To následně umožní přístup na trh práce a vede k ekonomické soběstačnosti a principu rovných příležitostí.

Ekonomickou soběstačností se rozumí být informován o právech a povinnostech, dále o podmínkách zaměstnávání a podnikání v ČR. Všechny tyto kroky významně přispívají

⁵⁹ Usnesení vlády ČR ze dne 4.1.2012 k Postupu při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců - Společné soužití v roce 2012. In: MVCR [online]. © 2012, 4. leden 2012 [cit. 2013-02-27]

k samostatnosti cizinců a jejich případné manipulovatelnosti, či závislosti.

Orientovat se ve společnosti tak, aby byli schopni adekvátně přijímat veškeré informace a být schopni orientace ve všech fázích jejich pobytu v ČR. Cílem zde je opět podporovat jejich sociální soběstačnost a pomáhat snižovat míru jejich zranitelnosti.

Vzájemnými vztahy cizinců a majoritní společnosti rozumíme nastolení harmonických a bezkonfliktních vztahů. Je třeba dbát o to, aby nedocházelo k izolaci či sociálnímu vyloučení cizinců a je tudíž nutné neustále posilovat sociální soudržnost.

Mohu jen konstatovat, že subjektivní pocit integrovanosti do lokálního prostředí zvyšuje jazyková kompetentnost, integrace na trhu práce, kvalitní a bezproblémové sousedské vztahy a dostatečné materiální zabezpečení s celkovou podporou rodiny.

2.4.1 Gender mainstreaming

Gender, doslovně „rod“, je sociální a kulturní konstrukce, které společnost přisuzuje kategoriím pohlaví - muž - žena, různé symboly, ideály, očekávání, možné identity a také chování, které pak mají zásadní dopad na jednotlivce v rodině, na trhu práce či ve společnosti jako celku. „*Pojem gender zahrnuje především sociální a společensky podmíněné kulturní rozdíly, očekávání, předsudky a specifika v postavení mužů a žen*“⁶⁰. I přesto, že právní předpisy zakazují diskriminaci na základě pohlaví, velmi často je pak pojem gender opomíjen a zanedbáván. Gender vyjadřuje, že chování a vlastnosti muže a ženy jsou formovány nejen kulturou, ale velmi často společností a v průběhu let se mění.

Myšlenka mainstreamingu⁶¹ byla poprvé vyslovena v Nairobi v roce 1985 na ženském kongresu OSN. Teprve až v roce 1997 vyzval Evropský parlament své tehdejší členské státy EU, aby byla politika gender mainstreamingu (dále jen GM) prosazována na všech úrovních - lokální, regionální tak i národní, k čemuž byli zavázáni Amsterodamskou smlouvou.⁶²

GM je dnes oficiální strategií EU, kdy všechny projekty financované z evropských fondů, musí prvek GM vždy nějakým způsobem do svých aktivit zahrnout. Už nyní tak trochu vyvstávají pochybnosti, zda by nemohlo dojít k „gendrovému přesycení“, v rámci širokého rozšíření gendrové terminologie. Co především přináší GM?

- zrovnoprávnění mužů a žen
- odstranění nevýhod pro obě pohlaví
- rozšíření pojmu demokracie v rámci organizací a společnosti

⁶⁰ MAŘÍKOVÁ, Hana a Eva VĚŠÍNOVÁ - KALIVODOVÁ. *Společnost žen a mužů z aspektu gender: sborník studií vzniklých na základě semináře pořádaného Nadací OSF*. Praha: Open Society Fund, 1999, s. 10.

⁶¹ pojem z oboru mediálních studií definovaný jako proces, při kterém dochází k názorové a hodnotové rovnosti diváků z různých - pozn. autorky sociálních vrstev a kulturních prostředí - pozn. autorky

⁶² KRCHOVÁ, Andrea a Hana VÍZNEROVÁ. *Diskriminace azylantů a azylantek v ČR z gendrové perspektivy: fakta a doporučení*. Praha: Evropská kontaktní skupina, 2008.

- udržitelnost politiky - konkurenceschopnost
- odstraňování diskriminačních prvků

Myšlenka GM spočívá v tom, že životní situace mužů a žen se různí. Důvody pro to nalézáme ve společenském a kulturním rozvoji, například dělba práce dle pohlaví. Gendrové role připisují mužům a ženám různé práce, povinnosti a odpovědnosti. Ty jsou utvářeny a upevňovány již v procesu výchovy a socializace, v primární rodině, vzdělávacím systému, posléze v zaměstnání a v kontextu všeobecných společenských a kulturních hodnotách a normách. Ostatně Franz Boas či Margaret Meadová, přední američtí antropologové 20. století a průkopníci kulturního determinismu rozseklí spor mezi psychologickým a sociologickým vymezením kultury. Základní otázkou do té doby bylo, zda vnitřní kulturní dispozice mezi jednotlivými národy a rasami se liší a jsou tudíž proto mnohotvárné, a nebo je to naopak kulturní a sociální prostředí, které dominantně ovlivňuje výchovu jedince? M. Meadová skrze své terénní výzkumy v Melanésii⁶³ studovala sociálně kulturní podmíněnost mužské a ženské role v rámci proměnlivosti psychologických typů v různých kulturách. Meadová došla prostřednictvím svých terénních poznatků z Nové Guineje k závěrům, že kulturní podmíněnost ženské a mužské role ve společnosti opravdu existuje.⁶⁴

Genderová příslušnost určuje postavení žen a mužů v dané společnosti. Není to ovšem jen kategorie genderu, je zde i vzájemné působení vrozených a získaných statusů jako je věk, etnicita, sexualita, třída, náboženská či kulturní příslušnost. Vzájemná propojenost těchto kategorií pak hraje roli ve společenském postavení a příležitosti každého z nás. Měli bychom mít na paměti, že určité kategorie mohou být důvodem k diskriminaci a nerovnému zacházení, zvláště pokud se nakumulují. Je pak velmi těžké čelit vícenásobné diskriminaci spojenou s omezením na rovnocenné šance v procesu integrace do společnosti. Bohužel dodnes převládá pohled na uprchlickví víceméně jako na problém mužů, případně mužů a jejich rodin, jako by muži byli jakousi univerzální skupinou na útěku. Ženevská konvence z roku 1951 byla psána s představou uprchlíka, jako „muže v pozadí“. Dnes, kdy až 48 % žen má status uprchlíka, není bohužel tato konvence schopna reflektovat dnešní pojetí uprchlickví.⁶⁵

Úrovně vládních koncepcí a integračních politik a pak i samotná praxe v zemi, kdy dochází k malému zohledňování faktu, že i ženy jsou aktérkami tohoto procesu, má důsledky na

⁶³ Meadová analyzovala podmíněnost mužské a ženské role tří domorodých kmenů z Nové Guiney - hypersenzitivní Arapešové, kanibalští Mundrugomorové a matriarchální Čambuliové - pozn. autorky

⁶⁴ MEADOVÁ, Margaret. *Pohlaví a temperament u tří primitivních společností*. Praha: Slon, 2010.

⁶⁵ SZCZEPANIKOVÁ, Alice. Migrace, uprchlickví a gender. In: *Život v multikulturní společnosti: konfrontace a výzvy*. Brožura vzniklá na základě stejnojmenných seminářů NESEHNUTÍ. Brno: Nesehnutí, 2008, s. 22-26.

jejich další postavení v hostitelské zemi. Je třeba však říci, že proces migrace a následné integrace do nové společnosti ovlivňuje role a vztahy. Buď dochází k jejich upevnění a prohloubení, a nebo naopak gendrové role se změň. V oblasti uprchlictví je situace obzvlášť náročná, jelikož období dlouhého čekání a potažmo pasivity v částečně izolovaném prostředí azylových táborů, má negativní vliv zejména na muže. Muži, pocházející ze silně patriarchálního uspořádání, jen velmi neblaze nesou fakt, že svoji roli „hlavy“ rodiny nemohou naplňovat.

Gendrové vztahy je však možné ovlivnit, případně změnit tak, aby měly pozitivní vliv na organizace a společnost. Britský imigrační úřad již v roce 2000 publikoval gendrové směrnice, kdy se ukázalo, že azylová legislativa nebrala plně v potaz potřeby žen a posuzovala je z hlediska mužských zkušeností. Kanadské ministerstvo pro občanství a migraci například zavedlo od roku 2005 povinnost každoročně vyhodnocovat dopady na fungování azylové a imigrační legislativy v návaznosti na gendrovou analýzu, jde o zcela bezprecedentní krok. Různé dokumenty a závazné materiály vydané Vysokým komisariátem OSN pro uprchlíky jen pak navazují na předešlé směrnice a posilují tak GM a citlivost jednotlivých procedur azylové procedury.⁶⁶ A jak dále uvádějí, ČR dosud žádná konkrétní gendrově senzitivní opatření nepřijala. Vypracované koncepce nedávají ucelený přehled o konkrétních opatřeních, o problematických oblastech, hovoří velmi obecně.

Domnívám se, že naplňování politiky rovných příležitostí žen a mužů se postupně do praxe dostává, a všeobecná gendrová senzitivní opatření v oblasti azylové procedury a integračních programů jsou postupně zaváděna.

2.4.2 Význam komunikace v procesu integrace

Je třeba mít na paměti, že komunikační proces není nic snadného. Lidé pocházejí z nejrůznějších míst, přináší si různou kulturu, jiný etnický původ. I očekávání a zkušenosti, přání a představy jsou mnohdy velice odlišné. Reagujeme různě, komunikujeme odlišně. Jsou čtyři hlavní faktory, které ovlivňují naši komunikaci: V první řadě to jsou *hodnoty*, které přijímáme v rámci socializačního procesu. Hodnoty, které jsou nedílnou součástí našeho života. Dalším faktorem je *vnímání* (percepce). Jde o vnímání druhých a jak druzí vnímají mě. Zde by si každý z nás měl dát veliký pozor, aby zbytečně neodsoudil druhé jenom proto, že mé osobní zkušenosti jsou zakotveny někde jinde. *Předsudky* mnohdy též *předpojatost*, jsou velkým problémem. Jejich míra určuje styl efektivní či neefektivní komunikace. I zde hrají roli hodnoty vzorce našeho chování, sociální percepce, zkušenosti tradic a i

⁶⁶ KRCHOVÁ, Andrea a HANA VÍZNEROVÁ. Diskriminace azylantů a azylantek v ČR z gendrové perspektivy: fakta a doporučení. Praha: Evropská kontaktní skupina, 2008, s. 33.

disponujících informací. A právě ony informace se mnohdy stávají dezinformací, kterou pak následně generalizujeme na širší okruh lidí. Zde je už jen krůček ke stereotypu. Jak uvádí Šišková, generalizace začne velmi vadit, když budeme sklouzávat k hodnocení druhých na základě jednoho jediného rysu, např. barva pleti. Apriori ho odsoudíme, ba co víc, budeme ho považovat třeba za méněcenného. Proto je generalizace považována za velmi nebezpečný jev.⁶⁷ Čtvrtou oblastí je pak *komunikační styl*. Složky jako verbální (něco kolem pouhých 7 %), hlas (tón) jako takový (asi 38 %) a neverbální řeč těla (asi 55 %), sami o sobě vypovídají, jak jsou námi informace přijímány, které smysly se nejvíce podílejí na přenosu. Je tak patrné, že to nejsou jen slova, ale i tón, upřímnost či přesvědčivost našeho hlasu, naše gestika či posturologie našeho těla, které hrají nezanedbatelnou roli v našem komunikačním stylu. Je třeba tak mít na paměti různé kulturní zvyklosti a tradice jednotlivých skupin obyvatel. Uvědomit si, že každé etnikum je odlišné, protože bylo utvářeno v jiných podmínkách a vycházelo z jiných tradic.

2.4.3 Integrace a masmédiá

Zpravodajství a publicistika patří k hlavní náplni činnosti masmédií, samozřejmě pomineme-li významnou složku zábavy. Pomáhají recipientům se orientovat v okolním světě, utvářet si názory na nejrůznější společenská témata, podílet se na formování veřejného mínění. Teorie masové komunikace v souvislosti s formováním veřejného mínění hovoří o „mediální socializaci“. Je třeba mít na paměti, že nám masmédiá přinášejí nové informace o událostech, ale tyto události nám svými „slovy“ pouze interpretují. Ráda bych teď uvedla několik vlastních poznatků v komparaci mediálního obrazu masmédií a procesu integrace cizinců v ČR.

Samotná osobnost cizinců se dostává do role pasivního a značně dekontextualizovaného objektu v mediálním obrazu. Právě samotný kontext zpráv je problémem jednotlivých článků.

Velikým problémem je také zaměňování základních pojmů, využívajíc synonym. Pojmy pro cizince, uprchlíky, migranty, azylanty a další, čtenáři splývají v důsledku neodborného pojmenování. Napříč médii jsou podávány informace velmi různorodě. Velmi často jde o obsahový podtext v závislosti na tom, o jaký právní status cizince se jedná.

Akcentace cizího původu nebo konkrétního etnického původu v titulcích zpráv nasvědčuje tomu, že osobou, pachatelem, obětí, je cizinec. Mnohdy zcela irelevantně. Dalším příkladem je typická titulková xenofobie, kdy potencionální zločin je viděn prizmatem „pachatelovi“

⁶⁷ŠIŠKOVÁ, Tatjana aj. *Menšiny a migranti v České republice: my a oni v multikulturní společnosti 21. století*. Praha: Portál, 2001; SOUDKOVÁ, Vladimíra a Tomáš SOUDEK. *Bariéry mezi námi očima cizinců*. Praha: European Training and Consulting, 2008.

etnické příslušnosti. Naštěstí titulková xenofobie je na ústupu. Nedomnívám se, že uvádění etnických pojmenování v titulcích zpravodajství je adekvátní této komunikační doméně. Evokace etnického stereotypu z titulku zpráv je bohužel v podvědomí společnosti na prvním místě, nehledíc na racionální argumenty. Média argumentují tím, že absence o etnickém původu bude znamenat jistou manipulaci s touto informací pro čtenáře. Sama jsem vystudovala obor Masové a mediální komunikace a jsem si plně vědoma, jak verbální tak vizuální předsudky dokáží podat/předat irelevantní informace o stavu věci. Osobnost autora a etický kodex média má vždy poslední slovo.

Média hrají klíčovou roli, jsou to ony, kdo se podílejí na úrovni informovanosti a formování předsudků (pozitivních i negativních) většinové populace vůči uprchlíkům. Doplňují však, že aktivitu je třeba klást i na samotné uprchlíky v otázce integrace.

2.5 Sociální práce s migranty, uprchlíky a jejich dětmi

Vztah mezi sociálním systémem přijímající země a imigrací, patří napříč celým světem mezi ožehavá témata politické, veřejné i akademické půdy. Asi tou nejčastěji zmiňovanou otázkou je, zda imigrace představuje zátěž nebo naopak přínos pro sociální systém dané země. Odpověď je nejednoznačná. Obecně můžeme říci, že systém lze považovat za poměrně vstřícný k (i)migrantů. Tomu nasvědčuje samotný fakt, kdy české občanství není nutnou vstupní podmínkou, kromě přístupu k sociálnímu bydlení, pro participaci v sociálním systému a sociální politiky ČR.⁶⁸ Sociální pojištění a důchodový systém, státní politika zaměstnanosti, státní sociální podpora a další formy sociální pomoci, zdravotní pojištění, vzdělávací systém či oblast bydlení, to jsou oblasti, ke kterým mají přístup všichni cizinci pobývající na území ČR, a to dle podmínek svých platných pobytových statusů.

Klíčové principy metod integrace stojí na:⁶⁹

- *internalizaci základních demokratických hodnot*

Spočívá v respektování demokratických hodnot, jak minoritní, tak majoritní společností.

- *posílení klientů v integraci (empowerment)*

Imigranti by si měli být vědomi svých schopností a s pomocí jejich optimálního využití, budovat zázemí v nové zemi. Jde o dlouhodobý neustále se opakující proces učení.

- *vytváření sítí kontaktů (networking)*

Díky emigraci došlo u migrantů ke ztrátě většiny kontaktů. Aby se mohli v nové zemi vzdělávat, pracovat a aktivně se podílet na sociokulturním dění, je nezbytné navázat kontakty nové. Ty krom toho napomáhají vyhnout se případné izolaci.

⁶⁸ DRBOHLAV, Dušan a kol. *Migrace a (i)migranti v Česku: kdo jsme, odkud přicházíme a kam jdeme?* Praha: Slon, 2011, s. 101.

⁶⁹ Kolektiv autorů. *Metody sociální práce s imigranty, azylanty a jejich dětmi.* Praha: Triton, 2008.

- práce s dobrovolníky

Integrace je pojímána jako oboustranný proces. Dobrovolníci z majoritní společnosti mají dvojí efekt. Jednak seznamují ostatní členy společnosti s aktivitami, kterým se jako dobrovolníci věnují, jak bylo řečeno výše, jsou prostředníky networkingu pro migranty.

Sociální práce je jedním z klíčových vstupů do sociální integrace cizinců v majoritní společnosti. Je snahou, aby lidé doposud žijící v prostředí sociální exkluze mohli řešit bytovou situaci, aby dokázali nalézt východisko z pasti zadluženosti, dokázali úspěšně nalézt zaměstnání a udržet si ho, aby i jejich dětem byla ulehčena cesta ke vzdělání a sociálnímu vzestupu, taktéž byli schopni efektivnější komunikace s úřady a řízením veškerých úředních záležitostí a v neposlední řadě, zabránit samotnému zneužívání jedinců, kteří se nalézají v již beztak obtížné sociální situaci. Cílem veškerých integračních programů a samotné sociální práce s migranty, je pochopení specifických potřeb těchto osob a schopnost uvědomit si jejich obtíže s integrací do české společnosti. Imigrace je velmi složitý soubor mnoha aspektů psychosociálního procesu s trvalými dopady na identitu jednotlivce. Mnohdy to jsou sociální pracovníci, kteří mohou proces integrace cizinců významně ovlivnit. Prostřednictvím metod sociální práce aktivně přispívají k rozvoji teoretických a praktických schopností a dovedností všech zainteresovaných integrujících osob.

Ministerstvo vnitra (dále jen MV) jakožto ústřední orgán státní správy pro vnitřní záležitosti České republiky, který vymezuje §12 zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, se podílí v otázkách sociální práce s migranty, uprchlíky a jejich dětmi.⁷⁰ MV přenáší konkrétní opatření k integraci, potažmo k sociální práci s cizinci, na *Centra na podporu integrace cizinců (Integrační centra)*, z části financované z prostředků Evropského fondu pro integraci příslušníků třetích zemí (EIF). Dnes jsou již v každém kraji ČR, kdy plní funkci informačních středisek pro cizince, jako nástroj pro nastavení a další realizaci integrační politiky v krajích. Zajišťují poradenství pro cizince, kurzy a další preventivní činnosti, dále permanentní monitoring situace v rámci podpory rozvoje občanské společnosti.

Vedle MV je mnoho nestátních, nevládních a dále mezinárodních organizací, které se zbývají migranty, uprchlíky, azylanty, všech věkových kategorií. Ty se snaží o prohlubování principu multikulturní empatie, jenž v mnohém napomáhá řešit menšinovou, případně etnickou otázku. Jedním z nich je i **Poradna pro uprchlíky (PPU)**, jakožto zakládající člen

⁷⁰ ČESKO. Zákon č. 2/1969 Sb., ze dne 8. ledna 1969 o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů správy ČR. In: Sběrka zákonů České republiky. 1969, částka 1.

Konsorcia nevládních organizací v otázce uprchlictví. Vznikla v roce 2002, jako nástupce Poradny pro uprchlíky Českého helsinského výboru (od roku 1993). Vedle právní a sociální pomoci, psychologickou podporou pomáhá těm, kteří z různých příčin museli opustit zemi svého původu a žádají ochranu na území ČR. Zároveň působí na širokou veřejnost s cílem rozvíjet toleranci a potírat xenofobii a rasismus.

Jako za jednu z nejlépe uspořádaných webových stránek vůbec a zároveň poskytující ucelený přehled pro cizí státní příslušníky pobývající na území ČR, považují **Mezinárodní organizaci pro migraci (IOM) Praha**, která spravuje stránky *Doma v ČR*.⁷¹ Napomáhají cizincům nalézt u nás „druhý domov“, slouží jako orientační vodítko pro řešení standardních situací jeho pobytu v ČR. Nejsou sice univerzálním řešením všech problémů, ale díky jazykovým mutacím do šesti cizích jazyků se dokáží nejpočetněji zastoupeným skupinám cizinců u nás přiblížit. Stránky *Doma v ČR* vznikly v roce 2003 v rámci projektu „Integrace cizinců a podpory organizací a sdružení komunit cizinců na území České republiky“, kdy zadavatelem bylo Ministerstvo práce a sociálních věcí, odbor migrace a integrace cizinců.

Nejnovější projekt s názvem EM-kit (Empowerment kit), jako nástroj pro integraci cizinců, byl spuštěn na konci minulého roku 2012. Je určen zejména ženám migrantkám, za účelem zlepšení přístupu a odborné přípravy v jejich vzdělávání, s cílem pomoci jim vstoupit na trh práce a stát se tak aktivními členy společnosti nové země. Jde o soubor 30 metod, který mohou využívat sociální pracovníci, kouči a další osoby, zabývající se otázkou integrace cizinců.⁷²

Kolektiv autorů zmiňuje, že je třeba poskytování všeobecného poradenství v otázkách bydlení, zaměstnání a vzdělávání, zpracovat v tzv. *informačních příručkách* a příslušná *Kontaktní informační centra* by měla být schopna poskytovat zvláštní osobní asistenci.⁷³ Pokud budou uspokojeny základní potřeby imigranta, teprve pak může pracovat na zlepšování kvality života. Obecně kontaktní centra zprostředkovávají nejrozličnější kontakty s organizacemi, informují o sociálním a vzdělávacím systému, o případných intervencích v nouzových situacích, ale také pokrývají základní oblast sociálního a právního poradenství, pomáhají při hledání zaměstnání, bydlení, volnočasových aktivit až po pomoc při návratu do vlasti. Cílem je poskytovat základní informace, pomáhat při rozšiřování sítě kontaktů, umožnit imigrantovi v budoucnu samostatně plnit úřední povinnosti.

⁷¹ Mezinárodní organizace pro migraci (IOM). *Doma v České republice* [online]. © 2007 [cit. 2013-03-03]

⁷² SODOMKA, Vladimír. EM kit - dobrá praxe z EU pro integraci migrantů. In: *Migraceonline* [online]. 19. 12.2012 [cit. 2013-03-05]

⁷³ Kolektiv autorů. *Metody sociální práce s imigranty, azylanty a jejich dětmi*. Praha: Triton, 2008, s. 141-169.

2.5.1 Vzdělávací programy pro uprchlíky - azylanty

Samotným zprostředkováním kontaktů mezi lidmi různého původu, dochází k odbourávání různých forem diskriminace a upevňování vzájemného porozumění.

Před více jak deseti lety byl odstartován pilotní projekt ve vybraných uprchlických zařízeních MVČR. Jeho smyslem byla práce s žadateli o azyl, kdy v rámci pravidelných volnočasových aktivit byla snaha je vyvést ze stereotypu a nečinnosti při jejich dlouhodobém pobytu v táborech. Zároveň jim nabídnout možnost zapojit se do tvořivých činností a poznat tak sebe navzájem, tak „lidi z venku“.

Dnes, jako jedním z nástrojů pro integraci cizinců se staly tzv. emeritní projekty. Jsou považovány jako jeden z nástrojů, jak čelit potencionální krizové situaci cizinců v rámci jejich integrování v ČR. Programy realizují magistráty měst, v přímé spolupráci s nevládními neziskovými organizacemi (dále NNO).

Vedle toho MV v rámci svých humanitárních aktivit a v přímé spolupráci s Organizací pro pomoc uprchlíkům (dále OPU), přesídlilo od roku 2008 již 78 barmských uprchlíků ve třech vlnách.⁷⁴ Poslední skupina 7 barmských rodin (25 osob), přiletěla v polovině prosince 2012, kteří taktéž hned po příletu získali mezinárodní ochranu formou azylu. Ti, v rámci několika měsíčního integračního programu jsou připravováni na budoucí život v ČR, postupně pak přestěhováni do vybraných integračních bytů (hrazeno z Evropského uprchlického fondu), kde OPU v rámci projektu - *Život v nové zemi*, poskytuje služby asistence a poradenství po dobu šesti měsíců. ČR tak stvrdila svou připravenost podílet se na globálních uprchlických problémech v rámci humanity.

Azylanti mají možnost využít bezplatného jazykového kurzu, s dotací 400 hodin. Je to právě neznalost českého jazyka, která je považována jako jeden nejzávažnější problém v otázce začleňování uprchlíků a azylantů na trh práce. Přímo jedince limituje k získání kvalifikovanější práce, potažmo lepší orientaci na trhu a v oblasti zákonů. Je taktéž pravda, že mnozí zaměstnavatelé směřují postavení azylanta s postavením cizince a apriori mu nedají šanci předvést své profesní dovednosti. Obávají se i nadbytečných administrativních úkonů s tím spojených. Neznalost právního postavení statusu mezinárodní ochrany se však nevyhýbá ani některým úřadům práce.⁷⁵

Další vzdělávání azylantů zprostředkované NNO převážně za účelem doplnění si kvalifikace, je z větší části financované z evropských fondů (Evropský sociální fond,

⁷⁴ NOVÁK, Pavel. V Česku získají další azyl barmské uprchlíci. In. *MVCR* [online]. © 2012 [cit. 2013-02-22].

⁷⁵ PSV ČR. Přístup imigrantek a imigrantů ke vzdělávání a na trh práce v ČR. Praha: ESF v ČR, 2007, s. 30-37.

Evropský uprchlický fond a Evropský fond pro integraci). Naproti tomu projekty, které se zaměřují na poradenství, podporu v zaměstnanosti, přímou asistenci na úřadech apod., jsou NNO obvykle hrazeny z rozpočtu MV, Ministerstva práce a sociálních věcí a Magistrátu hl.m. Prahy.

NNO nejčastěji zprostředkovávají kurzy českého jazyka, kurzy počítačových dovedností, kurzy pro svářeče, případně další specializované kurzy pro lidi z oblastí nižšího zdravotního a sociálního personálu. Je mnoho NNO, které se svými projekty a programy zaměřují na podporu cizinců, kteří explicitně nejsou cílovou skupinou osob v rámci Konceptu integrace cizinců. Jsou to například: Centrum pro integraci cizinců (CIC), již zmiňovaná OPU, dále Poradna pro integraci, Sdružení Charity České republiky, Sdružení pro integraci a migraci a nebo Sdružení občanů zabývajících se emigranty (SOZE). Práce mi bohužel nedovoluje se podrobněji zabývat jednotlivými organizacemi.⁷⁶

2.6 Státní integrační program

V roce 1993 byl v ČR vypracován tehdejší Odborem pro uprchlíky a integraci cizinců MV *Asistenční program integrace*. V rámci reorganizace složek MV v roce 1996, byl Odbor pro uprchlíky a integraci restrukturován ve Správu uprchlických zařízení a nynější Odbor azylové a migrační politiky. A právě odbor je hlavním gestorem Státního integračního programu (dále jen SIP) a zároveň útvarem pro řízení organizační složky státu Správa uprchlických zařízení (dále jen SUZ) MV.⁷⁷

SIP je právně ukotven v zákonu č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů, konkrétně v § 68 – 70, z nichž je zřejmé, že:

- jde o program zaměřený na pomoc azylantům a osobám požívajícím doplňkové ochrany při zajišťování jejich začlenění do společnosti a vytvoření předpokladů pro získávání znalostí českého jazyka; v případě azylantů též zajištění ubytování
- jde o program zajišťující bydlení azylantovi z prostředků státu
- jde o program zajišťující bezplatné jazykové kurzy českého jazyka

Přestože je SIP určen všem azylantům, není nikde v zákoně zakotvena jakákoliv povinnost azylanta se na SIPu podílet. Vše se točí jen a jen na jejich svobodném rozhodnutí, zda a v jakém rozsahu a také do jaké míry budou ochotni se v rámci SIP participovat. Převážná část azylantů, kteří mají malé ba téměř žádné zázemí v ČR, nemají soudržnou a pevnou

⁷⁶ MVCR. *Informace pro cizince s trvalým pobytem v ČR 2013*. Praha: MVCR, 2013, s. 16 -19.

⁷⁷ Odbor azylové a migrační politiky (OAMP). *MVCR* [online]. © 2012, 15.11.2012 [cit. 2013-02-21].

příbuzenskou síť, nedostatečné finanční prostředky, které by saturovaly jejich pobyt v ČR, nedostatečné znalosti jazyka bránící jim získávat kvalitní informace a nesoucí velký podíl na kvalitnějším uplatnění na pracovním trhu, je participace v programu SIP výhodná a hojně využívána.

Je třeba však zmínit určitou nevýhodu zákonného zakotvení roční lhůty pro žadatele o mezinárodní ochranu, po kterou nemohou být zaměstnáni. To je z hlediska integrace kontraproduktivní. Mnohdy dlouhodobé pasivní čekání na rozhodnutí o udělení či neudělení mezinárodní ochrany velmi neblaze působí na emoční, kognitivní, tak i sociální složku jedince. Dochází ke ztrátě znalostí a dovedností, potažmo motivace, oslabuje jejich pracovní způsobilost, nastoluje negativní psychické rozpoložení. Je pak na sociálních pracovnících pobytových středisek, aby adekvátně vypomáhali čekatelům o azyl.

SIP neobhospodařuje integraci jen sám, ale například v rámci spolupráce s již zmiňovanými NNO, kdy se podílejí na kvalitním integračním procesu. Jsou to právě NNO, které mohou přistupovat ke klientům individuálně, pomáhat jim při budování realistického obrazu o české společnosti. Mezi ně řadíme například: Poradna pro integraci (PPI), Sdružení zabývajících se emigranty (SOZE), Charita Česká republika, Organizace pro pomoc uprchlíkům (OPU), Centrum pro integraci (CIC), Sdružení pro integraci a migraci (SIMI) a řada dalších subjektů.

Jak už jsem zmínila, SIP není pro azylanty obligatorní. Jak však vyplývá z Analýzy státního integračního programu pro azylanty, jeho smysl se nám ukazuje, když v jeho rámci byly začleněny do společnosti nejméně dvě třetiny všech osob, které v ČR dostaly od roku 1990 azyl.⁷⁸

⁷⁸ UHEREK, Zdeněk a kol. *Analýza státního integračního programu pro azylanty*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2012.

3 Azylová politika

3.1 Evropská azylová politika

Česká republika je od 1. května 2004 členem Evropské unie a tudíž musí své zákony harmonizovat s legislativou EU, což platí i pro oblast azylové politiky. Jak migrace, azyl a celková integrace cizinců, jsou tedy důležitým tématem všech unijních politik. Z tohoto důvodu EU zastřešuje (nejen) problém azylu *Společným evropským azylovým systémem - SEAS*. Ten má zajišťovat plnou harmonizaci azylové politiky jednotlivých členských států v otázkách pravidel pro přijímání standardů ochrany žadatelů o mezinárodní ochranu, po integraci či případný návrat do země původu.⁷⁹

Proces budování SEAS byl nastaven jako dvoufázový proces. První fáze, která zahrnovala přijetí minimálních standardů, tedy aspoň částečné základní harmonizace, byla již ukončena. Druhá fáze, která je v momentálním běhu, má za úkol tyto dosažené standardy zvýšit. Směřování SEAS spolu s nástinem harmonizačních opatření jsou implementovány do dokumentů, jakožto koncepčně stavebních kamenů SEAS, poskytující výhled na delší časové období. Jedná se čtyři dokumenty. Jsou to: Závěry Evropské rady z Tampere (1999), Haagský program (2004), Zelenou knihu o budoucím společném evropském azylovém systému (2007) a jako poslední Post-haagský program (2009).

Post-haagský program z roku 2009, se soustředí právě na průběh let 2010-2014, kdy jeho snahou je zajistit další vylepšení SEAS, jakož celé oblasti spravedlnosti a vnitřních věcí a podílet se na přínosu nových výzev do budoucna.⁸⁰

I přesto, že Evropská komise představila velmi slušný návrh, který má směřovat ke sjednocení udělování azylu ve všech zemích EU, současný stav ukazuje, že šance žadatelů pro udělení azylu se dle jednotlivých zemí liší. Negativně působí i malá míra solidarity mezi jednotlivými členskými státy. Ty by se měly spravedlivě dělit o přijímání uprchlíků a vypomáhat si v otázkách samotného řízení žádostí o azyl.⁸¹ Je třeba znovu zmínit, že na samotnou úspěšnost integrace osob s mezinárodní ochranou má majoritní podíl kvalita přijímacích podmínek. Domnívám se, že je třeba nejen vytvářet či přehodnocovat dosavadní

⁷⁹ STUDENÝ, Libor. *Přesídlování: přesídlení - Nový začátek*. Praha: SOZE, EUF, 2009.

⁸⁰ ČESKO, MVČR. Společný evropský azylový systém. *MVCR*. [online]. © 2010 [cit. 2013-03-07].

⁸¹ ROZUMEK, Martin. Společný evropský azylový systém: idea versus realita. In: *Migraceonline* [online]. 22.5.2009 [cit. 2013-03-16].

směrnice, zvláště z mého pohledu tolik diskutované Dublinské nařízení.⁸² To by mělo mít snahu za každou žádostí vidět „jeden lidský osud“. Evropský podpůrný úřad pro otázky azylu (zřízen roku 2010 v rámci podpory SEAS), který má usnadnit výměnu informací a zároveň posilovat praktickou spolupráci v otázkách azylu, je kritizován zejména pro svou nedostatečnou transparentnost a zveřejňování procesů a zpráv, zároveň tak pro nedostatečnou spolupráci s evropskými nevládními organizacemi.

Zajímavostí, která sice nepřímou souvisí s programem SEAS, ale kterou považuji za nezbytnou zmínit, je novela českého azylového zákona (z března letošního roku). Ta by měla usnadnit osobám, kterým již byl přiznán azyl nebo doplňková ochrana, získat právo cestovat po zemích EU. Naopak přinést tvrdší postih pro cizince, kteří se dopouštějí trestné činnosti, kdy by jim bylo zrušeno právo dlouhodobého pobytu. Novela nyní čeká na podpis prezidenta.⁸³

3.2 Vymezení procesu azylu v ČR

Osoba, která není státním příslušníkem ČR, a která projeví úmysl požádat ČR o mezinárodní ochranu formou azylu nebo doplňkové ochrany, upravuje zákon o azylu. Podmínky vstupu a pobytu cizinců, taktéž celý průběh azylového řízení - udělení mezinárodní ochrany podléhá zákonu č. 325/1999 Sb., o azylu a zároveň o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, a taktéž zákona č. 221/2003 Sb., o dočasné ochraně cizinců.⁸⁴ Žadatelem o udělení mezinárodní ochrany se pro účely tohoto zákona rozumí cizí státní příslušník, který buď požádal ČR o mezinárodní ochranu nebo podal žádost o udělení mezinárodní ochrany v jiném členském státě Evropské unie, za podmínek kompetentnosti ČR k jejímu posuzování. Vedle žádosti o mezinárodní ochranu formou azylu je tzv. Doplňková ochrana pro cizince, kteří nesplňují důvody udělení azylu dle zmíněného zákona, nicméně jim je udělena Doplňková ochrana, po dobu její platnosti rozhodnutí k jejímu udělení.

Správním orgánem, který v první instanci rozhoduje ve věci o správním řízení o udělení mezinárodní ochrany, je MV ČR, respektive Odbor azylové a migrační politiky (dále OAMP). Zahájení řízení je vázáno na *prohlášení* cizince o jeho *úmyslu požádat* o udělení mezinárodní ochrany, kdy je povinen se do 24 hodin od podání *prohlášení* dostavit do přijímacího střediska (již jsem hovořila v bodě 1.4 Správa uprchlických zařízení), kde následně podá *žádost o udělení mezinárodní ochrany*. OAMP je pak povinno do 90 dnů ode

⁸² Dublinské nařízení vymezuje zodpovědnost státu, jehož hranici žadatel o azyl překročil jako první, odpovědným za veškeré projednání žádosti o azyl. Šance o azyl v jiné zemi EU tedy neexistuje - pozn. autorky

⁸³ ČTK. Senát schválil novelu, která má zlepšit postavení azylantů v ČR. *Ceskenoviny* [online]. © 2013, 21.03.2013, 09:53 [cit. 2013-03-07].

⁸⁴ ČSÚ. *CIZINCI V ČESKÉ REPUBLICE*. Praha: ČSÚ, 2012. s. 60.

dne zahájení řízení vydat rozhodnutí ve věci. Během této doby je s žadatelem proveden jeden či více pohovorů, který má blíže specifikovat jeho důvody, které ho vedly k opuštění své původní země a podání žádosti o mezinárodní ochranu. Nelze-li vzhledem k povaze věci ve stanovené lhůtě rozhodnout, může ji ministerstvo přiměřeně prodloužit. Rozhodnutí se stává pravomocným dnem předání. Právě pohovor je považován za stěžejní úkon v rámci azylové procedury. Poskytuje žadateli dostatečný prostor pro popsání svých problémů a celé situace, které ho vedly k podání žádosti o mezinárodní ochranu. Rovněž tak předložit další stěžejní prostředky, kterými může podpořit svá tvrzení po dobu řízení. Cizinec má právo jednat ve svém mateřském jazyce, případně jazyce, ve kterém je schopen se dorozumět. Taktéž má nárok na bezplatné poskytnutí tlumočnicka. Žadatel o udělení mezinárodní ochrany má plné právo využít styků s Úřadem Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (UNHCR) a obracet se na nestátní neziskové organizace. Jejich seznam obdrží od OAMP. V případě negativního rozhodnutí, je cizinci vystaven výjezdní příkaz Cizineckou policií, kdy zpravidla do jednoho měsíce je povinen opustit na své vlastní náklady území ČR. Proti pravomocnému rozhodnutí lze však podat žalobu a to k příslušnému krajskému soudu dle hlášeného pobytu cizince v den podání žaloby. *Během celého procesu řízení o žalobě proti rozhodnutí MV, je cizinec v postavení žadatele o mezinárodní ochranu, tudíž nemůže být z území ČR do ukončení soudního řízení vyhoštěn. Stejně tak v případě nevyhovění krajským soudem žalobě proti rozhodnutí MV, má žadatel o mezinárodní ochranu právo podat kasační stížnost k Nejvyššímu správnímu soudu v Brně, která má až na výjimky ze zákona taktéž odkladný účinek.*

Řízení o udělení mezinárodní ochrany může být ukončeno několika rozhodnutími:

- 1) **pozitivní rozhodnutí** - udělení azylu dle § 12 zákona o azylu. Cituji: „(...) bude-li v řízení o udělení mezinárodní ochrany zjištěno, že cizinec je pronásledován za uplatňování politických práv a svobod, nebo má odůvodněný strach z pronásledování z důvodu rasy, pohlaví, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité sociální skupině nebo pro zastávání určitých politických názorů ve státě, jehož občanství má, nebo v případě, že je osobou bez státního občanství, ve státě jeho posledního trvalého bydliště (...)“.⁸⁵
- 2) **negativní rozhodnutí**
- 3) **zamítnutí žádosti** - jako zjevně nedůvodnou - pokud například žadatel uvádí pouze ekonomické důvody, uvádí nesprávné údaje, přichází ze země, kterou ČR považuje

⁸⁵ ČESKO. Průběh správního řízení o udělení mezinárodní ochrany. Odbor azylové a migrační politiky OAMP). MVCR [online]. © 2010, 1.6.2011 [cit. 2013-02-28].

za třetí bezpečnou zemi, cílem žádosti je vyhnout se hrozícímu vyhoštění apod.

- 4) **zastavení řízení** - jedním z důvodů může být získání občanství ČR, dále úmrtí žadatele a i fakt, že žadatel vezme svoji žádost o udělení mezinárodní ochrany zpět, nebo se v rámci řízení pokusí o neoprávněný vstup na území jiného státu. K zastavení řízení může dojít i v případě tzv. nepřipustných žádostí. Tím je myšleno, že žádost byla podána občanem Evropské unie.

Azylová procedura prošla od jejího vzniku značným vývojem. Asi jako nejmarkantnějším je procentuální vyjádření udělení azylů ve vztahu k počtu přijatých žádostí, taktéž samotný počet podaných žádostí. Od roku 1990 do 2011 bylo uděleno celkem 3 747 azylů příslušníkům ze 74 zemí světa.⁸⁶ V příloze č. uvádím vývoj počtu žadatelů o mezinárodní ochranu v poměru udělení pozitivního rozhodnutí za jednotlivá léta.⁸⁷

Největší změnou v rámci novelizace zákona o azylu, zákon č. 165/2006 Sb., byla implementace kvalifikační směrnice Evropského společenství do českého právního rámce, tzv. *doplňková ochrana* dle § 14 azylového zákona. Ta má poskytnout ochranu těm osobám, kteří sice nesplňují důvody pro udělení azylu, ale jsou zde důvodné obavy, že v případě návratu do země jehož jsou občany, by jim hrozilo skutečné nebezpečí vážné újmy. Vážnou újmu je myšleno uložení nebo vykonání trestu smrti, mučení, nelidské či ponižující zacházení, vážné ohrožení života nebo lidské důstojnosti v situacích spojených s mezinárodním či vnitřním ozbrojeným konfliktem.

3.3 Pohled na život v uprchlickém zařízení

Správa uprchlických zařízení MV ČR (podkapitola 1.4 této práce) je výhradním provozovatelem přijímacích, pobytových a integračních azylových středisek. V nich poskytuje vedle ubytovacích a stravovacích služeb taktéž služby sociální, vzdělávací, psychologické, poradenské a zajišťuje volnočasové aktivity.

V následujícím textu přiblížím pohled zaměstnance a nezávislého pozorovatele z jednoho pobytového střediska, dříve uprchlické zařízení Bělá pod Bezdězem, a pohled žadatelů o mezinárodní ochranu v pobytových střediscích dnes.

Pobytové středisko (dříve jen uprchlický tábor) slouží k ubytování žadatelů po celou dobu jejich řízení ve věci žádosti o mezinárodní ochranu, kdy mohou svobodně středisko opouštět, případně využít možnosti pobytu v soukromí.

⁸⁶ UHEREK, Zdeněk a kol. *Analýza státního integračního programu pro azylanty*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2012, s. 15.
⁸⁷ ČSÚ. *CIZINCI V ČESKÉ REPUBLICE*. Praha: ČSÚ, 2012, s. 81.

V letech 1992 - 1995 jsem mnohokrát navštívila uprchlické zařízení Bělá pod Bezdězem, kde jsem v rámci, i 14ti denních pobytů, měla možnost být v přímém kontaktu s žadateli o azyl. Je pravdou, že jsem asi zcela nechápala a ani nemohla pochopit a plně vycítit jejich opravdové pocity, které se v nich mísily. Přesto na mě převážná část z nich působila velmi otevřeným, empatickým a vřelým postojem. Prostřednictvím německého a částečně i ruského jazyka jsem byla schopna s nimi otevřeně komunikovat. Zvali mě do svých ubytovacích jednotek, dělili se o své vzpomínky na svou rodnou zemi, přibližovali mi svoji kulturu například prostřednictvím své tradiční kuchyně apod. O to bolestnější pak bylo, když někomu z nich byla žádost o azyl zamítnuta. Pocit bezmoci a velikého zklamání nezažívali jen oni, ale i já. Přes tyto negativní vzpomínky se domnívám, že úsilí tehdejších žadatelů o azyl být chápani ve všech aspektech lidského života, bylo naplňováno. Vzhledem k tomu, že azylová procedura byla tehdy „novodobou“ záležitostí pro ČR, se domnívám, že služby, které byly v rámci uprchlických táborů žadatelům poskytovány, dostatečně saturovaly pocit bezpečí, důstojné lidské podmínky a osobní prostor.

Bývalý ředitel největšího uprchlického tábora Bělá-Jezová, hovoří o svých začátcích, jako o nesmírně náročných. Do tábora každý den přijížděli noví migranti, přičemž celková kapacita byla 400 osob. Díky své stálé působnosti v táboře, často navštěvoval rodiny uprchlíků, kdy velmi niterně vnímal jejich starosti. Nezřídka vezl nemocné do zdravotnického zařízení. Prožíval s nimi radostné události, jako oslavy narozenin, křest, sváteční chvíle a také hlubší vzpomínání na jejich zemi původu. Zmiňuje též černošské komunity, jako např. Angolané, kteří dokonce vytvořili velmi úspěšnou kapelu. Ale prožil také smutné chvíle, když například promlouval na pohřbu. Dodnes je s některými azylanty v kontaktu a velmi ho těší, když vidí, jejich úspěšnou integraci do českého prostředí. Rád vzpomíná na svoji působnost v UT, a těšil ho nebývalý zájem studentů sociálních věd v rámci jeho přednášek k nim, o osudech uprchlíků. Pro lepší dokreslení příkládám v příloze č. 2 jeho celou kasuistiku.

Ze zatím poslední vypracované a uveřejněné zprávy Úřadem Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (UNHCR), jejíž cílem je na základě rozhovorů s žadateli o mezinárodní ochranu, sledovat a hodnotit situaci těchto osob, vyplývá:⁸⁸

- žadatelé si dost často ztěžují na omezenou dostupnost tlumočnických služeb
- řada z nich nechápe, proč prvoinstanční rozhodování trvá tak dlouho, někdy i dva roky
- musí opakovaně absolvovat pohovory, kde jsou jim kladeny tytéž otázky

⁸⁸ UNHCR. *Být uprchlíkem: Jak se žije uprchlíkům a žadatelům o azyl ve střední Evropě - Zpráva za rok 2010*. Budapešť: Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky, 2011.

- stěžují si na kvalitu poradenství, které se velmi liší
- mají pocit, že „nedělají nic smysluplného“, kdy se ničemu novému neučí, jen sedí a čekají
- někde si stěžují na nepružné předpisy bránící v přístupu některým vybavením pobytového střediska
- žadatelé dost často vnímají negativně hrubé a arogantní jednání ze strany pracovníků ostrahy objektů
- svěřili se s pocity, jak ponižující pro ně jsou bezpečnostní prohlídky jejich pokojů a nelibě nesou zákaz používání mobilních telefonů
- těší se, až z pobytového střediska budou propuštěni, zároveň se obávají, jak si venku zvládnou zajistit a následně plnit základní životní potřeby
- v rámci slučování středisek byli žadatelé sestěhováni a nelibě nesou horší standard vybavenosti a menší míru soukromí

Dnes mají žadatelé o mezinárodní ochranu v pobytových střediscích zdarma celou škálu služeb. K dispozici mají hřiště, sportovní vybavení, výtvarné, hudební či řemeslné dílny, knihovny, televizní místnosti a možnosti přístupu na internet, dále čajovny či dětská centra. Tak jako v prvopočátcích tak i dnes je žadatelům nabízen tzv. sociální šatník. Zároveň jsou zdarma pro žadatele organizovány výlety, možnost účasti na různých kulturních akcích apod. Služby byly rozšířeny o kvalitní psychosociální pomoc, zaměřené ve zvýšené míře na žadatele ze zranitelných skupin a v tíživé situaci. Nově zaváděná forma supervizí pro zaměstnance v přímé péči o klienty, má nezastupitelnou roli v odborném prohlubujícím vzdělávání, které má pozitivní dopad na samotné žadatele. Za zmínku jistě stojí aktivity zprostředkované středisky, jako například dny otevřených dveří, několikero výstav prací žadatelů, různé publikační a inzertní činnosti. To vše zprostředkovává komunikaci, dodává dostatek relevantních informací potřebných k zorientování se ve společnosti a uvolňuje tenzi mezi majoritou a lidmi v ubytovacích střediscích.

Kromě zmiňovaných služeb, které jsou vždy poskytovány žadatelům zdarma, tak v souladu s obecně závazným předpisem SUZ MV, dnes vyplácí 30,-Kč, jak dospělým tak i dětem, pobývajících v pobytovém středisku na území ČR na osobu a den.⁸⁹

3.4 Makrospolečenská kulturní změna po získání azylu

Emigrace každého jedince je spjata s velkým zásahem do jeho života, kdy téměř vždy dochází ke změnám dosavadního životního stylu. Náhlé a povětšinou násilné vytržení

⁸⁹ KOUDELNÝ, Miloslav. Korektní argumenty? In: *SUZ MVCR* [online]. 28.07.2011[cit. 2013-03-018].

z původního prostředí, okruhu přátel a blízkých, přichází do nového, avšak „cizího“ prostředí, aby v něm utvářel svůj další osud. Dochází ke změnám v myšlení, vnímání a prožívání každého a klade obrovské nároky na jejich zvládnutí. Prvotní proces přizpůsobování, kdy se člověk orientuje, poznává a srovnává, je ovlivněn jedincovou mírou pro přizpůsobení (blíže v podkapitole Kulturní šok a také Akulturace na stres z pohledu imigranta a PTSD), kdy roli hraje i věk, pohlaví či rodinný stav.

Proces adaptace je mnohdy záležitostí několika generací. I tak by zde měla být snaha jedince co nejhluběji poznávat nové prostředí, co nejrychleji si osvojit cizí jazyk, zvykat si na kulturní odlišnosti. Samotný proces začleňování azylantů do většinové společnosti probíhá samovolně, každodenně a díky pomoci různých akcí, programů a projektů státního tak i nevládního charakteru.

Azylant, který si prošel psychickým vypětím během emigrace a celého procesu azylové procedury, se nyní snaží soustředit na „nový“ život, v nové zemi, s aspirací do budoucna, získat „stejně“ postavení jako občané majoritní společnosti. Jde o základní oblasti jako je zaměstnání, zdraví, bydlení, zvyšování kvalifikace, osamostatnění, vést spokojený a opět plnohodnotný život v klidu a míru. Po přiznání azylu je to opět zase on, který má veškeré kompetence řídit svůj život. Přes tyto skutečnosti naráží na zvyky, tradice majoritní společnosti, je konfrontován s kulturními odlišnostmi, současně však v pevném vazebním spojení se svojí kulturní identitou, které se nemůže, a z mého pohledu ani by zcela neměl, se vzdát.

Velkým problémem je jazyková bariéra. I přes nabídku jazykového vzdělávání, které je v rámci azylového procesu žadatelům bezplatně poskytováno, míra schopnosti osvojení je závislá na jedinci samotném. Je však třeba zmínit, že český jazyk nepatří mezi snadno naučitelné, ve srovnání s jinými jazyky. Zde velikou měrou platí, čím mladší jedinec, tím snazší schopnost rychleji cizí jazyk ovládnout. Osobní zkušenost v rámci mých letních pobytů v uprchlickém zařízení přesně tento všeobecně známý fenomén potvrdil. Dítě se pak stává „tlumočníkem“ svých rodičů.

Malá míra znalosti češtiny se pak odráží i na poli zaměstnání, jednání s úřady, zvyšování si své kvalifikace apod. Azylant se těžko může pohybovat ve výše zmíněných oblastech, když nerozumí. Proto je zcela zásadní zvyšovat u azylantů a potažmo budoucích občanů ČR povědomí, aby byli natolik motivováni ke zvyšování si jazykové kompetentnosti, která se pak odráží ve všech oblastech jejich života.

3.4.1 Vzdělávání, kvalifikace, profesní mobilita

Vzdělávání

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy každoročně vyhláší rozvojové programy na podporu vzdělávání dětí azylantů. Cílem je zajistit co nejúspěšnější integraci těchto dětí do české společnosti a potažmo naturalizaci jejich rodičů. Zabezpečuje tak povinnou školní docházku, která je součástí mezinárodních úmluv a je hrazena z finančních prostředků státního rozpočtu.⁹⁰ Škola se stává jedním z nejvýznamnějších mediátorů pro integraci cizích státních příslušníků.

Státem zajišťované kurzy pro azylanty v rámci SIP jsou sice nabízeny všem azylantům, nicméně mnohdy jsou zaujímají jen malý stupeň motivace. Některé kurzy jsou navštěvovány minimálně, jiné třeba azylant ani nedokončí a to z nejrůznějších důvodů.

Samotné vzdělávání jde ruku v ruce se znalostí českého jazyka. Azylant se jen těžko může vzdělávat, pokud vyučovanému jazyku nerozumí. V tom vidím palčivý problém v oblasti vzdělávání, na kterou se samozřejmě nabalují další oblasti sociokulturního začlenění azylanta. Domnívám se, že společně s českým jazykem by se kurzy pro azylanty měly zaměřovat i na kulturní a společenské zvyklosti, kdy nedílnou součástí by mělo být větší seznámení se s právním a politickým systémem ČR.

Oblast rekvalifikačních kurzů a dalších forem vzdělávání azylantů zprostředkovných povětšinou NNO za účelem doplnění či zvýšení si kvalifikace, je obvykle financována z evropských strukturálních fondů (ESF), poradenské služby pak prostřednictvím Ministerstva vnitra. Azylanti dost často operují tím, že byt jsou povětšinou kurzy poskytnuté zdarma, je třeba mít na paměti vedlejší vynaložené náklady, jako např. ušlý zisk či náklady na dopravu. V tom s nimi zcela souhlasím. Není snadné začínat od nuly, s minimální mzdou, kdy je třeba taktéž vybavit domácnost, zabezpečit chod rodiny apod.

Je třeba si také uvědomit, že azylant má trochu jiné priority než např. ekonomický či pracovní imigrant, o kterého se prakticky stará jeho zaměstnavatel. Kdežto azylant, kterému byla právě udělena mezinárodní ochrana má v prvé řadě prioritu co nejdříve získat bydlení, poté zaměstnání a v posledním bodě pak na řadu přichází vzdělávání a s ním spojené potřebné rekvalifikace.

Kvalifikace

Jak je patrné, jako nejzávažnější problém v přístupu azylantů na trh práce je považována neznalost českého jazyka. Jde o znevýhodňující faktor, který mu neumožní a ani nemůže,

⁹⁰vyplývá ze zákona č.325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č.283/1991 Sb., o Policii ČR ve znění pozdějších předpisů - pozn.autorky

poskytnout dobré pracovní uplatnění. Ostatně o tom jsem již hovořila. Ruku v ruce je pak absence potřebných dokladů o vzdělání a dosažené kvalifikaci. Palčivým problémem je taktéž geografická poloha integračních bytů, či slabá síť pomáhajících organizací. Poměrně zásadním problémem, který rovněž hraje negativní roli v působnosti azylantů na trhu práce, je absence legální pracovní zkušenosti.

Jako jedna z komplikací, která v rámci integrace limituje azylanta na trhu práce, je neznalost českého pracovního prostředí. Azylanti dost často nevědí, jakým způsobem práci hledat, co vše je potřebné a vhodné uvést v životopise, a jak se co nejlépe sebezprezentovat. Je pravdou, že ani nejpečlivější příprava na vstupní pohovor s potencionálním zaměstnavatelem nemůže zabránit případné subjektivní diskriminaci jednotlivců.

Jedním z problémů je mnohdy hluboká neinformovanost samotných úředníků Úřadů práce a zaměstnavatelů. Zaměňují a směšují práva a povinnosti jednotlivých pobytových statusů, rozdílně interpretují některá právní ustanovení. Ne vždy se cizinec setká se zcela profesionálním jednáním.⁹¹

Z nejrůznějších šetření vyplývá, že hledisko zařazování na pracovní místa není problémem nízké kvalifikace cizinců.⁹² Například o osoby vyučené v dělnických profesích je na českém trhu zájem. Problémem však už je neschopnost doložit požadovanou kvalifikaci, kterou cizinec získal v zemi svého původu, případně vykonanou praxi. Azylanti, kteří mnohdy „odcházejí“ ze své země za dramatických okolností, tyto potřebné doklady prostě nemají. Nostrifikace dokumentů není vždy možná. pro některé cizince je problém vrátit se - často po několikaleté přestávce - ke svému vystudovanému oboru, například humanitně zaměřené, které vyžadují práci s jazykem. Problém může nastat i v opačném případě, je-li cizinec tzv. překvalifikován na určitou pozici, což nevyjímá ani občany ČR. Pokud azylant nemůže uplatnit svých předchozích dosažených kvalifikací, nezřídka je tlačěn do marginálních pracovních pozic, kterými alespoň zabezpečí minimální životní úroveň. Domnívám se, že je nezbytné a mnohem účelnější intenzivněji pracovat již v rámci azylové procedury na všech aspektech potřebných pro jeho následnou integraci. Jak jinak zvýšit mnohdy nízkou motivovanost azylanta, aby neztratil své pracovní návyky?

Profesní mobilita

Překážek bránících profesní mobilitě je celá řada. Od nastavení legislativních a administrativních podmínek, po předsudky úředníků a diskriminační jednání na poli samotného zaměstnavatele. Je třeba myslet na to, že příchozí nelze vnímat jako homogenní

⁹¹ práva a povinnosti azylantů a občanů ČR jsou si ze zákona rovná! - pozn. autorky

⁹² UHEREK, Zdeněk a kol. *Analýza státního integračního programu pro azylanty*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2012; PSV ČR. Přístup imigrantek a imigrantů ke vzdělávání a na trh práce v ČR. Praha: ESF v ČR, 2007, s. 21-25.

skupinu a je třeba zohledňovat rozdílné podmínky a příležitosti v rámci integrace.

Jak jsem již nastínila, hůře se hledá práce mimo hlavní a velká města. Povětšinou všechna Integrační azylová střediska leží ve velké vzdálenosti od center s větší koncentrací pracovních příležitostí. Tato odlehlost znevýhodňuje vstup azylanta na pracovní trh. Mnohdy i nulové pracovní zkušenosti v českém pracovním prostředí díky měsícům někdy i letům pasivně strávených v uprchlickém táboře, brání snadnému naskočení do legálního pracovního procesu.

Svůj nemalý podíl má i současná (již několikaletá) hospodářská krize, která ztěžuje uplatnění cizince na trhu práce.

Jsou i tací, kteří řeší své znevýhodněné postavení na českém trhu práce založením vlastní firmy. NNO, které poskytují bezplatný adekvátní poradenský servis, vypomáhají azylantovi při zahajování samostatné výdělečné činnosti. Bohužel, je jen malé procento úspěšných podnikatelů, kteří dokázali ve spolupráci s NNO překonat nejrůznější administrativní nástrahy úředníků a dokázali prostřednictvím svého podnikání nalézt postavení na trhu práce.

3.5 Sociální soudržnost

Co vlastně pojem soudržnost, koheze, solidarita přesně vystihuje? Je vůbec možné zjišťovat její úroveň a měřit jí? Můžeme ji spatřovat na mikroúrovni, kdy je chápána zejména jako solidární pomoc v rámci rodiny, dále na mezi-úrovni, jako otázku inkluze a exkluze ve sféře sociálních služeb, práce apod., a v neposlední řadě na makro-úrovni, jako hodnotu či sociální strukturu.

Životní styl azylantů je vesměs zúžený a omezený. Je to nejen v důsledku finanční situace, spojené s nezaměstnaností, ale i pocitem, kdy jednotlivci/rodiny azylantů se musí povětšinou sami vyrovnávat a sžívat s novou realitou, bez podpory svých krajanů a neformálního sociálního prostředí. Proces enkulturace je tak mnohem složitější a vyžaduje delší čas.

Není třeba říkat, že rodina s dětmi je nejsilnějším vnitřním integračním faktorem. Má výrazně stabilizující účinek v rámci formování dlouhodobých plánů a ambicí. Je však třeba zmínit i vztahy s lidmi, v jejichž bezprostřední blízkosti azylanti bydlí a s nimiž se dennodenně stýkají při nejrůznějších příležitostech. Tyto vztahy mají na jejich život podstatný psychologický, tak sociální dopad, a i ony hrají roli v úspěšnosti začlenění cizinců do lokálního prostředí. Čím vstřícnějšího přístupu ze strany majoritní společnosti se jim dostává, tím více se zvětšuje integrační motivovanost azylanta. Tento mechanismus platí i naopak. Pokud se jedinci dostává útočných, nedůvěřivých a klamavých projevů z okolí, mnohdy zapříčiněných předsudky, jeho motivace udržovat bližší vztahy bude oslabovat a

začne inklinovat k izolaci. Významnou měrou se to podepíše na psychickém rozpoložení jedince s fatálními dopady na jeho osobnostní charakteristiku. Svoji roli hraje i jazyková bariéra. Ta mnohdy stojí za negativním postojem majoritní společnosti, zvláště jedná-li se o osoby hovořící ruským jazykem.

Podle některých azylantů je budování nových vztahů mezi místními obyvateli mnohdy ztíženo o nedůvěřivost, pramenící z kontextu minulosti, jako například osmašedesátý rok.⁹³ Vzhledem k tomu, že vztah azylanta a lokální společnosti je vždy dvoustranný proces, možná by větší míra informovanosti veřejnosti o právech a povinnostech azylantů a jejich zemi původu, zvýšilo všeobecné povědomí o cizincích a přispělo k většímu solidárnímu jednání.

3.6 Soužití občanů ČR a azylantů

Jak vyplynulo z mnohých výzkumů, čeští respondenti nejsou velikými příznivci multikulturního soužití. Požadují, aby se cizinci více méně přizpůsobili našim zvyklostem. Nevidí veliký přínos v jejich kulturních a náboženských rozmanitostech, taktéž je spatřována malá míra pochopení pro kulturní odlišnosti menšin a migrantů. Stejně tak oblast zaměstnávání cizích státních příslušníků není vnímána příliš příznivě, byť jsou povětšinou hodnoceni jako velmi pracovití lidé.⁹⁴ I přesto je česká společnost považována jako tolerantní s velmi malou (neotevřenou) mírou xenofobního postoje.

Důvody, proč lidé o azylantech a ostatních přistěhovalcích smýšlí různým způsobem a jinak je vnímají, stojí řada faktorů. Jisté však je, že povětšinou mladší osoby, ve vyšším sociálně-ekonomickém postavení, kteří dosáhli vyššího vzdělání a jsou v častějším kontaktu s cizinci, vykazují nejvíce tolerantní postoje k cizím státním příslušníkům.⁹⁵

Klíčem k vzájemnému porozumění je podpora vytváření osobních kontaktů mezi členy majority a minoritní menšinou. Různé kolektivní akce mohou zlepšit vnímání veřejnosti a také přispět k integračnímu procesu. Ty poskytnou náhled do zkušeností jiných lidí, posílí pocit identity všech jednotlivců. Vždy jde o přístup ke zvyšování vzájemného povědomí.

Případné zažité stereotypy a předsudky vůči cizím státním příslušníkům, se nejlépe překonávají v přímém osobním setkání. Občanské sdružení Slovo 21 (NNO) zorganizovalo již podeváté po sobě projekt *Rodina Odvedle*, jehož podstatou je individuální a přímá komunikace mezi zástupci majoritní společnosti a komunitou cizinců během jednoho nedělního oběda. Umožňuje tak nahlédnout pod pokličku obou kultur.

⁹³ UHEREK, Zdeněk a kol. *Analýza státního integračního programu pro azylanty*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2012.

⁹⁴ LEONTIYEVA, Yana, Martin VÁVRA (eds.). *Postoje k imigrantům*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2009.; UHEREK, Zdeněk a kol. *Analýza státního integračního programu pro azylanty*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2012.

⁹⁵ NIESEN, Jan a Yongmi SCHIBEL. *Příručka o integraci: pro tvůrce politik a odborníky z praxe*. Praha: MPSV, 2005.

Poslední ročník byl výjimečný v tom, že kromě ČR se do projektu zapojilo dalších sedm států EU, a tak během jednoho odpoledne sedělo v osmi zemích u nedělního oběda 564 místních rodin a rodin cizinců.⁹⁶

Ráda bych ještě zmínila jednu oblast, kde potencionální soužití majority a minority nebývá nikterak narušeno předsudky. Jde o oblast školství. Jak mateřská školka tak školní prostředí pro mladší děti s sebou přináší veliký benefit pro následný proces integrace do českého sociokulturního prostředí. Například družina je místem, kde jsou děti vtaženi do vzájemných interakcí s českými vrstevníky a nenásilnou formou zde dochází ke vzájemnému sblížení. Je třeba si uvědomit, že soužití je myšleno jako množné číslo, tedy oboustranný proces, na kterém se podílí obě strany. Pokud však majoritní společnost bude chtít záměrně zamezit bezkonfliktnímu soužití s azylanty, bude to pro ni snazší, než pro azylanta, jakožto zástupce minority.

⁹⁶ DRBOHLAV, Dušan a LACHMANOVÁ, Lenka. *Výsledky anketárního šetření v rámci projektu „Rodina odvedle“ aneb „Co přinesl rodinám první rok projektu“*. Praha: Slovo 21, 2006.

4 Empirická část

4.1 Cíl výzkumu

V rámci výzkumného šetření své druhé části diplomové práce zjišťuji, a následně metodicky hledám odpověď na vyslovenou hlavní výzkumnou otázku:

Zda mohl proces enkulturace v ČR ovlivnit kulturní identitu azylanta? Cílem výzkumné otázky není jenom zodpovědět zda enkulturace hrála svoji úlohu při ovlivnění kulturní identity azylanta, ale zohlednění dalších faktorů, které vstupují do adaptačních mechanismů, a mají významný dopad na vnímání a prožívání jedince. Stanovuji si další dílčí otázky, které přímo souvisí s procesem enkulturace na území ČR. Jsou to:

Jak vnímali žadatelé o mezinárodní ochranu pobyt v uprchlickém táboře?

Jak prožívali celkově adaptaci mimo brány uprchlického tábora?

Co pro ně bylo nejtěžší v rámci adaptace?

Napříč výzkumem směřuji k hlubšímu porozumění zkoumané oblasti a též snáze pochopit nezbytné souvislosti, které by mohly napomáhat k případným změnám v rámci celého procesu.

V teoretické části jsem se věnovala sociokulturním vlivům mající přímý dopad na jedince v rámci migračního procesu a následné azylové procedury. V tomto kontextu jsem definovala jednotlivé pojmy, které se pak staly nedílnou součástí hlavní výzkumné otázky, a potažmo tak přispívají ke kvalifikovanému uchopení tématu a samotnému empirickému výzkumu.

4.2 Metodika empirického výzkumu

S ohledem k citlivějšímu zaměření vybraného tématu a výzkumné otázce jsem si pro svůj výzkumný plán zvolila kvalitativní metodologický přístup. Také jsem si plně uvědomovala, že získat dostatečný počet participantů nebude snadné. To se ostatně i v rámci samotného sběru dat ukázalo, kdy tři oslovení nezávislí participanté, sami od sebe odmítli účast pro velmi bolestné vzpomínky na minulost. Jejich vyslovený názor jsem ve všech směrech respektovala a plně dokázala pochopit.

Termínem kvalitativní výzkum rozumíme takový výzkum, jehož výsledků se nedosahuje

pomocí statistických metod nebo jiných způsobů kvantifikace. Může jít o výzkumy z oblastí lidského prožívání, vnímání, chování, různé životní příběhy a osudy lidí a vzájemných vztahů mezi nimi.⁹⁷ Kvalitativní přístup k výzkumu se snaží interpretovat pohledy subjektů na zkoumaný předmět tím, kdy jejich perspektiva, je výzkumníkem přejímána. Nedochozí k redukci počtu proměnných ani vztahů mezi nimi. Analýza pak vychází z velkého množství informací o malém počtu jedinců. Kvalitativní výzkum obvykle spočívá v delším a intenzivním kontaktu s jedincem či skupinou. Za nejdůležitější techniky v rámci kvalitativního dotazování jsou považovány: strukturovaný otevřený rozhovor, rozhovor s návodem, neformální, fenomenologický či narativní rozhovor, epizodické interview a také skupinová diskuse.

I přes všeobecnou obtížnost a časovou náročnost kvalitativních výzkumů, jsem chtěla dobře porozumět individuální zkušenosti participantů se snahou, o co nehlubší popis jejich jednotlivých případů. To mi umožnilo důkladnější studování jednotlivých procesů ve vnímání a prožívání participantů a hledání potencionálních příčinných souvislostí.

4.2.1 Výzkumná metoda a strategie

Interpretativní fenomenologická analýza (Interpretative Phenomenological Analysis, autorem je Jonathan A. Smith) dále jen IPA, se pokouší porozumět žité zkušenosti člověka, kdy cílem je co nejdetailnější prozkoumání jeho světa. To, jak vnímá a následně si vysvětluje události, situace a jeho zkušenosti v nich.

O IPA hovoříme jako o dvouúrovňové. Na straně jedné se účastník snaží vyjádřit a chápat svůj svět, na straně druhé se výzkumník snaží pochopit samotného účastníka. Soustředí se na to, jak účastník myslí a věří o daném tématu. Perspektiva účastníka je pak přijímána ve všech směrech.⁹⁸

Je třeba mít na paměti, že velmi záleží na osobnosti výzkumníka, neboť kvalitativní výzkum bývá poměrně silně subjektivně podbarven. Může se tedy stát, i přesto, že dva badatelé budou pracovat se stejnými daty, mohou dospět k odlišným, byť ne zásadním, závěrům. Je třeba myslet i na informátorova fakta, která mohou být kontextuálně ovlivněna.

Předem než se vůbec pustíme do výzkumné otázky, je třeba si položit před-otázku: Proč nás vůbec zajímá kvalitativní výzkum, který je sám o sobě časově velmi náročný a vyžaduje tak dobrou motivaci? Proces analýzy začíná konstrukcí výzkumné otázky, pokračuje přes volbu vzorku, následován přípravou na realizaci rozhovorů. Poté nastávají asi ty nejtěžší a časově nejnáročnější fáze a těmi jsou přepis rozhovorů, vlastní proces analýzy dat, které jsou

⁹⁷ STRAUSS, Anselm L. a Juliet CORBIN. *Základy kvalitativního výzkumu : postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Boskovice: Albert, 1999.

⁹⁸ SMITH, Jonathan A. (eds.). *Interpretative Phenomenological Analysis*. UK, London: Sage, 2009.

následně převáděny do narativní podoby. Konečnou fází je samotná interpretace získaných výsledných dat.

Nejčastější metodou sběru dat, kterou IPA využívá, jsou polostrukturované rozhovory. Má výzkumná část tedy popisuje postup získávání dat pomocí hloubkových polostrukturovaných rozhovorů, následně dle metody IPA jsou tato data zpracována a náležitě analyzována a v posledním kroku interpretována, dle již zmíněné metody IPA. V rámci nestrukturovaného pozorování při samotné sběru dat, jsem plně vnímala projekci nonverbálních prvků komunikace zúčastněných participantů.

Seznam otázek a hlavních témat sice není předpisem, jak vést rozhovor, ale velmi vhodnou pomůckou.⁹⁹ Je zřejmé, že mnohem důležitější než vést strukturovaný rozhovor, je lépe vycházet z jedinečných okolností každého jediného rozhovoru a nechat prostor pro participanta, aby mohl obsah více rozvinout.

Je však moudré, začít s otázkami, které mohou vytvořit prostředí důvěry a vést tak k větší iniciaci participanta. Obtížnější a citlivější témata je vhodné zařadit až později.

Na základě vlastních zkušeností jsem si sestavila rámcový okruh otázek, které se staly **pouze osnovou k rozhovoru**. Byly víceméně pomůckou při vedení rozhovoru, abych průběžně kontrolovala, v jaké fázi se nacházíme, co důležitého bylo případně má být probráno (viz. příloha č. 3).

4.2.2 Etika výzkumu

Všichni oslovení participanté byli seznámeni s tím, že účast ve výzkumu je zcela dobrovolná a anonymní. Byli ubezpečeni, že jejich jména nebudou v práci, ani nikde jinde zveřejněna, taktéž záznam celého rozhovoru, jako takový, nebude publikován. O záznamu nahrávání celého rozhovoru naší vzájemné konverzace byli všichni participanté předem poučeni a s nahrávkou souhlasili. Taktéž jsem jim vysvětlila, proč je třeba celý rozhovor nahrávat a poté převést do písemné podoby. Byli obeznámeni s tím, že následně pak jednotlivé a stěžejní úryvky z rozhovorů budu v práci doslovně citovat.

Všechna jména participantů jsou v rámci tohoto výzkumu změněna.

Sběr dat se řídil zásadami výzkumné etiky. Dbala jsem ve všech směrech na ochranu a taktí zacházení s veškerými citlivými údaji a měla na paměti to, že osoby figurující ve výzkumu mohou být zranitelní. Ostatně, jak podotýká k otázce výzkumné etiky Ezzy: „*Mnoho účastníků je zranitelných a relativně bezmocných. Vést výzkum s lidmi a psát o nich znamená*

⁹⁹ SMITH, Jonathan A. (eds.). *Interpretative Phenomenological Analysis*. UK, London: Sage, 2009.

vstupovat do vztahu zodpovědnosti k nim“.¹⁰⁰ Domnívám se, že se podařilo dosáhnout optimální stability v rámci vedení rozhovoru se všemi zúčastněnými.

4.2.3 Popis a technika průběhu sběru dat

Rozhovory s participanty proběhly na přelomu února a začátku března 2013. Bylo vybráno takové místo a čas, které plně vyhovovalo participantovi. Rozhovor probíhal tak, že po stručném seznámení byl každý zúčastněný požádán, o svolení s nahráváním celého rozhovoru. Všichni participanti souhlasili s nahráváním na diktafon, mnohdy více jak hodinového rozhovoru. Zároveň byli poučeni, jak budu dále se záznamem nakládat (hovořím v podkapitole 4.2.2 Etika výzkumu). V průměru byl hloubkový polostrukturovaný rozhovor s participanty veden jednu hodinu a deset minut. Stejně tak by měly být zodpovězeny případné respondentovy otázky o povaze studie. Ještě před samotným začátkem rozhovoru, jsem dala prostor pro případné otázky ze strany participantů.

Rozhovory jsem vedla tak, že jsem bez odkladu po skončení jednoho, začala pracovat na jeho přepisu, do elektronické podoby. V rámci přepisu rozhovoru, což obnáší opakovaný poslech nahrávky, jsem si poznačovala nedostatky, abych se jim mohla v dalších rozhovorech vyvarovat. Bylo to patrné především u prvního z nich, který byl velmi strohý a byla znát závislost na předem připravené osnově. Domnívám se, že optimální stability co se týče charakteru vedení rozhovoru, by bylo docíleno při více provedených a přepsaných rozhovorech.

Rozhovory byly vedeny jako polostrukturované. Plně strukturovaný rozhovor by mi totiž nedal možnost klást doplňující otázky, které by v rámci rozhovoru vplynuly. Na straně druhé, při zvolení volného rozhovoru, by jeho vedení mohlo inklinovat k odklonění se od tématu. Mnou vedený polostrukturovaný rozhovor mi umožnil, odpovědi jednotlivých participantů porovnat, analyzovat a dát do určitých souvislostí, které pak měly výpovědní hodnotu.

Všem byly položeny stejné otázky a v průběhu jednotlivých rozhovorů kladeny otázky doplňující. Kladení otázek však bylo individuální, taktéž co se týče jejich pořadí a způsobu podání. Rámcový okruh otázek, které se staly **pouze osnovou k rozhovoru**, jsou k náhledu v příloze č. 3 (již jsem zmiňovala v podkapitole 4.2.1 Výzkumná metoda a strategie).

4.2.4 Způsob zpracování a analýza dat

Tvorba transkriptu je obvykle následujícím krokem ve výzkumu. Je na výzkumníkovi, zda-li

¹⁰⁰ EZZY, Douglas. *Qualitative Analysis. Practice and Innovation*. London: Routledge, 2002, s. 156.

se rozhodne pro doslovný přepis celého rozhovoru, nebo přepíše jen určité části a zbytek pak bude uchován v podobě poznámek a celé nahrávky.

Jonathan A. Smith netrvá vždy na důsledném a zcela doslovném přepisu a doporučuje částečný přepis, možná i díky větší časové náročnosti, která je mnohdy s doslovným přepisem spojena.¹⁰¹ Vzhledem k tomu, že je doporučován částečný přepis rozhovorů, kdy některá data se již ze samotné nahrávky mohou jevit jako nadbytečná, a vždy je v případě nutnosti možné tyto chybějící informace přímo v nahrávce dohledat, tak i já zvolila částečný přepis rozhovorů, které jsou k dispozici v příloze č. 4.

V rámci analýzy představuji a poté interpretuji data jednotlivých participantů ve formě tzv. hlavních témat. Ta jsou důsledně zakotvena v konkrétních hrubých datech přepisu rozhovorů. Vzhledem k tomu, že analýza textu je osobní a subjektivní proces, velmi jsem dbala na to, aby snaha o kategorizaci a tvrzení v obecnější rovině byla z mé strany co nejmenší. Stále jsem měla na paměti, že pro IPA je důležité přinést podrobné informace o vnímání a porozumění daných účastníků, než vytvářet generalizovaná tvrzení.

Kroky analýzy, dle kterých jsem i já postupovala, můžeme shrnout následovně:

Transkripty rozhovorů jsou opakovaně pročitány. Na levý okraj je zaznamenáno vše, co zajímavého či důležitého v rozhovoru zaznělo. V první části analýzy tedy výzkumník pracuje s asociacemi, náležitě spojuje významy, sumarizuje a i parafrázuje. Během čtení se postupně začaly vynořovat témata jednotlivých příběhů, která jsem pak zaznamenávala na pravý okraj. V každém příběhu jsem se snažila vystihnout ústřední tématickou linku, pro klíčová témata. Zde již jde o vyšší rovinu abstrakce. Druhá část analýzy zahrnovala seznam témat, která již byla identifikována předem u participantů. Šlo o společná témata napříč příběhy.

V následující fázi pak byla jednotlivá témata blíže prozkoumávána a nalezením vztahů a souvislostí mezi nimi, následně seskupena do kategorií, které se stávají výstupem analýzy. V závěru pak byly výsledky převedeny do narativní podoby, kdy jednotlivá témata jsou vysvětlována a vykreslována příklady z rozhovorů. Svá tvrzení a tak výzkumník dokládá doloženými citacemi z transkribovaných rozhovorů.

4.3 Přiblížení a kritéria participantů

Účast ve výzkumu byla dobrovolná. Participanty jsem oslovila cíleně, kdy šlo o osoby, které si prošli uprchlickým táborem a celým procesem azylového řízení a po dobu minimálně pěti

¹⁰¹ SMITH, Jonathan A. (eds.). *Interpretative Phenomenological Analysis*. UK, London: Sage, 2009, s. 74.

let pobývají na našem území. Použila jsem tedy metodu záměrného neboli účelového výběru. Dle Miovského je tato metoda definována jako postup, kdy jsou participanti vyhledáváni podle předem daného kritéria. Kritériem je míněno určitý projev, vlastnost či stav, který je myšlen jako příslušnost k určité skupině.¹⁰²

Tři participanty jsem znala letmo, ještě z doby mých návštěv v uprchlickém táboře Bělá pod Bezdězem, byť jsem s nimi žádný bližší kontakt neudržovala. Další dva, jsem pro svůj výzkum získala v návaznosti oslovení oněch prvních tří, opět s předem daným kritériem, že se musí jednat o osoby, kterým byl minimálně před více jak pěti lety přiznán status mezinárodní ochrany a žili po určitou dobu v jednom z uprchlických táborů v ČR.

Jak jsem již v úvodu empirické části nastínila, původně jsem plánovala více účastníků pro můj kvalitativní výzkum, ale i anonymní polosturkturovaný rozhovor, by byl pro mnohé z nich velmi bolestnou vzpomínkou na minulost.

Nakonec jsem tedy získala pět participantů, kteří mi v rámci rozhovoru o sobě řekli následující:

Arda - žena původem pocházející z Arménie, 42 let, vdaná, dvě děti, manžel Čech. Do ČR přišla v roce 1992 spolu s rodiči. V uprchlickém táboře Bělá pod Bezdězem zažádali o mezinárodní ochranu a po devíti měsících byl celé jejich rodině udělen azyl. Od roku 1999 má státní občanství ČR.

Ben - muž původem pocházející z Angoly, 39 let, ženatý, manželka Češka, jedno dítě. Do ČR přišel v roce 1994. Svůj první rok prožil v uprchlickém táboře Bělá pod Bezdězem, po přidělení mezinárodní ochrany (v azylovém řízení byl přes jeden rok) po pěti letech požádal o státní občanství ČR, které mu bylo v roce 2000 uděleno.

Constantina - žena původem pocházející z Rumunska, 65 let, vdaná, manžel původem též z Rumunska, sedm dětí, všichni původem narození na území Rumunska. Do ČR přišla celá rodina v roce 1993, kde v Zastávce u Brna, čekali rok a jeden měsíc na udělení azylu. V roce 2000 získala rodina paní Constantiny státní občanství ČR.

Dumitru - muž původem pocházející z Rumunska, 47 let, svobodný. Do ČR přišel v roce 1993 ilegálně, nato zažádal o mezinárodní ochranu. Jedenáct měsíců čekal v uprchlickém táboře Bělá pod Bezdězem na udělení azylu. V roce 2000 získal státní občanství ČR.

Emmanuel - muž původem pocházející z Nigérie, 31 let, rozvedený, jedno dítě v Ghaně. Zde v ČR má za svobodna syna s Češkou. Do ČR přišel v roce 2003, byl v uprchlickém táboře Zastávka u Brna, kde po něco málo jednom roce získal status mezinárodní ochrany

¹⁰² MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006.

(2004) a od roku 2008 je právoplatným občanem ČR.

Je třeba dodat, že polostrukturované rozhovory byly s paní Ardou, panem Benem a panem Dumitru, vedeny výhradně v českém jazyce. U paní Constantiny bylo třeba někdy trochu použít německý jazyk, ne že by ho plně znala, ale pro bližší a hlavně výstižnější vyjádření pocitů byl velmi nápomocný. S tím souvisí i přepis rozhovorů, který jsem v některých odpovědích musela přizpůsobit českému vyjádření, jindy jsem záměrně zachovala původní výpověď, pro lepší autentičnost rozhovoru. Paní Constantina o tom byla srozuměna a souhlasila. Vzhledem k tomu, že pan Emmanuel je na našem území poměrně kratší dobu než ostatní participanti a tudíž nehovoří ještě plyně českým jazykem, rozhovor byl z větší části veden v anglickém jazyce.

4.3.1 Analýza rozhovoru s Ardou

1. Důvody k odchodu ze své rodné země

Paní Arda odešla z Arménie v doprovodu svých rodičů a svého bratra, a to **z politických důvodů**, které v jejich zemi panovaly. Bylo to vlastně rozhodnutí jejich rodičů, tedy spíše otce. Děti pak samozřejmě rodiče následovaly.

„... šlo o politické důvody ...“ (4)

„... nerozhodovala jsem se sama, rodiče, tedy hlavně otec ...“ (6)

2. Pocity během pobytu v uprchlickém táboře

Všechny prvotní pocity, které se v paní Ardě mísily, byly **negativního rázu**. Velmi **těžce** nesla násilné vytržení ze své země původu a jen velmi obtížně se smiřovala s životem v nové zemi.

„... no byly hrozné, strašné ... nemůžu popsat, ... nevěděla jsem co mě čeká, co bude dál, kde to vlastně jsme, co chceme ..., prostě obrovská zmatenost a hlavně, ... stesk po domově ...“ (15)

Nelibě nesla ztrátu svých všech přátel a také fakt, že musela opustit vysokou školu, kde právě začala studovat. Zažívala veliký **pocit osamocení**, kdy ani rodiče nebo bratr nemohli onu prázdnotu zaplnit.

„Scházeli mi přátelé, tesnila jsem po škole, ... studovala jsem v té době vysokou školu ... no, takže nedostudovala ... (povzdech) ..., veliká obrovská samota ...“ (17)

Jako další deficit, který během prvních týdnů a měsíců v uprchlickém táboře pociťovala, byla jen **pramalá možnost telefonních kontaktů** se svojí zemí.

„... telefonování ... bohužel moc drahé, moc peněz, a těch jsme bohužel moc neměli ...“ (20)

3. Reakce na první kontakt/y s úředníky/občany ČR

Jak vyplynulo z rozhovoru, pro Ardu **nebyl problém komunikovat** nejen s ostatními uprchlíky, ale hlavně se zaměstnanci tábora, ale také lidmi z blízkého města. Naopak, velmi **rychle se učila českému jazyku** a zároveň tak byla velikou oporou svým rodičů, co se překladů týče.

„Osobně jsem neměla žádné problémy“ (24)

„... pak jsem dokonce i pomáhala krajanům s tlumočením, ... z mé strany v pohodě“ (25)

Jako význačný přínos v opravdu přímém kontaktu s českými občany hodnotí návštěvu Prahy. Během výletu se setkala s její tetou a svým dědečkem, vůbec jsem o tomto setkání nevěděla, až v rámci rozhovoru tato informace vyplynula.

„No ano, byla to Vaše teta, se kterou jsem se setkala, a moc za to děkuji. ... takže velmi příjemný, přímo nezapomenutelný ... (úsměv na tváři)“ (31)

„na nás tam čekal Váš dědeček, který mě uvítal slovy: „Vítám Vás zde krásná slečno Urartu.“ (33)

„... na toto v životě nezapomenu.“ (35)

Velmi zajímavý byl pro Ardu pak moment, kdy se přistihla, že v „každém člověku“, které během návštěvy na ulici či v obchodě potkávala, hledala svého krajana.

„...neumím to popsat, ... jako bych „měla hlad“ po „mých lidech“ ...“ (39)

4. Pocity a emoce po přiznání azylu

Den, kdy byla udělena mezinárodní ochrana Ardě a celé její rodině, byl opravdu **radostným**. Cítila, že snad nastal obrat a teď dostane její život zcela jiný ráz.

„... prvotní pocity, ... radost, určitě radost, ale i vysvobození, a zároveň radostné očekáváníOčekávání něčeho nového, co teď bude následovat.“ (43)

Vzhledem k tomu, že je věřící, děkovala Bohu za to, že vyslyšel její prosby. Zároveň vnímala to, že i toto rozhodnutí o azylu, dalo jejímu životu **nový směr**, že již není jen tou mladou dívkou, ale pomalu dospělou ženou.

„... modlili se a děkovali Pánu, že naše prosby vyslyšel ...“ (48)

„... jsem tím dnem nějak dospěla, ... před námi ... ležela nová budoucnost ...“ (51)

Jak je patrné, dle reakcí na udělení mezinárodní ochrany, Ardino pojetí vnitřní kultury a s největší pravděpodobností i vliv výchovných mechanismů, hovoří o velmi **blízkých**

poutech s ostatními členy komunity.

„... nás pojilo s nimi mnohem bližší pouto, než s ostatními cizinci. ... myslím, že jsme ten den hojně oslavovali, uvařili společnou večeři ...“ (47)

5. Adaptace na nové prostředí

Arda hodnotí prvotní adaptaci mimo brány uprchlického tábora jako **velmi složitou a náročnou**. Tíživě nesla fakt, že nemá žádné blízké kamarády a kamarádky, se kterými by mohla podnikat společné věci a prostě a jednoduše se s nimi bavit.

„Strašně těžce, opět ...“ (55)

„... mladá, dvaadvacetiletá slečna, která nemá žádné kamarádky, kamarády, v prázdném bytě, ve zcela neznámém městě ...“ (56)

Jako negativní považovala opětovné seznamování se s novými sousedy, lidmi z okolí, a to již v průběhu posledních dvou let po několikáté. **Nebylo** vůbec **snadné** se adaptovat, třeba jen **nalezení práce**, byl obrovským oříškem.

„... musíte začít opět všechno od začátku ..., ... opět se seznamovat s lidmi nanovo, novými sousedy, a k tomu shánět práci ... velmi těžké ...“ (58)

Jen velmi nerada vzpomíná na tuto dobu a říká, že vlastně neměli žádnou pomoc od lidí, natož nějakou organizaci, která by jim v počátcích pomáhala. Velmi si vypomohli jako rodina a svým způsobem, tuto cestu razí do dneška.

„... jako rodina jsme si velmi pomáhali, to bezesporu, ..., ale jinak nikdo, žádná organizace, žádná fyzická osoba, nikdo ..., sami jsme dokázali co jsme dokázali ...“ (61)

6. Studium českého jazyka

Arda se vždy ráda učila novým věcem, především však cizím jazykům. V době příchodu do ČR znala již rusky a trochu anglicky, a tak měla pro češtinu jisté pochopení. Osobně český jazyk **nepovažuje za těžký**, tedy ve smyslu, že by se nedal naučit. Ani nepřipouští, že by měla s češtinou výraznější problémy.

„... já osobně český jazyk jako těžký neshledávám ...“ (67)

K samotnému učení se češtině přistupovala především jako samouk, kdy hodně četla, sledovala televizi a krůček po krůčku se obohacovala o znalost češtiny.

„Pilně, jako samouk jsem se učila ...“ (69)

„... Vašemu jazyku, všem těm jazykovým drobnostem ... (smích) ...“ (71)

Velikou motivací pro Ardu, proč se chtěla dobře naučit češtinu, bylo prostředí, do kterého chtěla co nejlépe zapadnout. Žila teď v zemi, která se jí stala druhým domovem a v jejím zájmu bylo, co nejlépe tomuto prostředí a odlišné kultuře porozumět.

„..., že zde žiji mě vlastně velmi motivovalo ... je třeba vás chápat, rozumět, konec konců mluvit a komunikovat s vámi...“ (72)

To, že Arda přistupovala ke studium českého jazyka takto odpovědně, se projevilo již po čtyřech letech jejího pobytu v ČR, což považuji za velmi obdivuhodné:

„Tak jsem po čtyřech letech mého pobytu v ČR složila státní zkoušky z českého jazyka.“ (76)

7. Udržování vazeb

Arda udržuje pravidelný kontakt s příbuznými a známými v Arménii. Díky dnešní dostupnosti moderní technologie, lze být v kontaktu téměř denně.

*„... je to již snadné, telefon a hlavně **internet** a skvělé sociální sítě, třeba **Skype**, ten je fakt úžasný ...“ (81)*

Díky svým skvělým komunikačním dovednostem a neuvěřitelné pílí, dokázala stmelit rodiny z typicky českého prostředí a tu svou. Dnes má mnoho dobrých známých a velmi si váží, že je součástí životního dění lidí kolem.

„... můj den od začátku až do konce probíhá v typicky českém prostředí, mezi českými známými a přáteli, sousedy ...“ (84)

„... jsem dala dohromady pět rodin, typicky českých rodin, se kterými se kamarádíme, navštěvujeme, ... jakékoliv oslavy děláme společně, prostě se bavíme, ... pomáháme si navzájem, ... radíme si a udržujeme tajemství ... (smích) Dokážeme prožívat společně jakoukoliv radost, ale i smutek ...“ (87)

„... teď mohu upřímně říct - jsem šťastná, že ty lidi kolem sebe mám Přišli sice pozdě, ... jsem „čekala“ skoro sedmnáct let, ale zaplať pán Bůh za to ...“ (97)

8. Kdo jsem dnes?

Po krátkém zamyšlení se dozvídám, že vnitřně **se cítí být stále Arménkou**. Jsou totiž věci, se kterými se ani po dvaceti letech života v České republice nesmířila a nedají se zcela chápat.

„... já se cítím pořád být tou Arménkou ...“ (102)

„Seznámila se s cizí kulturou, ... něco přijala jako svoje vlastní, s něčím a některými věcmi, ... nevím, se prostě dodnes nemohu smířit a pochopit je.“ (103)

Cítí se být tou stejnou Ardou, jaká odešla z Arménie před mnoha lety, jen teď je více dospělejší. Je si vědoma, že cesta nebyla jednoduchá, ale dokázali to. Na otázku, zda by něco změnila odpověděla:

„... (dlouhé zamyšlení) .., že bych možná na začátku mého bytí tady mohla být trochu

míň naivní ...“ (110)

4.3.2 Analýza rozhovoru s Benem

1. Důvody k odchodu ze své rodné země

Benovi důvody, které ho vedly k opuštění Angoly, byly **politického** rázu.

„... byly to politické důvody. Obával jsem se o svůj život, ... možná mi hrozila i smrt ... , moc jsem se bál.“ (4)

„...odmítal jsem zkorumpované vedení naší země, ... takový lidé, kteří jsou proti režimu, ... mučí vás a zabijí, smrt je jim lhostejná.“ (7)

2. Pocity během pobytu v uprchlickém táboře

Prostředí uprchlického tábora, kde se mísily rozličné kultury, nesl velmi **těžce**. Kulturní odlišnosti druhých mu velmi vadily.

„... jsem neměl dobré pocity, cítil jsem se špatně. ... velmi moc mi vadila nečistota, ... bylo tam moc lidí, hodně lidí z Rumunska, Bulharska, ... jsou to prostě jiná kultura a já se s nimi nemohl ztotožnit. Tak to mi vadilo dost.“ (20)

„...stále se někdo o něco hádal, proč? ... jsme si byli všichni rovni, ne?“ (22)

Asi jako nejhorší potupu označuje **výsměch nad jeho barvou pleti**.

„Co mě opravdu moc bolelo byl výsměch ..., byl na mojí adresu, na moji barvu pleti ...“ (24)

Jazyková bariéra a význačná kulturní odlišnost, ho dokonce přiváděla na myšlenku návratu. Když mohl, telefonoval domů a silně přitom pociťoval stesk.

„Bylo to moc těžké, ... ano i návrat, uvažoval jsme o něm ...“ (29)

„... byl jsme moc rád, když jsem na druhém konci slyšel rodiče, že jsou v pořádku ... (zaslzí), ... v této chvíli se mi moc stýskalo ...“ (32)

3. Reakce na první kontakt/y s úředníky/občany ČR

Ben hodnotí počáteční kontakty celkově jako **negativní**. V prvé řadě měl vůbec problém se dorozumět, což ho v mnoha směrech velmi limitovalo, a bohužel i mimo brány uprchlického tábora na vlastní kůži zažil rasistické chování vůči jeho osobě.

„Dost špatně se mi jednalo už i s tlumočnicí, ... ona neuměla moc dobře můj jazyk, ... portugalsky neznal nikdo, anglicky pomálu, ... tlumočnice se špatně vyjadřovala, ...stále se doptávala, jak jsem to myslel, mohu to znovu prosím zopakovat ..., měl jsem špatný pocit, opravdu se dobře nejednalo ...“ (36)

„... cítil jsem, že nejsem vítaný člověk, ... několikrát se mi stalo, že jsem se setkal s jasným rasismem. To bylo moc zlé“ (40)

4. Pocity a emoce po přiznání azylu

Benovi pocity byly velmi **smíšené**. Na jedné straně měl opravdovou **radost**, když v ruce držel ono rozhodnutí, nicméně podvědomě cítil, že **soužití** černocho a povětšiny bíle české populace, **nebude snadné**.

„... ano, byl jsem moc šťastný, moc velkou radost jsem měl ...“ (51)

„... i přes radost z rozhodnutí, u mě přetrvávalo, že jsem si vybral zemi, kde jsem už několikrát slyšel, že jsem „ta černá huba“, ... to bylo bolestné, ... i dnes se mi někdy stane, že lidi v metru, autobuse a obchodech na mě divně koukají, ... jen pro moji barvu pleti.“ (54)

Se svými pocity se ihned podělil **s rodiči** a dalšími **uprchlíky**, taktéž **z Angoly**.

„... rodiče měli obrovskou radost, slzeli jsme všichni, myslím, že se jim ulevilo ...“ (58)

„... dva kluci z Angoly ... se radovali se mnou, ... dnes i po těch mnoha letech jsme v kontaktu, ... moc se přátelíme i naše rodiny, manželky a děti ..., to mě moc těší a u srdce hřeje.“ (59)

5. Adaptace na nové prostředí

Významný problém Ben vidí opět v barvě jeho pleti. Mrzí ho negativní postoje dospělých vůči jeho pleti.

„... má barva pleti byla veliký problém, moc těžké, ... malé děti si možná mysleli, že jsem čert ... (obrovský výbuch smíchu)... , ale u nich u děti se to dá pochopit, ale u dospělých, tam je to strašné ...“ (65)

Velmi **dlouho** si **hledal práci**, kdy opětovně narážel na svůj barevný původ. Svoji adaptaci cítí jako **neúplnou**, kdy i přesto, že má českou manželku a vychovávají spolu dcerku, **necítí se českou populací přijat**. Vyslovuje obavy, aby dcera jednou nebyla terčem posměchu, jen kvůli tomu, že má „čokoládovou pleť“.

„... jsem dlouho nemohl najít práci ...“ (66)

„... adaptoval jsem se tak jakoby napůl ... , cítil jsem, že Vaše země mě stejně moc nepřijala...“ (73)

„...jen doufám, že ona nebude mít problém někdy v budoucnu, kvůli barvě pleti. Promiňte, ale já to tak cítím, že Váš národ je trošku rasistickéj ...“ (74)

6. Studium českého jazyka

Český jazyk shledává jako **velmi těžký**, zvláště pak výslovnost některých písmen.

„... ano, český jazyk je velmi těžký. Myslím, že něco se vůbec nikdy nenaučím ... no právě to vaše hrozné „Ř“, to opravdu nejde ...“ (87)

Zpočátku chodil do jazykového kurzu, posléze měl soukromou lektorku a následně ke zdokonalování mu byla velmi nápomocná jeho manželka. Významným momentem bylo pro Bena studium na vysoké škole.

„... chtěl jsem se vyvarovat nevhodných výrazů, tak i proto jsem se chtěl dobře česky naučit, abych s ní mohl dobře a vhodně mluvit ... (úsměv).“ (98)

7. Udržování vazeb

Prostřednictvím **telefonních hovorů** je Ben v pravidelném kontaktu s otcem a s bratrem povětšinou komunikuje díky **internetu**.

*„Ano, pravidelně každý týden volám otci, maminka již nežije ...(opět sklopí oči) ... no a také s bratrem přes internet, ... ano, třeba **Skype**, to je úžasné ..., (103)*

S českým prostředím se střetává díky svým zájmovým aktivitám. Také víra v Boha, ho každou neděli přivádí do kostela, kde může být v „těsné blízkosti“ těch, kteří mu rozumí.

„... se setkáváme zde v Praze s africkými přáteli ...“ (109)

„Hrají také v černošském orchestru, ... díky našemu orchestru se setkáváme s vašimi písněmi a zpěváky a vidím, jak veliké, bohaté je v hudbě i vaše kulturní bohatství ..., sbližuje nás to. ... ten kdo má rád hudbu, má rád lidi ...“ (112)

„... moc mě baví hrát fotbal, ... v té lize jsem jediný černoš a za moje úspěchy si mě místní lidé váží ...“ (117)

8. Kdo jsem dnes?

I přesto, že má Ben za manželku Češku a je v ČR téměř dvacet let, i tak se stále **cítí být Afričanem**, který by se jednou rád do své země původu vrátil, ale je si plně vědom, že pro jeho novou rodinu by to bylo stejné „vykoření“, tak jako před mnoha lety pro něho.

„Cítím se pořád, že patřím africkému kontinentu, ... africký kontinent, je nějak „uvnitř mě“ ..., je tam moje místo.“ (124)

„... manželka a dcera jsou Češky a jejich kořeny zde a bylo by to moc pro ně těžké, ... jo, jako tehdy pro mě.“ (128)

4.3.3 Analýza rozhovoru s Constantinou

1. Důvody k odchodu ze své rodné země

Rodina paní Constantiny odešla z Rumunska z **politických důvodů**. Režim, který v zemi panoval a aktivity jejího manžela proti vládnoucí politické straně, spolu s obtížnou situací **uživit** celou její **rodinu**, se rozhodli ze své vlasti uprchnout. **Násilí** si dokonce musela vytrpět i jedna z dcer.

„... určitě politické důvody. Můj muž byl zásadně proti politickému režimu země, velmi často měl problémy, dokonce ho několikrát zavřeli a byl mučen ...“ (4)

„Měli jsme sedm dětí a starat se o všechny, dát jíst a pít ... to je velmi těžké.“ (7)

„... mě a dětem vyhrožovali. Dcera došla ze školy celá pobitá, že prý její tatínek dělá ošklivé věci, ... že musí tedy pikat za něj... . Nemohla jsem se na to dívat ... (pláč) ...“ (9)

2. Pocity během pobytu v uprchlickém táboře

U paní Constantiny převažovaly víceméně **dobré** pocity. V uprchlickém táboře zažívala „volnost“ a také jí těšilo, že nejen ona, ale hlavně její děti **mají co jíst**. Cítila se opět svobodně a neměla strach o život sebe, ani rodiny.

„... jsem pociťovala první dny volnost, že já a moje rodina může opět dýchat, ... že mohu svobodně říkat co chci, ... děti v bezpečí, bez pocitu hladu. ... bylo tam spousta jídla, moc pěkně se o nás starali ...“ (20)

Kontakt s rodnou zemí omezovali na minimum, s obavami, že tamní vláda by mohla jejich známým a přátelům výrazně komplikovat život.

„... byla obava, že oni budou mít kvůli nám problém, že je kontaktujeme a také, že na nás mohou přijít, ... tak pak jsme ani nepsali ...“ (29)

3. Reakce na první kontakt/y s úředníky/občany ČR

Všeobecně paní Constantina hovoří velmi **kladně** o prvotních setkáních s českými občany. Velmi si pochvalovala komunikaci s místní tlumočnicí, která jí usnadňovala se vyjadřovat a taktéž vyzdvihuje **milý přístup** pracovníků tábora.

„K dispozici byla tlumočnice, ona znala velmi dobře rumunsky, ... byla rychlá, přesná, ... a mohu říct, že jsme ji s manželem důvěřovali.“ (35)

„Pracovníci tábora byli také hodní, no oni se hodně věnovali našim dětem, ... dostávali nějaké malé dárečky, to bylo milé, ráda na to vzpomínám a oni také ...“ (36)

Trochu rozporuplné pocity měla, když jako rodina vyrazili do blízkého města, což však nebrala osobně, ale považovala to za kulturní odlišnost.

„... ve městě jsem měla podivný pocit, oni ti lidé, místní lidé na mojí rodinu koukali, otáčeli se, ... asi jak jsme měli tolik děti. Ono zde v ČR to není běžné mít tak početnou rodinu, u nás v Rumunsku ano..., ale jinak jsem se cítila dobře“ (38)

4. Pocity a emoce po přiznání azylu

Paní Constantina na onen den velmi ráda vzpomíná, hovoří o **pocitu štěstí**, které se jim dostalo a velmi za to děkuje i Pánu Bohu.

„... byli jsme šťastní, moc šťastní a zase šťastní. Tak ráda toto slovo říkám ... (smích), ... díky Pane ... (pozvedne spjaté obě ruce k nebi).“ (46)

„... ráda na tento okamžik vzpomínám, opravdu ...“ (54)

O své **radostné pocity** z přiznání azylu se **dělili se svými krajan**y, též čekatelci, kdy silně vnímali, že pro jejich děti se tímto okamžikem otevírá zcela nová budoucnost.

„... oslavovali jsme do rána, s tou další rumunskou rodinou a děti mohli také ... (smích) ..., když pro ně to byl také nový začátek ...“ (51)

5. Adaptace na nové prostředí

Je patrné, že přes malé počáteční problémy, se paní Constantina v průběhu času s životem mimo brány uprchlického tábora **velmi dobře** vypořádala. Po zdokonalení se v českém jazyce, kdy mimo jiné největším lektorem byly její děti, padla jazyková bariéra a ona navázala užší kontakty s českými občany.

„... na nákupy jsem chodila často s dětmi, oni mi pomáhaly překládat, ... prodavačky se nejdřív koukaly divně, ... po nějaké době, jsem chodila sama, ... už jsem znala dost češtiny a nebála se mluvit ...“ (67)

„On i ten pan z jeho zaměstnání a jeho žena, nám moc pomáhali, ona nám nechávala i nějaké oblečení po jejich dětech ...“ (72)

6. Studium českého jazyka

Paní Constantina se přiklání k tomu, že český jazyk sice **není nejtěžší**, nicméně jak praví, ona nikdy na studium jazyků nebyla a kromě toho, v dospělém věku se hůře pamatuje.

„... ona čeština asi není těžká, ale já mám již „starší“ mozek, ... potřebuji více času, asi to už nedoženu ...“ (78)

Zdokonalovat v češtině se snaží **prostřednictvím sdělovacích prostředků** a taktéž ráda čte literaturu, byť ta pro ní bývá mnohdy dost obtížná.

„... ráda literaturu, ta někdy je pro mě těžká, ... rádio poslouchám každý den, ... no někdy si sednu u televize a koukám se a učím se český jazyk.“ (80)

Také zmiňuje **kurzy** českého jazyka pořádané MV, které jí pomohly.

„Také jsme s manželem chodili do kurzů od Ministerstva vnitra, ... a nemusí se za ně platit Já kurz mohla dochodit celý ...“ (84)

7. Udržování vazeb

Vazba na příbuzné a známé v Rumunsku nebyla zpřetrhána. **Pravidelně si telefonují**, prostřednictvím dětí využívá **internetové spojení**, zvláště sociální síť **Skype**.

„Ano, já, manžel i děti pravidelně voláme do Rumunska.“ (93)

„... děti umí také na počítači, já internet neovládám, ... mají kontakt s jinými rumunskými dětmi přes nějaký program ... ano, to je on ten Skype, ukazovali mi to, ty obrázky lidí a jak oni mluvili a já je mohla slyšet a také vidět, to bylo legrační ... (smích) ..., úžasné!“ (94)

Paní Constantita také udržuje kontakt s rumunskou kamarádkou a její rodinou, zároveň pravidelně každý měsíc pořádají pikniková odpoledne s českou rodinou, jejich sousedy.

„... mám jinak tu svoji kamarádku, tu z Rumunska, tak s tou se vidíme často, ... někdy o víkendu přespíme. Střídáme to. Ona u nás a my pak u nich. ... naši sousedi, vždy jednou za měsíc ... jdeme o víkendu do parku Vaříme svá jídla, my ta rumunská a oni ta česká ...“ (99)

8. Kdo jsem dnes?

Jak vyplývá z rozhovoru, i přes dlouhodobý pobyt a velkou spokojenost s životem na území ČR, se paní Constantina **nezbavila vnitřních rumunských kořenů**. Ty přičítá mnoha prožitým létům na území Rumunska, které ji v mnohém ovlivnily.

„... jsem zde spokojena. ..., ale nevím, tam uvnitř jsou mé rumunské kořeny, já se jich nezbavím, já prožila hodně let v Rumunsku a to mi zůstane, ... nesu si to s sebou Já už asi zůstanu Rumunkou v České republice.“ (115)

4.3.4 Analýza rozhovoru s Dumitru

1. Důvody k odchodu ze své země

U Dumitra se jednalo o dva důvody, které ho vedly k uprchnutí ze své země. Jedním z nich byly **politické důvody**, kdy vláda nedovolovala téměř žádnou svobodu slova. Druhým faktorem pak byly zcela **osobní důvody**. Vyrůstal v dětském domově bez rodičů, a ani v dospělém věku, ho matka nepřijala.

„... z politických důvodů, to ano, ta vláda to bylo velmi zlé, ... byla neustále napjatá

*situace, člověk nemohl skoro nic říct ..., já se cítil strašně. Ten druhý důvod byl vlastně osobní, ... já vyrůstal v dětském domově ... (odmlčí se) ... **matka mě nechtěla**, otce jsem nepoznal ... (sklápí hlavu).“ (4)*

„... chtěl jsem aspoň poznat matku Podařil se mi zázrak, našel jsem jí, ale ... to je tak bolestné, ... ona mě nepřijala ... to vlastně bylo také to, proč jsem se rozhodl z Rumunska odejít. Jen bolest, rána za ránou ...“ (8)

2. Pocity během pobytu v uprchlickém táboře

Zpočátku Dumitru zažíval velmi **zvláštní** pocity. Hovoří o **pocitu svobody**, soužití s dalšími uprchlíky z Rumunska, kteří ho vřele přijali mezi sebe a byli mu kulturně velmi blízko a také fakt, že nikdo **netrpěl pocitem hladu**.

„... jsem měl zvláštní pocit ... (zamyšlení)... pocit svobody ...“ (17)

„... hodně rumunských občanů, s nimi jsem se převážně bavil. ... po večerech jsme společně zpívali ... rumunské, krásné písně, ... hlavně měli jsme všichni co jíst, třikrát denně, ... teplé jídlo a s takovou pravidelností. Toho jsem si hodně vážil. To v mé vlasti nebylo ...“ (18)

Po několika měsících čekání na azyl, však začal být chmurný a dostavil se **smutek**. Matka mu nikdy na žádný dopis neodpověděla, to ho velmi zraňovalo. Pochvaloval si však tlumočnické služby, kde cítil ze strany paní tlumočnice pocit sounáležitosti.

„... později, po pár měsících, ... když jsem dlouho nedostával azyl, tak přicházel větší a větší smutek, ... kdy se v mém životě objeví slunce ...“ (22)

„... paní na tlumočení byla velmi milá, pořád se o nás o rumunské uprchlíky starala To ona nám dodávala takový pocit ... bezpečí, že jsme se mohli na ní vždy obrátit a vědět, že se k nám neobráť zády ..., snažil jsem se psát dopis mé matce, ... (sklopí zrak) ... nikdy neodpověděla ...“ (28)

3. Reakce na první kontakt/y s úředníky/občany ČR

Velmi si pochvaloval prvotní kontakty mimo brány uprchlického tábora, **kladně hodnotil** přístup ze strany tlumočnice a i přes hospitalizaci a operaci, kterou musel v české nemocnici podstoupit, nahlížel velmi kladně na veškerou komunikaci a péči ze strany zdravotnického personálu.

„Díky té rumunské tlumočnici ... znala můj kraj, moji zemi tak to všechno lépe chápala ... dokázala se vžít, to fakt moc pomáhalo ...“ (33)

„Můj velký kontakt s českými lidmi se uskutečnil bohužel v nemocnici, byl jsem vážně nemocný, musel jsem dokonce na operaci Ale ty sestřičky i paní doktorka a ostatní, ti

všichni na mě byli velmi hodní, moc milí lidé ... , na to nikdy nezapomenu a děkuji všem ..., já do této mé nemoci za celý život nikdy ... (odmlčí se) ... opravdu nikdy neprožil tak **milé chování a lásku s péčí o mě ...**“ (41)

4. Pocity a emoce po přiznání azylu

Dumitru prožíval obrovskou **radost**, děkoval Bohu, že ho vyslyšel a po návratu z nemocnice se s jeho radostnými pocity děлил s rumunskými krajany a paní tlumočnicí. Na tento den vzpomíná jako na ten **nešťastnější**, hovoří o **nádherném pocitu**, kdy plakal, ale radostí.

„... ta radostná zpráva o azylu mě zastihla ještě v nemocnici, ... pan primář dokonce říkal, že se snad stal zázrak, že jsem se rychle uzdravil Já měl tak velikou radost, že jsem chtěl běhat, skákat utíkat ... křičet hlasitě do lesa ... a děkovat Bohu, že mě uslyšel ... byl to ten nejšťastnější den, opravdu ...“ (49)

„Tuto radostnou zprávu jsem ... sdělit ... ta paní tlumočnice a také ti rumunští sousedé, ti co mi hodně pomáhali ...“ (56)

Zároveň se velmi těšil na moment, kdy se bude moc **svobodně** procházet po Praze a jen „dýchat“.

*„... už jsem se těšil na ten **nový život**, chtěl jsem jet do Prahy, jít po městě a „cítit tu svobodu“ ... , nádherný pocit ...“* (53)

5. Adaptace na nové prostředí

Prvotní plány, jak bude v Praze, bude mít práci a dobře bydlet, se najednou Dumitrovi zdáli hodně vzdálené. Začal pociťovat tvrdou realitu. I přesto všechno byl velmi vděčný za přiznání mezinárodní ochrany.

*„... myslel jsem, jak budu v Praze, ale ono **to nebylo jednoduché**. Peněz bylo málo a **práce žádná** a já viděl, že to nebude jednoduché, ... tak jak jsem v hlavě předem plánoval,... nebylo to tak, jak jsem o tom snil, jak se říká - realita byla jiná - ... já však byl rád, že mám azyl.“* (61)

Pochvaloval si **kontakty s místními lidmi**, kteří se vyptávali na jeho trnitou cestu.

„... když jsem byl v hospodě ..., tak jsem komunikoval s Čechy. Ptali se odkud jsem, co dělám a tak ..., tak aspoň s nimi jsem mluvil.“ (69)

Tak jak postupně střídal zaměstnání, poznával nové a nové lidi, tak docházel k **poznání**, že se postupně dostává hlouběji pod slupku sociokulturního prostředí České republiky.

*„Ti Češi, kteří tam také pracovali se se mnou bavili a já jsem byl velmi rád, že jsem najednou **cítil ... , že už patřím do České republiky ...**“* (74)

6. Studium českého jazyka

Dumitru hovoří o českém jazyce sice jako o **těžkém**, ale on sám s ním veliké **problémy neměl**. Zastává názor, že pokud člověk chce žít v cizí zemi, je třeba znát její jazyk.

„... čeština je sice těžký jazyk, ale já jsem neměl problém, ... mě jazyky baví a tak jsem se i češtinu učil rád, ... když potřebuju komunikovat, musím ten jazyk té země znát, no né?“ (81)

Z počátku chodil do kurzů pořádaných MV, později se učil jako samouk. Dodnes si vede notýsek, kam si vše nutné zapisuje.

„... to byla škoda, že ty kurzy od Ministerstva nemohly být delší dobu, ty jsem navštěvoval velmi rád ...“ (87)

„Tak jsem se učil, večer slovíčka, měl jsem notýsek kam jsem si je psal a výslovnost ..., ... se snažím učit, a učit ..., stále mám ten notýsek ... (úsměv) ...“ (82,92)

7. Udržování vazeb

Přímé **vazby na Rumunsko** Dumitru **nemá**. O svátcích se většinou setkává s rumunskými lidmi ještě tehdy z uprchlického tábora, též je v kontaktu s tehdejší paní tlumočnicí.

„... nikdo pro mě není v Rumunsku Jen někdy, spíše když je nějaký svátek tak ... sejdeme se s těmi lidmi ještě z tábora, ... ti co jsme spolu zpívali a hráli po večerech ..., také té paní tlumočnici vždy na Vánoce píšu a ona mi odepisuje ... (úsměv).“ (95)

Střetává se však velmi blízko s českou kulturou, rád maluje a fotografuje a dokonce i svá díla vystavuje. Vzhledem k jeho aktivitám v jednom pěveckém sboru, je v **těsném soužití s českými občany**.

„... rád maluju a také fotím, ... do aukce, nechal pár mých obrázků dát a oni se dva koupily! Jejej, já měl obrovskou radost.“ (99)

„... chodím zpívat do sboru a se sborem máme různé pěvecké soutěže, ... všichni jsou Češi a já tak vidím nejvíc českou kulturu ...“ (104)

8. Kdo jsem dnes?

I přes mnohé, které Dumitru v rámci svého života zde v ČR převzal, se stále **cítí být Rumunem**. Přestože má velikou snahu být Čechem, uvnitř jeho srdce bije pro Rumunsko.

„... já se cítím stále jako Rumun, byť jsem mnoho již přejal z vašeho prostředí, ... ale snažím se být Čech, já chci plně zapadnout do vaší země, ..., ale srdce zde uvnitř mi bije a říká - ty jsi se narodil v Rumunsku, ale teď buď Čech ..., odešel jsi, zavřel jsi dveře, teď měj otevřeny ty české!“ (108)

Vnitřně velmi bojoval o to zda přežít a chtěl žít v Rumunsku, pokud by mu však osud

nepřipravil jinou cestu.

„... byly dny a já ... (sklopí zrak) ... já jsem nechtěl dál žít ..., já jsem byl rozhodnutý, že zde nebudu Kdybych mohl mít svou rodinu v pořádku, nikdy bych z Rumunska neodešel ..., nikdy!“ (115)

4.3.5 Analýza rozhovoru s Emmanuelem

1. Důvody k odchodu ze své rodné země

Emmanuelovi důvody k odchodu z Nigérie byly čistě **politického rázu**. Hrozilo mu další mučení a hrozila velká pravděpodobnost, že bude zabit.

„Jednalo se o důvody politické. ... já mít strach, veliký strach o svůj život, ... mučili mě ... (ukazuje mně pozůstatky řezných ran na těle) ..., nevím, jak jsem to mohl přežít ...“ (6)

Jen velmi těžko se mu o situaci, kterou si doma v Nigérii prošel, hovoří.

„... já jinak nemohl, ... zabili by nás, tak vážné to bylo,... promiňte, ale nemohu o tom hovořit, ... nechci na to vzpomínat a znovu si tu hrůzu připomínat“ (9)

2. Pocity během pobytu v uprchlickém táboře

V začátku jeho pobytu v uprchlickém táboře se cítil velmi **špatně**. **Stýskalo se** mu, po manželce a dcerce a velmi těžko snášel tamní **stravu**. Nejenom, že v táboře nebyl žádný krajan, se kterým by mohl komunikovat, ale silně pociťoval velké komunity rusky hovořících občanů.

„... cítit strašně špatně, stýskat se mi a strava, .. pro můj žaludek ne dobrá ...“ (18)

„V táboře bylo sice několik dalších černochů, ale v té době tam nebyl nikdo z mé země, ... byli převážně z Angoly, Zairu, Somálska a tak. Cítil jsem se sám, ... bylo tam hodně lidí z východu, převážně rusky hovořících a ty se nechtěli moc bavit, drželi se ve skupinách ...“ (19)

Obrat nastal asi po dvou měsících, co do tábora přišel jeho krajan.

„... do tábora přijel jeden kluk z Nigérie ... (široký úsměv na tváři) ..., stali jsme se přáteli. ... ten klučina z mé země mě dost pomohl ... díky mu.“ (24)

3. Reakce na první kontakt/y s úředníky/občany ČR

Emmanuel měl velmi **dobré pocity** co se **pracovníků** tábora týče. Zvláště pak cítil empatický přístup ze strany tlumočnicka.

„... měl jsem takový pocit, že tlumočníci, se kterými jsem jednal, ... jako by mi byli nakloněni, ... vycházeli jsme skvěle, stále se o mě i kamaráda starali, neustále se vyptávali

s čím ještě mohou pomoci a tak ...“ (33)

Dobry pocit se však vytrácel, když dorazili úředníci MV, aby s Emmanuelem provedli nezbytný pohovor v rámci azylového řízení.

„... jakoby již dopředu měli o mé osobě rozhodnuto Já nemít dobrý pocit, tady ... (ukazuje na hrud') moc úzko, ... nechápat, proč oni rozhodnout takto ... ?“ (36)

Emmanuel také musel vyslechnut **rasistické nadávky** od mladíků z tamního města, na což opravdu **nerad vzpomíná**.

„... šílený zážitek ... ti mladíci, ... pokřikovat nadávky, nerozuměli jsme češtině, ale plně chápali význam slov, ..., že se asi z jejich strany nejedná o vřelá gesta ...“ (40)

„... rasismus je rasismus, vy bílý to chápete jen ztěží“ (45)

4. Pocity a emoce po přiznání azylu

V Emmanuelovi se mísily pocity **radosti a obav**, které by mohly nastat po udělení mezinárodní ochrany.

„Já mít velikou radost, opravdu velikou Zároveň jsem ... měl obavu z toho, kam teď půjdu, že bude třeba vše zařizovat, ... bude třeba si najít práci a ubytování Já vědět, velké město, velká možnost práce a ubytování ..., tak já vybrat Prahu.“ (48)

I tak se o **radost z azylu** podělil skrze telefonát s manželkou a v rámci uprchlického tábora s tlumočnicí a také jeho blízkým kamarádem.

„První osoba, které jsem to sdělil, byl ten můj kamarád.“ (53)

„... radost měli i ti naši tlumočníci, ... zprávu jsem zavolal ženě ... nevím, už tehdy jsem nějak cítil, že není všechno v pořádku, ... později jsem se dozvěděl, že si našla někoho jiného“ (56)

5. Adaptace na nové prostředí

Emmanuel měl veliký **problém si nalézt práci**, aby tak mohl platit za ubytování, stravu a další výdaje s tím spojené. Uvědomoval si, že jeho **malá znalost českého jazyka** ho velmi limituje. Pokoušel se tak uplatnit s angličtinou, tam mu však scházela praxe.

„... to bylo fakt těžké, nepředstavoval jsem si to takto ..., hledal jsem práci a nic nemohl nalézt, ... no je pravdou, že jsem téměř neuměl česky ...“ (62)

„Já umět vynikajíc anglicky, tak já hledat práce s angličtina, ale já nemít praxi, ... opět špatné.“ (67)

Dle jeho výpovědi se mu již daří dobře, má slušně placenou práci a žije ve společné domácnosti s českou přítelkyní, se kterou má společného syna.

„Nakonec se na mě usmálo ... štěstí a podařilo se mi najít velmi slušnou a dobře

placenou práci, ... jsem velmi spokojený ..., také já mít česká přítelkyně a mám syna ... jó s přítelkyně ... máme se rádi ... (veliký úsměv). Takže nakonec vše dobře dopadlo a já jsem teď opravdu šťastný ...“ (68)

6. Studium českého jazyka

Český jazyk se mu zdá **velmi těžký**, především výslovnost a její gramatika. Podotýká, že i přesto, že je na našem území poměrně krátce, jen velmi těžko bude v budoucnu český jazyk dobře ovládat na slušné úrovni. Nicméně, kvůli nové rodině a práci se bude snažit.

„... mě čeština nejít, ... moooooooooo těžká ... (úsměv) ... já asi nikdy nenaučit dobře mluvit ...“ (75)

„... vím, jednou se jí budu muset naučit, už kvůli synovi a také dobré práci ...“ (80)

7. Udržování vazeb

Emmanuel je v kontaktu s okolním světem především díky **internetu**, kdy prostřednictvím **Skype a Facebooku**, může udržovat vazby s přáteli a známými.

„... předně skrze internet, ... mohu tak přímo vidět kamarády z Nigérie a tak, ... využívám především sociální sítě jako například Skype či Facebook, ... já jsem veliký fanda netu, ... telefon využívám jen výjimečně ...“ (84)

Veliký plus, jak být co nejbližší českému kulturnímu prostředí, vidí ve své přítelkyni a synovi. Velmi často k nim domů dochází návštěvy a on tak sdílí typicky české prostředí.

„Tím, že jsem si našel českou přítelkyni a ... máme společného syna, tak jsem v neustálém kontaktu s českým prostředím, ... k nám domů dochází ... český pár s dětmi, tak mám kontakt s typicky českým prostředím.“ (89)

S přítelkyní chodí do divadla, za zábavou, i za sportem, kde opět má velmi blízko k české kultuře. Také si velmi oblíbil domácí prostředí u rodičů jeho přítelkyně.

„S přítelkyní někdy zajdeme do divadla ..., s přítelkyní také jít podívat se na zápas, tam všichni Češi ..., oni koukat, ale o.k., oni se baví jako já.“ (92)

„Rodina přítelkyně moc milá a já chutnat český koláč, ten moc dobrý, ale knedlík, to já ne ...“ (95)

8. Kdo jsem dnes?

Po krátkém přemýšlení vyslovuje myšlenku, že asi **navždy zůstane Afričanem**. Jednak kvůli své barvě pleti a také vidí veliký problém v českém jazyce a české kultuře, která je pro něho obtížně pochopitelná.

„... asi pořád zůstanu Afričanem, nejen kvůli barvě mé pleti Možná je to i díky

jazyku, že vím, že se nikdy nenaučím pořádně vyjadřovat a asi i chápat českou kulturu, ... je tak vzdálená mé africké.“ (101)

Jsou dny, kdy hluboce vzpomíná na svoji rodnou zemi a jednou by se tam opět rád podíval. Nemůže se zbavit pocitu, že zklamal.

„Abych se přiznal, někdy se mi stýská po mé zemi, ... myslím tím půdu, ne politický systém, ... i po dcerce a moc rád bych jí viděl. ..., jak jsem mohl opustit svou dceru ... , myslím, že toto si budu vždy vyčítat“ (105,111)

4.4 Souhrnná analýza

Po analýze jednotlivých rozhovorů a patřičné rekonstrukci reality každého z participantů zvlášť, přistupuji k souhrnné analýze všech rozhovorů v návaznosti na společná témata, která vyplynula napříč jednotlivými příběhy participantů. Bližším prozkoumáním témat, nalezením vztahů a souvislostí mezi nimi a následně jejich zařazením do skupin, jsem vytvořila významové jednotky, které jsem nazvala:

kategorie **adaptace**

kategorie **pocity**

kategorie **vazby**

kategorie **Kdo jsem?**

4.4.1 Kategorie adaptace

Jak vyplývá z provedených rozhovorů, u všech participantů mého výzkumu, se objevily největší problémy v rámci jejich adaptačního procesu do českého prostředí v:

- malé možnosti pracovního uplatnění
- znalosti českého jazyka, která je následně v mnoha směrech limitovala

Arda hodnotí prvotní adaptaci mimo brány uprchlického tábora jako **velmi složitou a náročnou**. Osobně český jazyk nepovažuje za těžký, tedy ve smyslu, že by se nedal naučit. **Nebylo** vůbec **snadné** se adaptovat, třeba jen **nalezení práce**, byl obrovským oříškem. *„Strašně těžce ...“ (55)*

„... a k tomu shánět práci ... velmi těžké ...“ (58)

„Kamkoli jsem se obracela za prací, tak po mě chtěli státníci z českého jazyka.“ (74)

Ben velmi **dlouho hledal práci**, kdy opětovně narážel i na svůj barevný původ. Svoji adaptaci cítí jako **neúplnou**, i přesto, že má českou manželku a vychovávají spolu dcerku, **ne cítí se českou populací přijat**. Český jazyk shledává jako **velmi těžký**, zvláště pak výslovnost některých písmen.

„... má barva pleti byla veliký problém, moc těžké ...“ (65)

„... jsem dlouho nemohl najít práci ...“ (66)

„... adaptoval jsem se tak jakoby napůl ... , cítil jsem, že Vaše země mě stejně moc nepřijala...“ (73)

„... ano, český jazyk je velmi těžký. Myslím, že něco se vůbec nikdy nenaučím ... no právě to vaše hrozné „Ř“, to opravdu nejde ...“ (87)

I přesto, že pani Constantina není výdělečně činnou (je matkou sedmi dětí), tak **jazyková bariéra a problém nalezení práce** jejím mužem, jakožto živitelem celé rodiny, považují jako přímý dopad na chod celé jejich rodiny, paní Constantinu nevyjímaje.

„To já a nebo můj muž měli problém, ... já nikdy nebyla na cizí jazyk ...“ (60)

„... na nákupy jsem chodila často s dětmi, oni mi pomáhali překládat, ... pak po čase, jsem chodila sama, ... už jsem znala dost češtiny a nebála se mluvit ...“ (68)

„... manžel ... nakonec měl práci ...“ (71)

Dumitru viděl svůj problém v tom, že **práci**, kterou mnohdy velmi **dlouho hledal**, byla velmi špatně placena a vzhledem k jeho pooperačním komplikacím, nebylo snadné určitě činnosti vykonávat. Nicméně jako zásadní považuje vůbec práci nalézt, druhotně pak hodnotí znalost českého jazyka.

„... myslel jsem, jak budu v Praze, ale ono to nebylo jednoduché. Peněz bylo málo a práce žádná a já viděl, že to nebude jednoduché ... realita byla jiná ...“ (61)

„Práce to bylo těžké ... bylo to velmi těžké a po té operaci, mě ty jizvy bolely A také málo platili, já vím, ...m byl stále pro ně cizí a tak jsem mohl za pár korun být rád“ (71)

„... čeština je sice těžký jazyk, ... mě jazyky baví a tak jsem se i češtinu učil rád“ (81)

Emmanuel měl veliký **problém si nalézt práci**, aby tak mohl platit za ubytování, stravu a další výdaje s tím spojené. Uvědomoval si, že jeho **malá znalost českého jazyka** ho velmi limituje. Domníval se, že aspoň výborná znalost anglického jazyka mu dopomůže k najetí lépe placené práce.

Celkově český jazyk hodnotí jako **velmi těžký**, kdy připouští i tu variantu, že se ho nikdy

nenaučí dobře zvládnout.

„... to bylo fakt těžké, nepředstavoval jsem si to takto ..., hledal jsem práci a nic nemohl nalézt, ... no je pravdou, že jsem téměř neuměl česky ...“ (62)

„Já umět vynikajíc anglicky, tak já hledat práce s angličtina, ale já nemít praxi, ... opět špatné.“ (67)

„... mě čeština nejít, ... mooooooc těžká ... (úsměv) ... já asi nikdy nenaučit dobře mluvit ...“ (75)

4.4.2 Kategorie pocity

Kategorie pocitů byla z mého pohledu velmi zajímavá. Participanti se opět v něčem shodovali, jako například v silném pocitu osamocení, smutku a stesku po své zemi. Jen jedna participantka uvedla, že se cítila dobře.

Stejně tak emoce, které nastoupily po přidělení mezinárodní ochrany, v mnohém prožívali obdobně.

Arda velmi **bolestně** zažívala pocit **osamocení**, to, že byla rodiči vytržena ze své země, kdy musela opustit své kamarády, školu, vše co měla ráda, to v ní zanechalo **veliký bol**. Jen velmi obtížně se smířovala s životem v nové zemi.

„... no byly hrozné, strašné ... nemůžu popsat, ... nevěděla jsem co mě čeká, co bude dál, kde to vlastně jsme, co chceme ..., prostě obrovská zmatenost a hlavně, ... stesk po domově ...“ (15)

„Scházeli mi přátelé, tesknila jsem po škole, ... studovala jsem v té době vysokou školu ... no, takže nedostudovala ... (povzdech) ..., veliká obrovská samota ...“ (17)

Po přiznání azylu se Arda a její rodina velmi radovali. Negativní pocity vystřídala radost. Cítila, že snad nastal obrat a teď dostane její život zcela jiný ráz. Jako věřící, **děkovala Bohu** za to, že vyslyšel její prosby, její život dostal **nový směr**.

„... prvotní pocity, ... radost, určitě radost, ale i vysvobození, a zároveň radostné očekáváníOčekávání něčeho nového, co teď bude následovat.“ (43)

„... modlili se a děkovali Pánu, že naše prosby vyslyšel ...“ (48)

„ ... před námi ... ležela nová budoucnost ...“ (51)

Ben se cítil v prostředí uprchlického tábora, kde se mísily rozličné kultury, ne zcela konformně. Kulturní odlišnosti druhých mu velmi vadily, nesl je velmi **těžce a necítil se vůbec dobře**. Jako veliký problém viděl v odlišné míře hygienických návyků druhých

uprchlíků. Také zvyklosti druhých, které byly v přímém kontrastu k jeho kultuře.

„... jsem neměl dobré pocity, cítil jsem se špatně. ... velmi moc mi vadila nečistota, ... bylo tam moc lidí, hodně lidí z Rumunska, Bulharska, ... jsou to prostě jiná kultura a já se s nimi nemohl ztotožnit. Tak to mi vadilo dost.“ (20)

„...stále se někdo o něco hádal, proč? ... jsme si byli všichni rovni, ne?“ (22)

Nejmocnější potupou se staly různé **rasistické nadávky**.

„Co mě opravdu moc bolelo byl výsměch ..., byl na mojí adresu, na moji barvu pleti ...“ (24)

„... ten výsměch bych moc bolestný ..., na můj styl oblékání a tak. ... zvláště od uprchlíků od východu, ... zejména z východní Evropy Oni totiž mluvili jazykem, kterému jsme nerozuměl ... měli jsme problém v komunikaci, tak všeobecně“ (25)

„... cítil jsem, že nejsem vítaný člověk, ... několikrát se mi stalo, že jsem se setkal s jasným rasismem. To bylo moc zlé“ (40)

Ben **nezažíval dobré pocity** ani s pracovníky tábora.

„Dost špatně se mi jednalo už i s tlumočnicí, ... ona neuměla moc dobře můj jazyk, ... tlumočnice se špatně vyjadřovala, ...stále se doptávala,... znovu prosím zopakovat ..., měl jsem špatný pocit, opravdu se dobře nejednalo ...“ (36)

Jakmile byl Benovi udělen azyl, měl tak trochu **smíšené** pocity. Na jedné straně měl opravdovou **radost**, na straně druhé si plně uvědomoval, a z předchozích negativních zkušeností i podvědomě cítil, že **soužití** černocho a povětšiny bíle české populace, **nebude snadné**.

„... ano, byl jsem moc šťastný, moc velikou radost jsem měl ...“ (51)

„... i přes radost z rozhodnutí, u mě přetrvávalo, že jsem si vybral zemi, kde jsem už několikrát slyšel, že jsem „ta černá huba“, ... to bylo bolestné ...“ (54)

Paní Constantina, jako jediná participantka, prožívala adaptaci v České republice **dobře**, bez větších problémů. Pochvaluje si velkou, početnou rodinu, kdy jednotliví členové si vypomáhají a budují si tak vzájemnou podporu pro těžší časy. První dny v uprchlickém táboře jí dodávaly **volnost** a pocit, že může opět „dýchat“. Také jí těšilo, že nejen ona, ale hlavně její děti **mají co jíst**. Cítila se opět **svobodně** a neměla strach o život sebe, ani rodiny.

„... jsem pociťovala první dny volnost, že já a moje rodina může opět dýchat, ... že mohu svobodně říkat co chci, ... děti v bezpečí, bez pocitu hladu. ... bylo tam spousta jídla, moc pěkně se o nás starali ...“ (20)

Jakmile byl paní Constantině udělen azyl, zažívala nezměrný pocit štěstí. I ona **děkovala**

Pánu Bohu za vyslyšení.

„... byli jsme šťastní, moc šťastní a zase šťastní. Tak ráda toto slovo říkám ... (smích), ... díky Pane ... (pozvedne spjaté obě ruce k nebi).“ (46)

„... ráda na tento okamžik vzpomínám, opravdu jsme byli šťastní ...“ (54)

Dumitru zažíval během pobytu v uprchlickém táboře dvojí pocity. Nejdříve, po příchodu, hovoří o **pocitu svobody**, kdy soužití s dalšími uprchlíky z Rumunska, kteří ho tak vřele přijali mezi sebe a byli mu kulturně velmi blízko ho velmi naplňovalo. Dalším významným faktorem bylo, že nikdo **netrpěl pocitem hladu**.

„... jsem měl zvláštní pocit ... (zamyšlení)... pocit svobody ...“ (17)

„... hodně rumunských občanů, s nimi jsem se převážně bavil. ... po večerech jsme společně zpívali ... rumunské, krásné písně, ... hlavně měli jsme všichni co jíst, třikrát denně, ... teplé jídlo a s takovou pravidelností. Toho jsem si hodně vážil. To v mé vlasti nebylo ...“ (18)

Co mu dodávalo pocit naděje, byla vřelá a **empatická slova paní tlumočnice**.

„... pořád se o nás o rumunské uprchlíky starala a vše překládala. To ona nám dodávala takový pocit ... bezpečí, že jsme se mohli na ní vždy obrátit a vědět, že se k nám neobrátil zády ...“ (28)

Nicméně po několika měsících, kdy stále ne a ne přijít rozhodnutí ve věci udělení mezinárodní ochrany, se pomalu vkrádal smutek, umocněný odmítavým postojem jeho matky v Rumunsku.

„... později, po pár měsících, ... když jsem dlouho nedostával azyl, tak přicházel větší a větší smutek, ... kdy se v mém životě objeví slunce ...“ (22)

„... snažil jsem se psát dopis mé matce, ... (sklopí zrak) ... nikdy neodpověděla ...“ (30)

Dumitru také prožil velmi silný a negativní zážitek, kdy zažil fyzické násilí na svojí osobu.

„... šlo o fyzické násilí, ... moc mě to mrzelo, ale řekl jsem si, že to všechno vydržím ... už jsem si toho vytrpěl dost, zvládnou další ...“ (25)

Po udělení azylu, se Dumitru velmi **radoval, děkoval Bohu**, že ho vyslyšel. Na tento den vzpomíná, jako na ten **nešťastnější**, hovoří o **nádherném pocitu**, kdy plakal, ale radostí.

„... ta radostná zpráva o azylu mě zastihla ještě v nemocnici, ... pan primář dokonce říkal, že se snad stal zázrak, že jsem se rychle uzdravil Já měl tak velikou radost, že jsem chtěl běhat, skákat utíkat ... křičet hlasitě do lesa ... a děkovat Bohu, že mě uslyšel ... byl to ten nejšťastnější den, opravdu ...“ (49)

Zároveň se velmi těšil na moment, kdy se bude moc **svobodně** procházet po Praze a jen „dýchat“.

„... už jsem se těšil na ten **nový život**, chtěl jsem jet do Prahy, jít po městě a „cítit tu svobodu“ ... , nádherný pocit ...“ (53)

Začátky v uprchlickém táboře nesl Emmanuel špatně. Nejenom že se mu **stýskalo**, ale nebyl zvyklý na zdejší **stravu**. **Negativně** na něj působilo, že se v táboře nenacházel ani **žádný krajan**, se kterým by mohl komunikovat, zato však velmi silně pociťoval komunitu rusky hovořících občanů. Radovat se mohl po dvou měsících, co do tábora přišel další uprchlík z Nigérie. Před jeho příchodem dokonce zvažoval, zda se nevrátit, ale po rychlé vzpomínce na násilí a mučení, které v Nigérii zažil, tyto myšlenky zahnal.

„... cítit strašně špatně, stýskat se mi a strava, .. pro můj žaludek ne dobrá ...“ (18)

„V táboře bylo sice několik dalších černochů, ale v té době tam nebyl nikdo z mé země, Cítil jsem se sám, ... bylo tam hodně lidí z východu, převážně rusky hovořících a ty se nechtěli moc bavit, drželi se ve skupinách ...“ (19)

„... do tábora přijel jeden kluk z Nigérie ... (široký úsměv na tváři) ..., stali jsme se přáteli. ... ten klučina z mé země mě dost pomohl ... díky mu.“ (24)

„Víte, předtím jsem i uvažoval o tom, že bych se snad kvůli rodině vrátil, ale pak jsem si opět vzpomněl na ty všechny hrůzy co jsem doma zažil.“ (25)

Velmi **dobrý pocit měl z tlumočnicků**, kteří se mu dostatečně věnovali a byli náležitě pozorní k jeho potřebám. O **pracovnících MV** hovoří zcela v opačném duchu. Pocit **neochoty** z jejich strany a apriorního úsudku, že není potřeba „dalšího černocha“ se Emmanuelovi při rozhovoru s nimi honily hlavou.

„... jakoby již dopředu měli o mé osobě rozhodnuto Já nemít dobrý pocit, tady ... (ukazuje na hrud') moc úzko, ... nechápat, proč oni rozhodnout takto ... ?“ (36)

Druhé rozhodnutí bylo kladné a Emmanuel se z azylu **velmi radoval**. Zároveň tušil, že adaptace v novém prostředí, **nebude** zcela **jednoduchá**.

„Já mít velikou radost, opravdu velikou Zároveň jsem ... měl obavu z toho, kam teď půjdu, že bude třeba vše zařizovat, ... bude třeba si najít práci a ubytování Já vědět, velké město, velká možnost práce a ubytování ..., tak já vybrat Prahu.“ (48)

4.4.3 Kategorie vazby

Arda považovala za velký deficit to, že během počátečních týdnů a měsíců v uprchlickém táboře, měla jen **pramalou možnost telefonních kontaktů** se svoji zemí.

„... telefonování ... bohužel moc drahé, moc peněz, a těch jsme bohužel moc neměli ...“ (20)

Jak je patrné, Ardino pojetí vnitřní kultury a s největší pravděpodobností i vliv výchovných

mechanismů, vytvářely stabilní půdu k velmi **blízkým poutům s ostatními členy komunity**.

„... nás pojilo s nimi mnohem bližší pouto, než s ostatními cizinci. ... myslím, že jsme ten den hojně oslavovali, uvařili společnou večeři ...“ (47)

„... za to už nemohu já, ale může za to asi moje výchova, prostředí, to, ve kterém jsem vyrůstala ..., rodina, která mě vychovala ...“ (111)

Dnes, po více jak dvaceti letech života v ČR, udržuje Arda **pravidelný kontakt** s příbuznými a známými v Arménii. Jak říká, díky dnešní dostupnosti **moderní technologie**, lze být v kontaktu téměř denně.

*„... je to již snadné, telefon a hlavně **internet** a skvělé sociální sítě, třeba **Skype**, ten je fakt úžasný ...“ (81)*

Zásadním momentem pro Ardu bylo, kdy dokázala stmelit rodiny z typicky českého prostředí s tou svou. Dnes má mnoho dobrých známých a velmi si váží, že je součástí životního dění lidí kolem.

„... jsem dala dohromady pět ..., typicky českých rodin, se kterými se kamarádíme, navštěvujeme, ... jakékoliv oslavy děláme společně, ... pomáháme si navzájem, ... radíme si a udržujeme tajemství ... (smích) Dokážeme prožívat společně jakoukoliv radost, ale i smutek ...“ (87)

„... teď mohu upřímně říct - jsem šťastná, že ty lidi kolem sebe mám Přišli sice pozdě, ... jsem „čekala“ skoro sedmnáct let, ale zaplat' pán Bůh za to ...“ (97)

Z uprchlického tábora se Ben snažil **telefonovat domů**, do Angoly, často jak jen mohl. Slyšet na druhém konci jeho rodiče, kteří mu tak dali najevo, že jsou v pořádku, bylo pro něho radostí, zároveň však přitom pociťoval stesk.

„... byl jsme moc rád, když jsem na druhém konci slyšel rodiče, že jsou v pořádku ... (zaslzlí), ... v této chvíli se mi moc stýskalo ...“ (32)

Dnes je Ben prostřednictvím **telefonních hovorů** v pravidelném kontaktu s otcem, zatímco s bratrem udržuje povětšinou komunikaci skrze **internet**.

*„Ano, pravidelně každý týden volám otci, maminka již nežije ...(opět sklopí oči) ... no a také s bratrem přes internet, ... ano, třeba **Skype**, to je úžasné ..., (103)*

Vzhledem k větší **angolské komunitě**, se Ben se svými přáteli setkává v rámci jejich sdružení „Africká Angola“. Prostřednictvím dalších zájmových aktivit má velmi blízko k typicky českému prostředí.

„... se setkáváme zde v Praze s africkými přáteli ...“ (109)

„Hrají také v černošském orchestru, ... díky našemu orchestru se setkáváme s vašimi

písněmi a zpěváky a vidím, jak veliké, bohaté je v hudbě i vaše kulturní bohatství ..., sblížíje nás to. ... ten kdo má rád hudbu, má rád lidi ...“ (112)

„... moc mě baví hrát fotbal, ... v té lize jsem jediný černocho a za moje úspěchy si mě místní lidé váží ...“ (117)

Zpočátku rodina paní Constantiny z uprchlického tábora posílala dopisy do Rumunska, především manželovým rodičům. Později se však snažila **kontakty s rodnou zemí omezovat** na minimum. Měli veliké obavy, že tamní vláda by mohla jejich známým a přátelům výrazně komplikovat život.

„... byla obava, že oni budou mít kvůli nám problém, že je kontaktujeme a také, že na nás mohou přijít, ... tak pak jsme ani nepsali ...“ (29)

Po přiznání azylu se o své radostné pocity **dělili se svými krajaný**, též čekateli.

„... oslavovali jsme do rána, s tou další rumunskou rodinou ...“ (51)

Ostatně i dnes, paní Constantina udržuje pravidelný **kontakt s lidmi** pocházejícími **z Rumunska**. Zároveň pravidelně každý měsíc pořádají pikniková odpoledne **s českou rodinou**, jejich sousedy.

„... mám jinak tu svoji kamarádku, tu z Rumunska, tak s tou se vidíme často, ... hodně mluvíme v rumunštině a děláme rumunskou kuchyni, ... i naši sousedi, vždy jednou za měsíc ... jdeme o víkendu do parku Vaříme svá jídla, my ta rumunská a oni ta česká ...“ (99)

Vazba na příbuzné a známé v Rumunsku nebyla však nikdy **zprerhána**. **Pravidelně si telefonují**, prostřednictvím dětí využívá **internetové spojení**, zvláště sociální síť **Skype**.

„Ano, já, manžel i děti pravidelně voláme do Rumunska.“ (93)

„... děti umí ... na počítači, já internet neovládám, ... mají kontakt s jinými rumunskými dětmi přes nějaký program ... ano, to je on ten Skype, ukazovali mi to, ty obrázky lidí a jak oni mluvili a já je mohla slyšet a také vidět, to bylo legrační ... (smích) ..., úžasné!“ (94)

Vzhledem k velmi malým vazbám sociálním, tak i osobním, které Dumitra provázely již v Rumunsku, tak ani z uprchlického tábora neměl výraznou potřebu být v užším kontaktu s lidmi ze své země původu. Byla zde jeho matka, která mu však nikdy na žádný **dopis** neodpověděla, což ho velmi zraňovalo.

„... snažil jsem se psát dopis mé matce, ... (sklopí zrak) ... nikdy neodpověděla ...“ (31)

Pozitivní **vazbu** si však vytvořil **k pani tlumočnici**, která mu dodávala mnoho naděje.

„Díky té rumunské tlumočnici ... znala můj kraj, moji zemi tak to všechno lépe chápala ... dokázala se vžít, to fakt moc pomáhalo ...“ (33)

Prvotní **vazby k českému prostředí** si vytvořil během pobytu v nemocnici, kdy na toto období, i přes bolest, kterou musel prožít, vzpomíná velmi rád.

*„Můj velký kontakt s českými lidmi se uskutečnil bohužel v nemocnici, Ale ty sestřičky i paní doktorka a ostatní, ti všichni na mě byli velmi hodní, moc milí lidé ... , na to nikdy nezapomenu a děkuji všem ..., já do této mé nemoci za celý život nikdy ... (odmlčí se) ... opravdu nikdy neprožil tak **milé chování a lásku** s péčí o mě ...“ (41)*

Přímé **vazby na Rumunsko** Dumitru **nemá**. O svátcích se většinou setkává s rumunskými lidmi ještě tehdy z uprchlického tábora, též je v kontaktu s tehdejší paní tlumočnicí.

„... nikdo pro mě není v Rumunsku.“ (95)

Vzhledem k jeho aktivitám, především pak v jednom pěveckém sboru, je v **těsném soužití s českými občany**.

„... chodím zpívat do sboru a se sborem máme různé pěvecké soutěže, ... všichni jsou Češi a já tak vidím nejvíc českou kulturu ...“ (104)

Emmanuel si vyčítá, že díky **finanční situaci**, která mu později **nedovolovala pravidelný kontakt** s jeho rodinou v Nigérii, stála za rozpadem jeho manželství.

„Zpočátku jsem volal ženě a také abych slyšel dcerku, ... pak už nebylo moc peněz a já musel hovory omezit ...(hluboký povzdech). Možná právě toto byla chyba, která stála za mým pozdějším rozvodem.“ (28)

Jako veliký **přínos** viděl příchod dalšího běžence do jeho uprchlického tábora – mladého **nigerijského kluka** - s kterým jsou dodnes nerozlučnými přáteli.

„... do tábora přijel jeden kluk z Nigérie ... (široký úsměv na tváři) ..., stali jsme se přáteli. ... ten klučina z mé země mě dost pomohl ... díky mu.“ (24)

Velmi silnou **vazbu** k českým lidem zažíval prostřednictvím **tlumočnicků**.

„... měl jsem takový pocit, že tlumočníci, se kterými jsem jednal, ... jako by mi byli nakloněni, ... vycházeli jsme skvěle, stále se o mě ..., neustále se vyptávali s čím ještě mohou pomoci a tak ... (33)

Emmanuel je v kontaktu s okolním světem především díky **internetu**, kdy prostřednictvím **Skype a Facebooku**, může udržovat vazby s přáteli a známými. **Telefon** využívá jen v minimálním rozsahu.

„... předně skrze internet, ... mohu tak přímo vidět kamarády z Nigérie a tak, ... využívám především sociální sítě jako například Skype či Facebook, ... telefon využívám jen výjimečně ...“ (84)

Výraznou **vazbu** na české prostředí spatřuje ve své **přítelkyni** a jejich společném **synovi**.

Díky nim je v přímém kontaktu i s její rodinou. Prostřednictvím různých zájmových aktivit,

je každým dnem v přímém kontaktu s českým prostředím.

„... našel českou přítelkyni a ... máme společného syna, tak jsem v neustálém kontaktu s českým prostředím, ... k nám domů dochází ... český pár s dětmi, tak mám kontakt s typicky českým prostředím.“ (89)

„S přítelkyní někdy zajdeme do divadla ..., ... také jít podívat se na zápas ...“ (92)

„Rodina přítelkyně moc milá ...“ (95)

4.4.4 Kategorie Kdo jsem?

Po krátkém zamyšlení Arda odpovídá, že vnitřně **se cítí být stále Arménkou**. Jsou totiž věci, se kterými se ani po dvaceti letech života v České republice neshodla a nedají se zcela chápat.

„... já se cítím pořád být tou Arménkou ...“ (102)

„Seznámila se s cizí kulturou, ... něco přijala jako svoje vlastní, s něčím a některými věcmi, ... nevím, se prostě dodnes nemohu smířit a pochopit je.“ (103)

I přesto, že má Ben za manželku Češku a je v ČR téměř dvacet let, i tak se stále **cítí být Afričanem**.

„Cítím se pořád, že patřím africkému kontinentu, ... africký kontinent, je nějak „uvnitř mě“ ..., je tam moje místo.“ (124)

Jak vyplývá z rozhovoru, i přes dlouhodobý pobyt a velkou spokojenost s životem na území ČR, se paní Constantina **nezbavila vnitřních rumunských kořenů**. Ty přičítá mnoha prožitým létům na území Rumunska, které ji v mnohém ovlivnily.

„... jsem zde spokojena. ..., ale nevím, tam uvnitř jsou mé rumunské kořeny, já se jich nezbavím, já prožila hodně let v Rumunsku a to mi zůstane, ... nesu si to s sebou Já už asi zůstanu Rumunkou v České republice.“ (115)

I přes mnohé, které Dumitru v rámci svého života zde v ČR převzal, se stále **cítí být Rumunem**. Přestože má velikou snahu být Čechem, **uvnitř jeho srdce bije pro Rumunsko**.

„... já se cítím stále jako Rumun, byť jsem mnoho již přejal z vašeho prostředí, ... , ale srdce zde uvnitř mi bije a říká - ty jsi se narodil v Rumunsku ...“ (108)

Emmanuel vyslovuje myšlenku, že asi **navždy zůstane Afričanem**. Jednak kvůli své barvě

pleti, též spatřuje veliký problém v českém jazyku a české kultuře, kterou je pro něho obtížné chápat.

„... asi pořád zůstanu Afričanem, nejen kvůli barvě mé plet Možná je to i díky jazyku, že vím, že se nikdy nenaučím pořádně vyjadřovat a asi i chápat českou kulturu, ... je tak vzdálená mé africké.“ (101)

4.5 Závěrečná diskuse

Výzkumnou otázku „*Zda mohl proces enkulturace v ČR ovlivnit kulturní identitu azylanta*“, se podařilo adekvátně zodpovědět přiblížením životního světa uprchlíků, později žadatelů o mezinárodní ochranu a dnes již plnohodnotných občanů České republiky. V teoretické části práce, druhé kapitoly, jsem hovořila o kulturní identitě jedinců. Je třeba mít na paměti, že identita je každým jedincem chápána trochu jinak. Často ji ani nevnímáme, nepřemýšlíme o ní až do doby, kdy její důležitost vyvstane při setkání s něčím, jež je nám cizí. V samotném procesu enkulturace, hraje velkou roli formální a neformální přejímání kulturních norem, zkušeností a dovedností, stejně tak kulturních tradic i jazyka. Všichni participanti prožívali různě silné pocity a mísily se v nich rozličné emoce v rámci jejich pobytu v uprchlickém táboře. Myslím, že svědectví pěti participantů výzkumu tento teoretický předpoklad bez výhrad potvrdilo. Opakovaně uváděli, že i přes roky, které si prožili na území ČR, i přes veškeré vazby vytvořené k českému prostředí, tak i přesto jsou to ti „stejní“ lidé, kteří před mnoha lety opustili svou rodnou zemi. Každý z participantů však kladl důraz na jiný aspekt svého života, právě v pojmání své kulturní identity. Emmanuel viděl svou identitu hlavně v barvě pleti, Dumitrovo srdce i po mnoha letech bilo pro Rumunsko a paní Constantina vnímala silně své rumunské zakořenění, možná právě díky mnoha prožitým rokům ve své rodné zemi.

Ben se taktéž vyjadřoval ve smyslu, že navždy zůstane Afričanem, i přes silné pouto, kterým je nyní svázán s českou zemí. V rozhovoru však i on, jako Emmanuel, několikrát zmínil svůj africký původ. Arda, jako jedna z nejmladších, která přišla na naše území, se v mnohém ztotožnila se zdejší kulturou, jsou však oblasti, kterým se nikdy nedokáže přizpůsobit.

Cílem výzkumné otázky však nebylo jenom zodpovědět, zda enkulturace hrála svoji úlohu při ovlivnění kulturní identity azylanta, ale zohlednění dalších faktorů, které vstupují do adaptačních mechanismů, a mají významný dopad na vnímání a prožívání jedince. Proto jsem stanovila dílčí otázky:

Jak vnímali žadatelé o mezinárodní ochranu pobyt v uprchlickém táboře?

Jak prožívali celkově adaptaci mimo brány uprchlického tábora?

Co pro ně bylo nejtěžší v rámci adaptace?

V mnoha oblastech prožívání a vnímání života v uprchlickém táboře a později v rámci adaptace na život mimo tábor, se účastníci shodovali. Všichni odešli ze své země původu z politických důvodů, někteří vypovídali o násilí a mučení. Obavy o holý život se promítly do života třech respondentů.

Počáteční měsíce v uprchlickém táboře zhodnotili jako těžké, doprovázené pocitem osamocení a stesku. Ve dvou případech zažívali pocit jisté svobody, a také kladně hodnotili dostatek jídla, kterým ve své zemi strádali. Tři z respondentů zažili fyzické útoky na svojí osobu během pobytu v táboře, opětovně tak pociťovali strach z násilí. Domnívám se, že se u dvou účastníků, promítla zvýšená míra akulturačního stresu, o kterém jsem hovořila v teoretické části práce, v podkapitole 2.3.2. Ztráta domova, odklon od známého prostředí, přerušování veškerých kontaktů a vazeb, vedou k úzkostným stavům, stresovým reakcím či k pocitu zmatenosti. V těch nejtěžších případech k depresím a traumatům.

K otázce adaptace se všichni účastníci vyslovovali jednotně. Z jejich pohledu byla složitá, náročná a velmi dlouho se jim nedařilo nalézt práci. Problém spatřovali v malé znalosti českého jazyka, který je limitoval v nalezení kvalifikované práce. Tři účastníci však i tak děkovali Bohu, že je vyslyšel, že jim dal „šanci na nový, plnohodnotnější život“. Je třeba si uvědomit, že adaptace na cizí kulturu je dlouhodobý a komplexní proces, který hluboce zasahuje do jedinceho života.

Domnívám se, že všichni účastníci, kteří se účastnili mého výzkumu, se v rámci své vlastní kulturní identity začlenili do českého prostředí, aniž by přitom byla výrazně ovlivněna.

Závěr

V posledních dvou desetiletích řešila ČR problematiku migrace. Nejdříve, jako země tranzitní, později a v současné době, jako země cílová. Nově vzniklé státní instituce MV situaci monitorují, vyhodnocují a činní příslušná opatření k integraci cizinců. Integrovaná politika ČR maximálně reflektuje skutečnost, že úspěšnost integrace přímo podmiňuje efektivitu migrace v oblasti sociální, kulturní, ekonomické, a což je pro stát důležité, i politické.

Tématem diplomové práce byla analýza migračních procesů v uprchlických zařízeních ČR. Práce po zorientování se v dané problematice uvádí především migrační a azylové procedury v přímém kontextu na sociokulturní vlivy migrantů. Teoretickým vzhledem do problematiky jsem popsala vazby a souvislosti, které mohou ovlivňovat kulturní identitu jedinců. Podrobně jsem postihla oblast adaptačních mechanismů, významně přispívající k následně zdravé a prospěšné integraci migranta.

Provedeným kvalitativním metodologickým výzkumem jsem zjišťovala, zda byla ovlivněna kulturní identita azylanta v procesu enkulturace. Taktéž jsem se zaměřila na adaptační mechanismy, a to s ohledem nejen na počáteční fázi v rámci uprchlického tábora, ale později i na českou společnost.

Oblast adaptace zahrnuje jazyk, kulturu a sociální vztahy. Výzkum ukázal shodu ve výpovědích participantů, kdy adaptace z jejich pohledu do českého prostředí byla obtížná, ve specifických oblastech se však jejich výpovědi již mírně rozcházel. Výrazným měřítkem bylo kulturně vnitřní nastavení vůči stresovým faktorům. Výzkum dále potvrdil, že participantů si v mnoha případech i nadále zachovávají vlastní kulturu, přestože se snaží o co nejhlubší zapojení do života majoritní společnosti ČR. Tato skutečnost je velmi důležitá pro minimální ovlivnění osobnosti participanta.

Vytváření vhodných podmínek pro cizince má kladný vliv na jejich začlenění do společnosti, na vzájemné poznávání, porozumění, ale též i akceptování rozdílů. Tato opatření však nejsou konečná. Stále se zvyšuje důraz na realizaci integračních programů, včetně jejich efektivitu. Hlavním záměrem koncepce integrace cizinců do budoucna je s předstihem reagovat na vývoj, nové trendy i aktuální potřeby cizinců.

Moje práce tak chtěla přispět k pochopení, že kulturní identita migranta (dle participantů, kteří se podíleli na výzkumu) je sice neměnná, případně jen v malé míře ovlivněna kulturním prostředím nové země, ale vhodným přístupem je možné dosáhnout oboustranně přínosného a bezproblémového soužití.

Výše uvedené se potvrdilo v empirické části práce v oblastech: *vnímání mezinárodní ochrany* během pobytu v UT, a života mimo brány UT, stejně tak v rámci *adaptace* na život v UT a následně v novém prostředí majoritní společnosti. Stanovené cíle empirické části práce se podařily naplnit, stejně tak kvalifikované uchopení teoretické části, kdy jsem synteticky popsala a analyzovala příslušné sociokulturní procesy, nejen v uprchlických zařízeních, ale i v oblastech adaptačně-integračních v rámci konstituce „životního světa“ jednotlivce.

Myslím, že tato práce může být pro čtenáře inspirací k hlubšímu nazírání a přemýšlení. Rozhovory s participanty poskytly základní znalosti a orientaci do problémů, s nimiž se jako osoby, které se ocitnou ve zcela cizím prostředí, musí vypořádat. Možná právě jejich nelehká situace, může stát za oním zamyšlením.

Seznam literatury a internetové zdroje

Seznam literatury

BANKS, James, A. *Diversity and Citizenship Education: Global Perspectives*. San Francisco: Jossey-Bass, 2004. ISBN 10-0-7879-8765-4.

BOCHNER, Stephen, Adrian FURNHAM a Colleen WARD. *The psychology of Culture Shock*. New York: Routledge, 2001. ISBN 0-415-16234-3.

BARŠOVÁ, Andrea a Pavel BARŠA. *Přistěhovalectví a liberální stát. Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. Brno: MPÚ Masarykova univerzita, 2005, s. 267-268.

BARTH, Fredrik. Ethnic groups and boundaries, 1969. In: ERIKSEN, Thomas H. *Etnicita a nacionalismus: antropologické perspektivy*. Praha: Slon, 2012, s. 73. ISBN 978-80-7419-053-7.

BAUMAN, Zygmunt. *Individualizovaná společnost*. Praha: Mladá fronta, 2005. ISBN 80-204-1195-X.

BAUMAN, Zygmunt. *Tekuté časy: život ve věku nejistoty*. Praha: Academia, 2008. ISBN 978-80-200-1656-0.

BERRY, John, W. et al. *Cross-cultural psychology: research and applications*. Cambridge: University Press, 2002. ISBN: 0-521-641527.

BERRY, John W. Integration and Multiculturalism: Ways towards Social Solidarity. *Papers on Social Representations*. 2011, Volume 20, pages 2.1 - 2.21. ISSN 1021-5573.

BONIFAZI, C. (eds.). *International migration in Europe - New Trends and New Methods of Analysis*. Amsterdam university Press, 2008. ISBN 978-90-5356-894-1.

BOUDON, Raymond. *Bída relativismu*. Praha: Slon, 2011. ISBN 978-80-7419-049-0.

CASTLES, Stephen a Mark J. MILLER. *The Age of Migration: International population Movements in the Modern World*. 4th ed., revised. New York: The Guilford Press, 2008. ISBN 978-1-60623-070-1.

ČEPELKA, Čestmír a kol. *Teorie a praxe azylu a uprchlictví*. UK v Praze, Právnická fakulta: IFEC, 2006. ISBN 80-85889-79-X.

ČESKÝ HELSINSKÝ VÝBOR. *Prosazování rovnosti mužů a žen na trhu práce v ČR*. Praha: Český helsinský výbor, 2002. ISBN: 80-86436-11-X.

ČSÚ. *CIZINCI V ČESKÉ REPUBLICE*. Praha: ČSÚ, 2012. ISBN 978-80-250-2309-9.

DRBOHLAV, Dušan. Mezinárodní migrace obyvatelstva. In: ŠIŠKOVÁ, Taťjana aj. *Menšiny a migranti v České republice*. Praha: Portál, 2001, s. 21. ISBN 80-7178-648-9.

DRBOHLAV, Dušan a LACHMANOVÁ, Lenka. *Výsledky anketárního šetření v rámci projektu „Rodina odvedle“ aneb „Co přinesl rodinám první rok projektu“*. Praha: Slovo 21, 2006.

DRBOHLAV, Dušan a kol. *Migrace a (i)migranti v Česku: kdo jsme, odkud přicházíme a kam jdeme?* Praha: Slon, 2011. ISBN 978-80-7419-039-1

DVOŘÁKOVÁ, Jitka, Jana HORSKÁ a kol. *Metody sociální práce s imigranty, azylanty a jejich dětmi: Příručka pro pedagogy*. Praha: Triton, 2008. ISBN 978-80-7387-044-7.

ERIKSEN, Thomas H. *Etnicita a nacionalismus: antropologické perspektivy*. Praha: Slon, 2012. ISBN 978-80-7419-053-7.

EZZY, Douglas. *Qualitative Analysis. Practice and Innovation*. London: Routledge, 2002. ISBN 0-415-28126-1.

HOFSTEDE, Geert. *Kultury a organizace: Software lidské mysli*. Praha: Linde, 2007. ISBN 80-86131-70-X.

HOFFMANN - NOWOTNY, Hans Joachim. World Society and the Future of International Migration. In: *Immigration into Western Societies: Problems and Policies*. Emek M. UCARER (Eds.), 1997, s. 95 - 117.

International Organization for Migration (IOM). *Glossary on Migration*. Switzerland: Geneva, 2004, s. 32. ISSN 1813-2278

JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-535-0.

Kolektiv autorů. *Etika a lidská práva v sociální práci*. ESF. Praha: Centrum sociálních služeb, 2008.

Kolektiv autorů. *Metody sociální práce s imigranty, azylanty a jejich dětmi*. Praha: Triton, 2008. ISBN 978-80-7387-097-3.

KRCHOVÁ, Andrea a Hana VÍZNEROVÁ. *Diskriminace azylantů a azylantek v ČR z genderové perspektivy: fakta a doporučení*. Praha: Evropská kontaktní skupina, 2008. ISBN 978-80-254-2035-5.

LEONTIYEVA, Yana, Martin VÁVRA (eds.). *Postoje k imigrantům*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2009. ISBN 978-80-7330-173-6.

MAŘÍKOVÁ, Hana a Eva VĚŠÍNOVÁ - KALIVODOVÁ. *Společnost žen a mužů z aspektu gender: sborník studií vzniklých na základě semináře pořádaného Nadací OSF*. Praha: Open Society Fund, 1999, s. 10.

MEADOVÁ, Margaret. *Pohlaví a temperament u tří primitivních společností*. Praha: Slon, 2010. ISBN 978-80-7419-036-0.

MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1362-4.

- MPSV ČR. *Přístup imigrantek a imigrantů ke vzdělávání a na trh práce v ČR*. Praha: ESF v ČR, 2007.
- MVČR. *Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky v roce 2010*. Praha: MVČR, 2011.
- MVČR. *Informace pro cizince s trvalým pobytem v ČR 2013*. Praha: MVČR, 2013.
- KLVAČOVÁ, Petra a Tomáš BITRICH. *Nečitelní cizinci: jak se (ne)píše o cizincích v českém tisku*. Praha: Multikulturní centrum Praha, 2003. ISBN 80-239-1137-6.
- NIESSEN, Jan a Yongmi SCHIBEL. *Příručka o integraci: pro tvůrce politik a odborníky z praxe*. Praha: MPSV, 2005. ISBN 80-86878-24-4.
- OBBERG, Karelvo. Cultural shock: Adjustment to new cultural environments. Practical Anthropology. In: Gary FERRARO a Susan ANDREATTA. *Cultural Anthropology: An Applied Perspective*. 9th ed., revised. USA, CA: Wadsworth, 2012, p. 112. ISBN 13-978-1-111-30151-4.
- OREL, Miroslav a kol. *Psychopatologie*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3737-9.
- PÁNEK, Jaroslav a Oldřich TŮMA a kol. *Dějiny českých zemí*. Praha: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1544-8.
- PONĚŠICKÝ, Jan. *Neurózy, psychosomatická onemocnění a psychoterapie*. 2. vyd. Praha: Triton, 2004. ISBN 80-7254-459-4.
- PRŮCHA, Jan. *Interkulturní psychologie: sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-885-6.
- PRŮCHA, Jan. *Multikulturní výchova: Příručka (nejen) pro učitele*. 2. akt. a rozš. vyd. Praha: Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-502-2.
- PSV ČR. *Přístup imigrantek a imigrantů ke vzdělávání a na trh práce v ČR*. Praha: ESF v ČR, 2007.
- RABUŠIČ, Ladislav a Aleš BURJANEK. *Imigrace a imigrační politika jako prvek řešení české demografické situace?* Praha: VÚPSV, 2003. ISBN: 80-239-2257-2.
- SARTORI, Giovanni. *Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovalci: esej o multietnické společnosti*. Praha: Dokořán, 2005. ISBN: 80-7363-022-2.
- SMITH, Jonathan A., Paul FLOWERS and Michael LARKIN. *Interpretative Phenomenological Analysis*. UK, London: Sage, 2009. ISBN 978-1-4129-0833-7.
- SOUDEKOVÁ, Vladimíra a Tomáš SOUDEK. *Bariéry mezi námi očima cizinců*. Praha: European Training and Consulting, 2008.
- SOUKUP, Václav. *Přehled antropologických teorií kultury*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-328-5.

- STRAUSS, Anselm L. a Juliet CORBIN. *Základy kvalitativního výzkumu : postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Boskovice: Albert, 1999. ISBN 80-85834-60-X.
- STUDENÝ, Libor. *Přesídlování: přesídlení - Nový začátek*. Praha: SOZE, EUF, 2009.
- SZALÓ, Csaba. *Transnacionální migrace: proměny identit, hranic a vědění o nich*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2007. ISBN 978-80-7325-136-9.
- SZCZEPANIKOVÁ, Alice. Migrace, uprchlictví a gender. In: *Život v multikulturní společnosti: konfrontace a výzvy*. Brožura vzniklá na základě stejnojmenných seminářů NESEHNUTÍ. Brno: Nesehnutí, 2008, s. 22-26.
- ŠATAVA, Leoš. *Migrační procesy a české vystěhovalectví 19. století do USA*. Praha: UK, 1989.
- ŠÍŠKOVÁ, Tatjana aj. *Menšiny a migranti v České republice: my a oni v multikulturní společnosti 21. století*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-648-9.
- ŠTURMA, Pavel a Věra HONUSKOVÁ (eds.) a kol. *Teorie a praxe azylu a uprchlictví*. 2. dopl. vyd. UK v Praze, Právnická fakulta: IFEC, 2013. ISBN 978-80-8714-668-2.
- UHEREK, Zdeněk, Zuzana KORECKÁ, Tereza POJAROVÁ aj. *Cizinecké komunity z antropologické perspektivy: vybrané případy významných imigračních skupin v České republice*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2008. ISBN: 978-80-87112-12-0.
- UHEREK, Zdeněk a kol. *Analýza státního integračního programu pro azylanty*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2012. ISBN 978-80-87112-65-6.
- VYBÍRAL, Zbyněk. *Psychologie lidské komunikace*. Praha: Portál, 2000. ISBN: 80-7178-291-2.
- UNHCR. *Být uprchlíkem: Jak se žije uprchlíkům a žadatelům o azyl ve střední Evropě - Zpráva za rok 2010*. Budapešť: Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky, 2011.
- WARD, Colleen, Stephen BOCHNER a Adrian FURNHAM. *The Psychology of Cultural Shock*. USA, PA: Routledge, 2001. ISBN 0-415-16234-3.
- Webster Universal Dictionary and Thesaurus*. Kanada: Tormont Publications, 1993. ISBN 2-89429-176-0.

Internetové odkazy

ČESKO. Průběh správního řízení o udělení mezinárodní ochrany. Odbor azylové a migrační politiky (OAMP). *MVCR* [online]. © 2010, 1.6.2011 [cit. 2013-02-28]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/azyl-prubeh-spravniho-rizeni-o-udeleni-mezinarodni-ochrany.aspx>

ČESKO. Odbor azylové a migrační politiky (OAMP). *MVCR* [online]. © 2012, 15.11.2012 [cit. 2013-02-21]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/odbor-azylove-a-migracni-politiky.aspx>

ČESKO. Mezinárodní organizace pro migraci (IOM). *Doma v České republice* [online]. © 2007 [cit. 2013-03-03]. Dostupné z: <http://www.domavcr.cz>

ČESKO. MVČR. Společný evropský azylový systém. *MVCR*. [online]. © 2010 [cit. 2013-03-07]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/spolecny-evropsky-azylovy-system.aspx>

ČESKO. Správa uprchlických zařízení Ministerstva vnitra. *SUZ MV* [online]. © 2012 [cit. 2013-02-20]. Dostupné z: <http://www.suz.cz/pages/6.html>

ČESKO. Zákon č. 2/1969 Sb., ze dne 8. ledna 1969 o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů správy ČR. In: Sběrka zákonů České republiky. 1969, částka 1. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=1539>

ČIŽINSKÝ, Pavel a Pavla HRADČNÁ. Dočasná pracovní migrace jako součást migrační politiky státu. In: *Migraceonline.cz* [online]. Praha © 2012, 23.5.2012 [cit. 2013-02-10] Dostupné z: <http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2345406>

ČTK. Senát schválil novelu, která má zlepšit postavení azylantů v ČR. *Ceskenoviny* [online]. © 2013, 21.03.2013, 09:53 [cit. 2013-03-07]. ISSN: 1213-5003. Dostupné z: <http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/senat-schvalil-novelu-ktera-ma-zlepsit-postaveni-azylantu-v-cr/916632>

DRBOHLAV, Dušan: Imigranti v České republice (s důrazem na ukrajinské pracovníky a „západní“ firmy operující v Praze). In: *Open Society Institute* [online]. ©1999 [cit. 2013-02-17] Dostupné z: <http://rss.archives.ceu.hu/archive/00001009/01/9.pdf>

EUROPEAN AGENCY FOR SAFETY AND HEALTH AT WORK *Literature study on migrant workers. European risk observatory* [online]. ©2007 [cit. 2013-02-13] Dostupné z: http://osha.europa.eu/en/publications/literature_reviews/migrant_workers

HOWARD, Judith A. Social Psychology of Identities. In: *Annual Review of Sociobiology. Web of Science* [online]. vol. 26: 367 - 393 © 2013, August 2000 [vid. 2013-02-26]

KOUDELNÝ, Miloslav. Korektní argumenty? In: *SUZ MVCR* [online]. 28.07.2011 [cit. 2013-03-018]. Dostupné z: <http://www.suz.cz/pages/4.html>

MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *MVČR*. Azyl, migrace, integrace. Migrační politika České republiky. [online]. © 2010 [cit. 2013-02-20] Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/migrace-novy-clanek-890951.aspx>

NOVÁK, Pavel. V Česku získají další azyl barmští uprchlíci. In: *MVCR* [online]. © 2012 [cit. 2013-02-22]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/v-cesku-ziskaji-azyl-dalsi-barmsti-uprchlici.aspx>

ROUBAL, Ondřej. Etnická identita v mezigeneračním a národním srovnání – případová studie. In: *Socioweb.cz* [online]. Praha © 2012, 3. 10. 2003 [vid. 2013-02-26] Dostupné z: <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=teorie&shw=151&lst=106>

ROZUMEK, Martin. Společný evropský azylový systém: idea versus realita. In: *Migraceonline* [online]. 22.5.2009 [cit. 2013-03-16]. Dostupné z: <http://www.migraceonline.cz/cz/e-knihovna/spolecny-evropsky-azylovy-system-idea-versus-realita>

SCHILLER, Glick, N., Linda BASCH, Cristina S. BLANC. From Immigrant to Transmigrant: Theorizing Transnational Migration. In: *Anthropological Quarterly*. Vol.68, Nr.1, pp. 48-63. [online].© 1995, January 1995 [cit. 2013-02-13] Dostupné z: <http://www.jstor.org/discover/10.2307/3317464>

SODOMKA, Vladimír. EM kit - dobrá praxe z EU pro integraci migrantů. In: *Migraceonline* [online]. 19. 12.2012 [cit. 2013-03-05] Dostupné z: <http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2369240>

Terminologický slovník. MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *MVČR*. [online].© 2010[cit. 2013-02-15] Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/terminologicky-slovník.aspx?q=Y2hudW09Mw%3d%3d>

Terminologický slovník. MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *MVČR*. [online].© 2010[cit. 2013-02-15] Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/terminologicky-slovník.aspx?q=Y2hudW09MQ%3d%3d>

UNHCR. *Být uprchlíkem: Jak se žije uprchlíkům a žadatelům o azyl ve střední Evropě - Zpráva za rok 2010*. Budapešť: Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky, 2011. Dostupné také z: <http://www.unhcr-centraleurope.org/cz/pdf/co-vsechno-delame/zohledneni-veku-genderu-a-ruznorodosti-agdm/byt-uprchlikem-2010.html>

Usnesení vlády ČR ze dne 4.1.2012 k Postupu při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců - Společné soužití v roce 2012. In: *MVCR. cz* [online].© 2012, 4. leden 2012 [cit. 2013-02-27] Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/integrace.aspx>

Seznam příloh

Příloha č. 1 - Vývoj počtu žadatelů o mezinárodní ochranu v ČR v letech 1996 - 2011

zdroj: ČSÚ Cizinci v české republice. Praha: ČSÚ, 2012, s. 81.

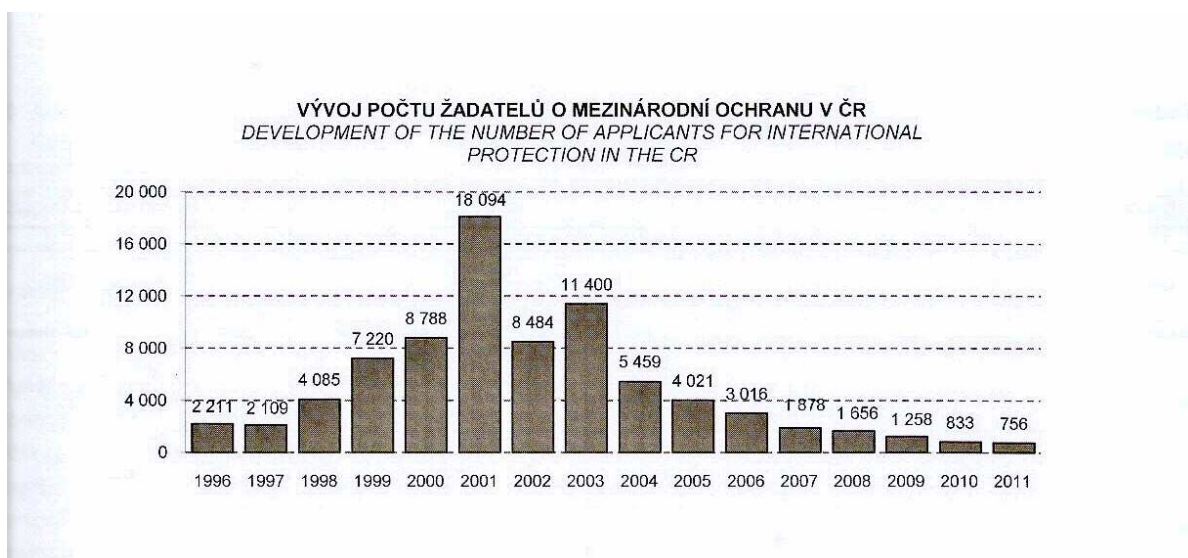
Příloha č. 2 - Kasuistika bývalého ředitele jednoho z největších uprchlických zařízení v ČR,

Bělá-Jezová - vlastní zdroj

Příloha č. 3 - Rámcová osnova okruhu otázek pro polostrukturovaný rozhovor - vlastní zdroj

Příloha č. 4 - Transkripce části rozhovorů s participapnty - vlastní zdroj

Příloha č. 1



Vývoj počtu žadatelů o mezinárodní ochranu v ČR v letech 1996 - 2011 - zdroj: ČSÚ Cizinci v české republice. Praha: ČSÚ, 2012, s. 81.

Příloha č. 2

Kasuistika bývalého ředitele uprchlického tábora Bělá-Jezová v letech 1991 - 1996

Zastával jsem funkci ředitele Uprchlického tábora Bělá-Jezová (dále jen UT) po dobu pěti let. Jednalo se UT jehož rozloha činila 68hektarů, a jen délka oplocení byla přes sedm Km.

Bělá-Jezová, před rokem 1990 byla raketová základna bývalého SSSR včetně ubytovacích objektů a podzemních prostor pro rakety a vodních nádrží. Zde po roce 1990 byla urychleně zřízena ubytovací kapacita pro více jak 400 uprchlíků v osmi objektech (dříve ubytovny vojáků). Nejvíce uprchlíků bylo z Rumunska, bývalého SSSR a z Afriky (Ghana, Zair, Etiopie, Angola). Začátky provozu byly velmi ztíženy rozlehlostí oploceného lesnatého prostoru a nedostatečnou ostrahou. Kolem tábora byly jen samé lesy a právě zde organizované skupiny převaděčů lákaly celé rodiny, že je převezou do Německa, ale za poměrně značný finanční obnos. Mnoho uprchlíků podlehlo těmto svodům, dali celé úspory, které si přivezli ze zemí odkud odešli, ale ve většině případů byli na hranicích dopadeni a vraceli se do tábora.

Tato skutečnost měla velmi neblahý vliv na jejich psychiku. Ještě obtížnější byla situace, když odešel od rodiny otec a zůstal již mimo území ČR. Matka s dětmi, bez přiznaného azylu se měla vrátit zpět do své vlasti. Dost často jsem řešil velmi tragické osudy.

Po roce 1993 se situace zklidnila díky bezpečnostním opatřením, omezením rozlehlého prostoru a zejména výhodnou spoluprací s UNHCR, nevládními organizacemi a Charitou Praha, která dokonce zabezpečovala v UT šatník a poradnu.

Koncem roku 1994 se organizace v UT již pomalu vyrovnávala obdobným zařízením ve Švédsku či Rakousku, které jsem v rámci získávání informací navštívil. Ubytovny, případně jejich části byly rozděleny podle organizačního členění (matky, či rodiny s dětmi, senioři, ti co potřebují větší zdravotní péči, černoši a pod.) a zajištěny prostory pro sportovní, hudební a další zájmové vyžití.

Dosti často se v UT konaly bohoslužby katolických a protestantských církví. Do tábora přijížděly návštěvy například studentů vysokých škol se zaměřením na sociální oblast.

Přes tyto skutečnosti jsem ale dosti niterně vnímal psychické zatížení především vícečlenných rodin (nezřídka mívaly více jak deset dětí), které po nepřiznání azylu žádaly ve svém odvolání v další instanci o rozhodnutí soudu, které trvalo dalších několik měsíců. Byly případy, kdy například otec rodiny držel hladovku a já jako ředitel UT jsem byl odpovědný

za jeho život, každý den jsem s ním rozmlouval, nakonec jsem si vzal na pomoc jeho děti - a to pomohlo.

Další nepříjemnou situací, byly spory uvnitř jednotlivých komunit - například spor mezi skupinou Rusů a Arménů vyvrcholil bitkou, za použití nožů. Do UT musely přijet jednotky policistů a po dobu několika dní policie pomáhala řídit organizaci v UT. Skupiny uprchlíků podle jednotlivých národností se mohly po dobu této krize pohybovat po táboře jen pod dohledem policie (např. nástupy na oběd) a veškeré vycházky mimo objekt byly zakázány.

To ale byly velmi výjimečné situace, povětšinou panoval v UT klid a vládla pohoda. Přesto, a nejenom já, usuzuji, že není úplně nejvhodnější řešení, že v ČR jsou UT v zabezpečení Ministerstva vnitra. Uprchlíci, kteří odešli ze svých zemí právě mnohdy před šikanou místní policie, jsou zde opět v zajištění bezpečnostních orgánů vnitra. V západní Evropě jsou tyto tábory povětšinou v řízení Červeného kříže, případně dalších charitativních organizací.

V letních měsících si mnoho uprchlíků vydělávalo přímo v objektu tábora sběrem brusinek a borůvek, kterých zde bylo obrovské množství díky tomu, že lesy byly ve vojenském prostoru, kde po mnoho let byl vstup civilním osobám zakázán.

Velmi zajímavé bylo, když se v táboře konaly církevní bohoslužby. Těch se zúčastňovalo až 90 % uprchlíků, bez rozdílů národností, barvy pleti a dokonce náboženského vyznání. Zpěvy černochů z Angoly byly velmi dojemné. Nebylo výjimkou, že tyto bohoslužby byly natáčeny Českou televizí. Slovy nelze vyjádřit pohnutí tohoto mezinárodního společenství, které prosilo Boha o pomoc.

Vzpomínám na toho období jako nejzajímavější část mého pracovního života a dodnes udržuji kontakty s některými „uprchlíky“, dnes již občany ČR. Niterně na mě zapůsobí, když jsem osloven na ulici neznámou osobou černé pleti se slovy: „Pane Šediteli, jak se máte ...?“ Při následném rozhovoru zjišťuji, že dotyčný, uprchlík z mého tábora, je dnes ředitelem obchodní firmy. Zaplaví mě nesměrná radost.

1) Důvody k odchodu ze své rodné země

Jaké důvody Vás vedly k emigraci?
Uvažoval/a jste dlouho o tom, že budete emigrovat?
Měl/a jste informace předem o ČR?
Byla emigrace Vaše rozhodnutí?
Bylo třeba udělat předem nějaké kroky?

2) Pocity během prvních měsíců v ČR

Jaké jste měl/a pocity v prvních měsících v ČR?
Uvažoval/a jste někdy o možnosti/nutnosti návratu?
Udržoval/a jste kontakty s Vaší rodnou zemí?

3) Reakce na první kontakt/y s úředníky/občany ČR

Jak se Vám jednalo s pracovníky úřadů ČR?
Jak jste prožíval/a počáteční kontakty s českými občany?

4) Pocity a emoce

Jaké pocity ve vás vyvolala informace o přiznání
dlouhodobého/trvalého pobytu/občanství?
S kým jste se o ně podělil/a?

5) Adaptace na nové prostředí

Jak jste se adaptoval/a na prostředí (ubytování, práce,
studium)?
Kdo nebo co Vám nejvíce pomáhal/o?

6) Studium českého jazyka

Shledáváte český jazyk těžký?
Kde jste se učil/a ČJ (kurzy, soukromé hodiny, samouk...)?
Co Vás motivovalo k učení ČJ?

7) Udržování vazeb

Udržujete pravidelný kontakt s lidmi z Vaší země původu?
(telefon, internet, osobní setkávání ...)
Jak a případně kde, se nejvíce střetáváte s typicky
českou
kulturou?

8) Kdo jsem dnes?

Kým se cítíte být dnes po letech od přidělení občanství?
Změnil/a by jste něco ve Vašem životě?

1 **Arda - Arménie**

2

3 **Důvody k odchodu ze své rodné země**

4 Šlo o politické důvody.

5 Víte, byli to mí rodiče, kdo se rozhodli odejít a my je následovali. Nerozhodovala jsem se

6 sama, rodiče, tedy hlavně otec ... ne, neznám jeho pocity, ale jsem si jistá, že ano.

7 uvažoval dlouho Já nevím, ale asi bych neemigrovala, ale byla jsem v té době hodně

8 mladá, politickou situaci jsem tolik nevnímala, měla jsem jiné starosti ... (dlouhý smích) ...

9 Samozřejmě, že jsem žádné informace o Vaší zemi předem neměla, do poslední chvíle

10 jsem já ani můj bratr netušili kam půjdeme, jak to bude ..., to co se bude dít

11 Nevím co všechno museli rodiče předem zařídit, ale určitě výjezdní víza, to ano ..., ale

12 jinak nic jiného, myslím

13

14 **Pocity během pobytu v uprchlickém táboře**

15 První dny, týdny ... no byly hrozné, strašné ... nemůžu popsat, ... nevěděla jsem co mě

16 čeká, co bude dál, kde to vlastně jsme, co chceme ..., prostě obrovská zmatenost a hlavně,

17 ... stesk po domově. Scházeli mi přátelé, tesknila jsem po škole. Víte studovala jsem v té

18 době vysokou školu ... no, takže nedostudovala ... (povzdech) ..., veliká obrovská samota.

19 Víte moc kontaktů jsme v té době neměli, tehdy jediná možnost byla telefonování a i to

20 bylo bohužel moc drahé, moc peněz, a těch jsme bohužel moc neměli

21 I tak, rodiče by nikdy neuvažovali o návratu, nevím, ale já pak také ne, ... ne.

22

23 **Reakce na první kontakt/y s úředníky/občany ČR**

24 Osobně jsem neměla žádné problémy, tedy aspoň si to nepamatuji. Víte, docela rychle

25 jsem se naučila jazyk, pak jsem dokonce i pomáhala krajanům s tlumočením a tak

26 Takže z mé strany v pohodě. Myslím, že i můj bratr se rychle učil, takže dobré. Víte,

27 mladší lidi toho více snesou. Rodičům jsme pomáhali.

28 Co se týče prvního kontaktu s lidmi mimo uprchlický tábor, tak krom těch výletů, či

29 vycházek, jak to tedy správně nazvat, do blízkého města, do Bělé Jezové, kam jsme se s

30 rodinou a přáteli vydávali, tak asi největší první kontakt, který jsem zažila, byla návštěva

31 Vaší tety – paní Olgy ...(smích). No ano, byla to Vaše teta, se kterou jsem se setkala, a
32moc za to děkuji. ... takže velmi příjemný, přímo nezapomenutelný ... (úsměv na tváři).
33Hned, jak jsme vystoupili z autobusu, tak na nás tam čekal Váš dědeček, který mě uvítal
34slovy: „*Vítám Vás zde krásná slečno Urartu.*“

35 ... ano, Urartu je starý název Arménie ... (smích). Na toto v životě nezapomenu. Paní
36Olga mě pak vzala na výlet po Praze, a když jsme byli v nějakém obchodním centru, tak
37 jsem v každém člověku hledala svého krajana. Bylo to velmi zvláštní, neumím to popsat.
38Nešla bych k nim, nepřihlásila bych se k nim, že jsem také Arménka, ale i tak jsem na
39každého koukala, nevím, jako bych „měla hlad“ po „mých lidech“... .

40

41 **Pocity a emoce po přiznání azylu**

42 Když jsme se dozvěděli, celá naše rodina, maminka, tatínek i bratr o tom, že nám byl
43 přidělen azyl, prvotní pocity, ... radost, určitě radost, ale i vysvobození, a zároveň
44radostné očekávání Očekávání něčeho nového, co teď bude následovat. Víte, čekali
45jsme dlouho a teď jsme mohli konečně být opět šťastni, takže radost, ano.

46 Tuto radostnou novinu jsme sdíleli, asi tehdy s těmi arménskými sousedy, kteří žili s námi
47 také na ubytovně. Přeci jenom nás pojilo s nimi mnohem bližší pouto, než s ostatními
48 cizinci. ... myslím, že jsme ten den hojně oslavovali, uvařili společnou večeři ..., ...
49modlili se a děkovali Pánu, že naše prosby vyslyšel Ty naši sousedé ještě čekali, tak
50jsme s nimi byli, nejen v myšlenkách, pocitech a tak ... byli jsme tam s nimi, spolu

51 Myslím, že jsem tím dnem nějak dospěla, jestli mi rozumíte ..., ano, prostě před námi
52 najednou ležela nová budoucnost

53

54 **Adaptace na nové prostředí**

55 Strašně těžce, opět Přestěhovali jsme se do Mostu, kde nám přidělili byt v paneláku v
56 přízemí. Představte si – mladá, dvaadvacetiletá slečna, která nemá žádné kamarádky,
57 kamarády, v prázdném bytě, ve zcela neznámém městě ..., místě, kde musíte začít opět
58 všechno od začátku, a to myslím doslova a do písmene! Nakupovat od příborů po
59 nábytek. Opět se seznamovat s lidmi nanovo, novými sousedy, a k tomu shánět práci ...
60velmi těžké. Nerada na tuto dobu vzpomínám. Víte, moje pozice, pozice cizinky, která
61shání práciJistě, jako rodina jsme si velmi pomáhali, to bezesporu. Ale jinak nikdo,
62žádná organizace, žádná fyzická osoba, nikdo Sami jsme dokázali co jsme dokázali a
63doteď jdeme životem, a razíme tu cestu sami. Ano, samozřejmě, že jsme si udělali přátele,
64známé, ale..., začátek nebyl opravdu jednoduchý.

65

66 **Studium českého jazyka**

67 Ne, já osobně český jazyk jako těžký neshledávám. Cizí jazyk mě vždy bavil, ještě v
68 Arménii jsem kromě ruštiny měla základy z angličtiny a tak čeština, byť to ve srovnání
69 není snadný jazyk, jsem zvládla docela dobře. Pilně, jako samouk jsem se učila. Četla
70 jsem noviny, koukala na televizi ... , snažila se číst českou literaturu, ostatně moc ráda čtu,
71... prostě tak jsem se naučila Vašemu jazyku, všem těm jazykovým drobnostem ... (smích).
72 Víte, to že zde žiji mě vlastně velmi motivovalo k tomu, abych se češtinu učila. Pocit, že
73 zde žiji a budu žít, tak je třeba vás chápat, rozumět, konec konců mluvit a komunikovat s
74 vámi. Kamkoli jsem se obracela za prací, tak po mě chtěli státníci z českého jazyka. V té
75 době jsem již chodila do kurzů angličtiny. Obrátila jsem se na ředitelku s dotazem, kde
76 bych mohla státníci složit. No a ona mě odkázala na Prahu. Tak jsem po čtyřech letech
77 mého pobytu v ČR složila státní zkoušky z českého jazyka.

78

79 **Udržování vazeb**

80 ... ano, pravidelný kontakt teď máme, hlavně s příbuznými a známými v Arménii. Dnes je
81 to již snadné, telefon a hlavně internet a skvělé sociální sítě, třeba Skype, ten je fakt
82 úžasný. No a s těmi, kteří žijí v ČR, ... tak to jsou osobní návštěvy

83 Typicky česká kultura, tak s tou se střetávám v každodenním životě, protože ve městě, ve
84 kterém bydlím, jsme jediní Arméni (já a moji rodiče). Vlastně celý můj den od začátku až
85 do konce probíhá v typicky českém prostředí, mezi českými známými a přáteli, sousedy...
86 Moje děti chodí na karate a na mažoretky Na mažoretkách jsem dala dohromady pět
87 rodin, typicky českých rodin, se kterými se kamarádíme, navštěvujeme ..., ... jakékoliv
88 oslavy děláme společně, prostě se bavíme ..., no a když je potřeba, pomáháme si
89 navzájem. Také když je třeba, radíme si a udržujeme tajemství ...(smích) Dokážeme
90 prožívat společně jakoukoliv radost, ale i smutek

91 To, že jsem použila slovo - dala dohromady - bylo záměrné, protože, ne ne, není to
92 chloubka, ale fakt, je to moje zásluha. ...(úsmev) ..., jak vidíte sama, jsem komunikativní,
93 nevydržím prostě sedět někde a nebavit se s lidmi ..., no jo, jsem společenský tvor
94 ...(smích) Na mažoretkách odvedeme svoje dcery a pak na chodbě v čekárně sedíme
95 a čekáme společně na konec tréninků ..., ... neumím si vůbec představit, že bych si sedla a
96 tvářila se jako bubák! ... to byl také důvod, proč jsem se s těmi lidmi sblížila, ... vybrala
97 si „toho“, kdo je mi opravdu blízký, tou svou povahou ..., ... teď mohu upřímně říct - jsem
98 šťastná, že ty lidi kolem sebe mám Přišli sice pozdě, ... na takovou skupinu jsem
99 „čekala“ skoro sedmnáct let, ale zaplat' pán Bůh za to

100

101 **Kdo jsem dnes?**

102 ... já osobně ... (krátké ticho) ..., já se cítím pořád být tou Arménkou, která v roce 1992 se
103 přestěhovala do tehdy cizí země a naučila se žít v cizí zemi. Seznámila se s cizí kulturou
104 ..., ... něco přijala jako svoje vlastní, s něčím a některými věcmi, ... nevím, se prostě
105 dodnes nemohu smířit a pochopit je.
106 ... jsem to ale já, jsem stejná Arda, jsem akorát o trochu víc vyspělejší Ale nelituji,
107 jsem i šťastná za rodiče, že se i jim podařilo žít opět v klidu a míru ..., vím, bylo to
108 těžké, ale zvládli jsme to... .
109 Ne, ... nevím, asi bych nic nezměnila.
110 ... (dlouhé zamyšlení) .., i když mě napadá, že bych možná na začátku mého bytí tady
111 mohla být trochu míň naivní Ale za to už nemohu já, ale může za to asi moje
112 výchova, prostředí, to, ve kterém jsem vyrůstala ..., rodina, která mě vychovala
113 Ale ano, dnes jsem šťastná a jsem vděčná pánu Bohu za to vše, co mám.
114 ... mám moc hodného manžela a krásná a zdravá dvojčata ..., dělají mi moc velikou
115 radost. Také moji báječní rodiče, mám je u sebe, a oni mi také moc pomáhají kdykoli
116 můžou

1 **Ben - Angola**

2

3 **Důvody k odchodu ze své rodné země**

4 Tak to bylo naprosto jasné, byly to politické důvody. Obával jsem se o svůj život, ... možná
5 mi hrozila i smrt ..., moc jsem se bál. Já sice pocházím z bohatém rodiny, moji rodiče měli
6 velmi slušné postavení, ale i tak mi hrozilo vězení Účastnil jsem se různých
7 politických aktivit, odmítal jsem zkorumpované vedení naší země ..., ... takový lidé, kteří
8 jsou proti režimu, ... mučí vás a zabijí, smrt je jim lhostejná.

9 Můj starší bratr už předtím odešel, právě do České republiky a studoval u Vás ..., on
10 vyprávěl krásně o české zemi ..., já se pro již zmíněné důvody rozhodl - sám za sebe
11 emigrovat, musel jsem uprchnout ... (smutný výraz ve tváři).

12 Myslel jsme na rodiče, bohužel, dnes již maminka nežije ... (sklopí oči) ... , tehdy jsem
13 jim zajistil péči, bez toho bych asi neodešel, kdybych nevěděl, že bude o ně postaráno
14

15 **Pocity během pobytu v uprchlickém táboře**

16 Ježda ..., myslel jsem, že po tom co jsem zažil doma, v Angole a po cestě do Vaší země, to
17 bylo hodně bolestné, ani si to nedokážete představit, jak jsem se jako uprchlík do ČR
18 dostal..., ale zpět, tak v uprchlickém táboře Bělá pod Bezdězem jsem neměl dobré pocity,

19cítit jsem se špatně. velmi moc mi vadila nečistota ..., já dost často nosil světlé
20oblečení, bylo mi to příjemné, cítil jsme se v nich čistě, ... tak zde ta věc s oblečením, no
21 bylo tam moc lidí, hodně lidí z Rumunska, Bulharska ..., ... jsou to prostě jiná kultura a já
22se s nimi nemohl ztotožnit. Tak to mi vadilo dost. Také ty hádky, stále se někdo o něco
23 hádal, proč? Vždyť tam jsme si byli všichni rovni, ne?

24 Co mě opravdu moc bolelo byl výsměch ..., ten výsměch bych moc bolestný ..., byl na
25mojí adresu, na moji barvu pleti, na můj styl oblékání a tak. ... zvláště od uprchlíků od
26východu, ... zejména z východní Evropy Oni totiž mluvili jazykem, kterému jsme
27nerozuměl a anglicky či portugalsky zase neznali oni ..., ... měli jsme problém
28v komunikaci, tak všeobecně

29 Bylo to moc těžké, ... ano i návrat, uvažoval jsme o něm, ale rodiče mi dali všechno co
30 mohli, abych se zachránil, i má hrdost ..., nemožnost návratu, že bych je zklamal.

31 Snažil jsem se domů telefonovat, peníze jsem měl, možná že i to byl důvod, proč ostatní
32na mě koukali „skrz prsty“ ..., ... byl jsme moc rád, když jsem na druhém konci slyšel
33rodiče, že jsou v pořádku ... (zaslzí), ... v této chvíli se mi moc stýskalo

34

35 **Reakce na první kontakt/y s úředníky/občany ČR**

36 Dost špatně se mi jednalo už i s tlumočnicí, ... ona neuměla moc dobře můj jazyk, v té
37době tam portugalsky neznal nikdo, anglicky pomálu ..., tlumočnice se špatně vyjadřovala,
38málo uměla vyjádřit moji složitou situaci, stále se doptávala, jak jsem to myslel, mohu to
39znovu prosím zopakovat ..., měl jsem špatný pocit, opravdu se dobře nejednalo

40 Mimo brány tábora moje počáteční kontakty byly složité, cítil jsem, že nejsem vítaný
41člověk ..., ... několikrát se mi stalo, že jsem se setkal s jasným rasismem. To bylo moc zlé.
42 Člověk s bílou pletí to nemůže tak hluboce cítit, není to možné, když má plet' bílou a ne
43černou. ... stěžoval jsem si na ředitelství uprchlických táborů, několikrát jsem psal i
44dopisy, ... no a neuspěl jsem.

45 ... v té době jsem moc litoval, že já si vybral Vaši zemi, opravdu. ... tak třeba můj kamarád
46 šel do Británie ... a byl moc spokojený. Jak i dnes už vím, tam je přeci víc i lidí s tmavou
47 pletí.

48 ... pak jsem si vzpomněl na rodiče a řekl si: Ne tak neuvažuj, seber se, jednou bude líp.

49

50 **Pocity a emoce po přiznání azylu**

51 ... ano, byl jsem moc šťastný, moc velikou radost jsem měl, bylo to krásné držet ten dopis
52 o rozhodnutí, kde stálo, že mi byla přidělena mezinárodní ochrana

53 ... no ano, i přes radost z rozhodnutí, u mě přetrvávalo, že jsem si vybral zemi, kde jsem

54 už několikrát slyšel, že jsem „ta černá huba“, ... to bylo bolestné. ... i dnes se mi někdy
55stane, že lidi v metru, autobuse a obchodech na mě divně koukají, ... jen pro moji barvu
56pleti. Copak s tím mohu něco dělat? Nejsem a nechci být Michal Jackson ... (hlasitý
57smích) ..., na to bych tedy neměl.

58 ... rodiče měli obrovskou radost, slzeli jsme všichni, myslím, že se jim ulevilo ..., no i mě,
59 určitě v něčem ano. Ano, v táboře byli ještě další dva kluci z Angoly a tak se radovali se
60 mnou Hned jsme plánovali co budeme dělat až i jim bude udělen azyl ..., dnes i po
61těch mnoha letech jsme v kontaktu, ... i když jeden odešel do Británie, druhý je zde a moc
62 se přátelíme i naše rodiny, manželky a děti ..., to mě moc těší a u srdce hřeje.

63

64 **Adaptace na nové prostředí**

65 Jak jsem říkal, má barva pleti byla veliký problém, moc těžké ..., ... také jsem dlouho
66 nemohl najít práci, ... no doba tehdy snad byla dobrá, ale Češi, jak jsem říkal moc dobře
67na černocho nekoukali, neustále si mě prohlíželi ze všech stran, malé děti si možná
68mysleli, že jsem čert ... (obrovský výbuch smíchu)... , ale u nich u děti se to dá pochopit,
69ale u dospělých, tam je to strašné

70 ... odjel jsem do Prahy a nakonec se mi podařilo objevit v Praze vinárnu, kde pracují
71 černoši, no a já tam mohl pracovat ..., byl jsem moc rád, ale přeci jenom jsem si říkal,
72proč to musí být černoši co mi pomáhají nejvíc, proč ne lidé země, kde jsem získal
73mezinárodní ochranu? ...adaptoval jsem se tak jakoby napůl ... , cítil jsem, že Vaše země
74 mě stejně moc nepřijala... . Teď mám českou manželku a krásnou dceru ... jen doufám, že
75ona nebude mít problém někdy v budoucnu, kvůli barvě pleti. Promiňte, ale já to tak cítím,
76že Váš národ je trošku rasistickej ..., ... jak tehdy v táboře, tak po příchodu do Prahy, tak
77 bohužel dnes také ..., cítím to tak. Stalo se mi, že na mě ty skupiny ty skinheadi ošklivě
78 volali a dokonce to i jednou, když jsem byl venku na procházce s manželkou a dcerou ... ,
79... cítil jsem, chtěl jsem jim namlátit, ale oni byli čtyři a já měl vedle sebe manželku a
80malinkou dceru. ... moc nerad bych tento pocit někdy ještě zažil.

81 Nejvíce mi v začátku pomáhal můj bratr a ti moji afričtí přátelé z tábora. ... jasně,
82společný jazyk, kterým jsme se mohli vyjádřit, ty opravdové pocity, ... těm moc nikdo
83z okolí nerozuměl. ... rodiče mi díky telefonování byli nablízku, moc rád jsem s nimi
84hovořil... .

84

85 **Studium českého jazyka**

86 ... čekal jsem, že nebude jednoduchý, už bratr mi říkal, jaký problém s čím má a jak moc
87 odlišný jazyk to je oproti mému ..., ... ano, český jazyk je velmi těžký. Myslím, že něco se

88 vůbec nikdy nenaučím ... no právě to vaše hrozné „Ř“, to opravdu nejde ... , ale i oni ty
89 někteří politici a myslím, že i Váš prezident měl problém s tím „Ř“..., nééé to opravdu
90 nejde...(smích). Naše dcera už skoro mluví, a jak říká manželka, ona ten problém jako já
91 mít nebude, ... jsem rád.

92 ... během pobytu v uprchlickém táboře jsem chodil do kurzů na hodiny češtiny, ... bavilo
93 mě to, já myslím mám buňky na učení jazyka, ale je opravdu těžký ..., i tak jsem moc rád,
94 že mluvím a vše můžu vyjádřit, to je moc dobré. Pak jsem ještě chodil, jak říkáte, na
95 doučování k jedné moc hodné paní, ona je tlumočnice ..., ne portugalsky neumí, ale moc
96 dobře anglicky a tak v začátku jsme se bavili anglicky a ona mi pomáhala s češtinou
97 ... pak jsem začal studovat ... no ano, při zaměstnání, vysokou školu, to jsem si našel moc
98 milou jednu dívku a chtěl jsem se vyvarovat nevhodných výrazů, tak i proto jsem se chtěl
99 dobře česky naučit, abych s ní mohl dobře a vhodně mluvit ... (úsměv). V práci mi pak
100 čeština také moc pomohla, měli jsme více klientů a já s nimi mohl mluvit.

101

102 **Udržování vazeb**

103 Ano, pravidelně každý týden volám otci, maminka již nežije ...(opět sklopí oči) ... no a
104 také s bratrem přes internet. To předtím možné nebylo, tato technologie, jsem moc rád,
105 že přes moderní síť ... ano, třeba Skype, to je úžasné ..., ... ne, pro tatínka by to nebylo
106 možné, přeci jenom moderní technologie je pro tatínka těžká, složitá, ... , ... nevěděl by
107 jak jí ovládat. Jsem moc rád, když ho slyším v telefonu. ... dopisy ne, to je moc
108 zdlouhavé, telefon a nebo ten Skype je rychlý.

109 Častěji se setkáváme zde v Praze s africkými přáteli, máme takové sdružení ...,
110 říkáme mu tomu sdružení „Africká Angola“ ..., určitě můžete dorazit, je moc krásné,
111 když noví lidé přijdou se podívat

112 Hraji také v černošském orchestru na bubny a na klavír, to jen někdy ..., ... dokonce nás
113 natáčela Vaše televize Díky našemu orchestru se setkáváme s vašimi písněmi a
114 zpěváky a vidím, jak veliké, bohaté je v hudbě i vaše kulturní bohatství ..., sbližuje nás
115 to. ... ten kdo má rád hudbu, má rád lidi, já mám lidí rád a moc si přeju, aby se všichni
116 lidi měli rádi... . Ale největší radost mám, že mohu hrát fotbal, dokonce mě vzali do
117 fotbalového mužstva..., ... moc mě baví hrát fotbal, ... v té lize jsem jediný černoš a za
118 moje úspěchy si mě místní lidé váží, ... když fandí tak to se hraje moc dobře.

119 ... též chodím do vašeho kostela, ale u vás je málo lidí co věří, co tam pravidelně chodí
120 ..., to u nás věříme všichni převážně anglické bohoslužby, ale manželka také věří,
121 tak v neděli pravidelně na bohoslužbu v českém jazyce.

122

123 **Kdo jsem dnes?**

124 Cítím se pořád, že patřím africkému kontinentu, ... mám sice české občanství a mám sice
125 manželku Češku a malá dcera také je Češka, ale africký kontinent, je nějak „uvnitř mě“
126..., je tam moje místo. Já často sleduji na internetu vývoj v naší zemi Angole a věřím,
127moc si to přeju, že se tam jednou i s rodinou podívám. ... nevím, návrat asi ne, manželka
128 a dcera jsou Češky a jejich kořeny zde a bylo by to moc pro ně těžké, ... jo, jako tehdy
129pro mě. ..., ale uvažuji o tom někdy, ano ..., tam je naše zem
130 Ne. Nic bych neměnil, ... narodil jsem se v Angole, dnes žiju tady, v České republice a
131 děkuji Bohu za vše, co mě potkává

1 **Constantina - Rumunsko**

2

3 **Důvody k odchodu ze své rodné země**

4 ... určitě politické důvody. Můj muž byl zásadně proti politickému režimu země, velmi
5často měl problémy, dokonce ho několikrát zavřeli a byl mučen ..., ... u vás za
6komunistického režimu se dělo něco podobného. ... člověk není svobodný v takové zemi.
7Měli jsme sedm dětí a starat se o všechny, dát jíst a pít ... to je velmi těžké. ... já
8nepracovala, byla doma s dětmi, starala se o ně a manžel přinášel málo peněz, ty nás
9nemohly všechny uživit. také jak ho neustále zavírali a nám, mě a dětem vyhrožovali.
10Dcera došla ze školy celá pobitá, že prý její tatínek dělá ošklivé věci, ... že musí tedy
11pikat za něj... . Nemohla jsem se na to dívat ... (pláč)... .

12 Toto všechno kolem nás utvrdilo v tom, že musíme odejít, že nemůžeme v té zemi žít, ...
13 bylo nám zle ze všeho. O rozhodnutí odejít, tedy vlastně uprchnout děti nevěděli, jen my,
14... také rodiče manžela a pár blízkých známých, ... těm jsme mohli plně důvěřovat
15 ... informace o vaší zemi jsme neměli, tedy jen to, že zde jsou uprchlický tábory a ty se
16 mohou postarat o důstojnější život ..., ... šli jsme několik dní, bylo to deset dní, ... vše
17 ilegálně.

18

19 **Pocity během pobytu v uprchlickém táboře**

20 ... v uprchlickém táboře Zastávce u Brna jsem pocítovala první dny volnost, že já a moje
21 rodina může opět dýchat, ... že mohu svobodně říkat co chci, ... děti v bezpečí, bez pocitu
22 hladu. ... bylo tam spousta jídla, moc pěkně se o nás starali, ... děti si rychle našli
23 kamarády, byli opět veselí a radost z jejich očí ... jen zářili ...(úsměv na tváři). Manžel
24také měl radost, ale cítila jsem ..., třeba když jsme se večer bavili, že by rád pracoval,

25 postaral se jako muž o rodinu, ... možná měl pocit jakoby selhal, ... mluvili jsme spolu,
26jaké máme štěstí, že jsme zdraví, děti že se radují a my, že musíme také - kvůli nim. ...
27nikdo, já ani manžel bychom se nikdy nechtěli vrátit, bolelo to moc a to se nezapomíná,
28to jak se říká, že čas přebolí vše, tak zde to neplatí hodně jsme psali dopisy
29manželovým rodičům a také známým, ale ... byla obava, že oni budou mít kvůli nám
30problém, že je kontaktujeme a také, že na nás mohou přijít, ... tak pak jsme ani nepsalí ...
31

32 **Reakce na první kontakt/y s úředníky/občany ČR**

33 My jsme český jazyk neznali, ale naše děti se rychle učili. Oni děti jsou moc rychlí i
34tam kde nemusí ... (smích) ... , ... tak nám pak pomáhali vše překládat a pomoc při čtení
35byla moc dobrá. K dispozici byla tlumočnice, ona znala velmi dobře rumunsky, ... byla
36rychlá, přesná, ... a mohu říct, že jsme ji s manželem důvěřovali. Pracovníci tábora byli
37také hodní, no oni se hodně věnovali našim dětem, ... dostávali nějaké malé dárečky, to
38bylo milé, ráda na to vzpomínám a oni také mimo tábor ve městě jsem měla
39podivný pocit, oni ti lidé, místní lidé na naší rodinu koukali, otáčeli se, ... asi jak jsme
40měli tolik dětí. Ono zde v ČR to není běžné mít tak početnou rodinu, u nás v Rumunsku
41ano, ... kamarádka má dvanáct a druhá dokonce čtrnáct dětí, ... tak to v Rumunsku prostě
42je. ... ale jinak jsem se cítila dobře, také v táboře naši sousedé, s těmi jsme vycházeli
43velmi dobře a dodnes se kamarádíme. ... jsou také z Rumunska. ... to nevím, já když
43hovořím sama za sebe, měla jsem dobrý pocit ...

44

45 **Pocity a emoce po přiznání azylu**

46 To mohu říct hned - byli jsme šťastní, moc šťastní a zase šťastní. Tak ráda toto slovo
47říkám ... (smích). Naposledy jsem tak šťastná byla když se narodila poslední dcera, ... a
48najednou teď po třech letech opět radost a pocit - štěstí. Díky Pane ... (pozvedne spjaté
49obě ruce k nebi). My si prošli velikou útrapou, ... nebyli jsme sami, všichni z tábora, kteří
50čekali na azyl také zažili bolest, šlo jim o život, trpěli

51... oslavovali jsme do rána, s tou další rumunskou rodinou a děti mohli také ... (smích) ...,
52když pro ně to byl také nový začátek, ... tak u toho mohli být a my jim nebránili. My to
53vlastně dělali pro ně, aby mohli lépe žít, ... ne aby jim šlo o život. ... ráda na tento
54okamžik vzpomínám, opravdu, ale opravdu jsme byli šťastní.

55

56 **Adaptace na nové prostředí**

57 ... děti se tomu moc radovali, měli pokoj, své místo, pocit bezpečí ve škole se cítili
58moc dobře, měli spoustu kamarádů, ... ti pak ochutnávali naši rumunskou kuchyni a moc
59jim chutnalo. Jsme přeci velká rodina, tak proč ne ještě větší ... (smích). Děti se radovali,

60 dobře se učili a čeština jim šla výborně. To já a nebo můj muž měli problém, ... já nikdy
61 nebyla na cizí jazyk a manžel se nerad jazyka učil, ale děti ... chytré hlavy, ... výhoda že
62 byli malé, to se lépe učí. Oni se rychle seznámili s novým prostředím, a udělali si nové
63 kamarády, ... bylo to moc fajn to vše takto vidět.

64 Já měla na ubytovně nové sousedy, jedni z Bulharska, další z Čečenska, ... no škoda, že
65 tam poblíž nebyl nikdo také z Rumunska. Na začátku já jsem se moc nebavila, já neznala
66 jejich jazyk, ale pak jsme se skamarádili, ... hlavně díky našim a jejich dětem. V obchodě
67 na nákupy jsem chodila často s dětmi, oni mi pomáhaly překládat, ... prodavačky se nejdřív
68 koukaly divně, pak po čase, nějaké době, jsem chodila sama, ... už jsem znala dost češtiny
69 a nebála se mluvit, ... třeba že něco řeknu špatně, udělám chybu a tak. A pak to bylo již
70 vše dobré. Manžel měl problém jako já, znal málo z češtiny a také se bál mluvit a to
71 dělalo mu problém s někým komunikovat. Nakonec měl práci, ... nebyla dobře placená,
72 ale byla, ... a během pár let i povýšil, tak to bylo dobré. On i ten pan z jeho zaměstnání a
73 jeho žena, nám moc pomáhali, ona nám nechávala i nějaké oblečení po jejich dětech a
74 pán manžela v práci učil češtině. On potřeboval znát hlavně slovíčka. Mě pak po škole
75 hodně učili děti ...(smích)...., měli fakt z toho legraci.

76

77 **Studium českého jazyka**

78 No, jak jsem říkala ona čeština asi není těžká, ale já mám již „starší“ mozek a moje děti,
79 jak jsou mladí, tak se učí rychle. ... potřebuji více času, asi to už nedoženu, ale mohu číst,
80... v novinách si vše přečtu, ráda literaturu, ta někdy je pro mě těžká, ... že mám ráda
81 historii tak ta je těžší než nějaký román ... (úsměv). ... rádio poslouchám každý den, i u
82 nás doma jsem měla puštěné rádio, ... no někdy si sednu u televize a koukám se a učím se
83 český jazyk. Televize dává moc pořadů, ... jo jo, tak člověk kouká a přitom se učí ...

84 (smích). Také jsme s manželem chodili do kurzů od Ministerstva vnitra, ty jsou pro lidi
85 jako my, ... po získání azylu a nemusí se za ně platit Já kurz mohla dochodit celý, ale
86 manžel on jak měl práci tak nemohl ..., myslím, že ho to mrzelo, ale my potřebovali
87 příjem, ... nedalo by se zaplatit nájemné a jídlo a tak pro nás všechny. Tak i proto ten jeho
88 pán z práce mu pomáhal a doučoval ho. A mě zase děti. ... chtěla jsem se domluvit,
89 v obchodě, na úřadě, na poště a tak. Děti umí výborně, to jsem moc ráda, budou chtít
90 studovat na vysoké škole a všude je třeba čeština, když žijí v České republice.

91

92 **Udržování vazeb**

93 Ano, já, manžel i děti pravidelně voláme do Rumunska ... jejich babička i dědeček ještě
94 žijí a tak voláme. Dnes už je to dobré, děti umí také na počítači, já internet neovládám,

95 manžel trochu ano. ... děti mají kontakt s jinými rumunskými dětmi přes nějaký program
96... ano, to je on ten Skype, ukazovali mi to, ty obrázky lidí a jak oni mluvili a já je
97 mohla slyšet a také vidět, to bylo legrační ... (smích) ..., úžasné! Jak já říkala, můj
98 „starší“ mozek to nemůže vše vzít, ale kvůli dětem jsem moc ráda. Ono je to moc baví.
99 Já mám jinak tu svoji kamarádku, tu z Rumunska, tak s tou se vidíme často, ona nebydlí
100 daleko a někdy o víkendu přespíme. Střídáme to. Ona u nás a my pak u nich., ale teď
101už máme větší byt tak to jde. Hodně mluvíme v rumunštině a děláme rumunskou
102kuchyni. No a ty naši sousedi, vždy jednou za měsíc, hlavně v létě, ... když je teplo a
103 sucho, ... tak jdeme o víkendu do parku a máme piknik, je tam jedna česká rodina, má
104 jen jedno dítě ... , tak se ptají jak to je možné, já s těmi našimi sedmi ... (smích) ..., jsou
105moc milí, všichni, dokážeme se bavit celé odpoledne a pořád máme nové téma. Vaříme
106svá jídla, my ta rumunská a oni ta česká, moc nám to chutná a pak vyměňujeme recepty
107a příště pak si řekneme co se povedlo a co ne. ... děti jak jsem říkala, u nich není žádná
108zábrana, mají moc a moc českých kamarádu, někdy i někteří u nás spí. Děti mluví česky
109jako rumunsky a oni tak nemají žádný problém. To je dobře.

110

111 **Kdo jsem dnes?**

112 To je trochu těžká otázka, já pořád myslím na děti oni jsou určitě jako Češi. Žijí
113jako Češi, mluví jako Češi ... (smích) ..., no ... myslím možná jako spíše Čech než
114Rumun. Já se moc naučila zde po získání azylu, mám mnoho českých známých a dobrých
115 přátel, já jsem zde spokojena., ale nevím, tam uvnitř jsou mé rumunské kořeny, já se
116jich nezbavím, já prožila hodně let v Rumunsku a to mi zůstane, ... nesu si to s sebou.
117Mám knížky v rumunštině a ráda si je čtu. Ráda vařím rumunskou kuchyň a tak. Já už asi
118 zůstanu Rumunkou v České republice.

119 Moc mě bolí náš režim v Rumunsku, když mi odcházeli sem do Čech, já to tam měla
120ráda a my šli, a nikdy se nevrátili ..., děti se byli tam podívat a ukazovali obrázky, ale pro
121manžela to bylo moc bolestné to vše vidět ..., ... já to viděla stejně, ty baráky, vše se
122 změnilo ... (hluboký povzdech) ..., ale ne, já jsem moc ráda, že děti mají dobrý život,
123nemusí se bát mluvit proti vládě když chtějí, řeknou vše

1

Dumitru – Rumunsko

2

3 Důvody k odchodu ze své země

4 Já jsem odešel z Rumunska z politických důvodů, to ano, ta vláda to bylo velmi zlé, ...

5byla neustále napjatá situace, člověk nemohl skoro nic říct ..., já se cítil strašně. Ten druhý
6důvod byl vlastně osobní, šlo o rodinu ..., já vyrůstal v dětském domově ... (odmlčí se)
7... matka mě nechtěla, otce jsem nepoznal ... (sklopí hlavu). Já jsem plánoval odejít,
8 opustit svou zem ..., něco asi kolem půl roku ... a pak ..., jak jsem
9 říkal, vyrůstal jsem v dětském domově a chtěl jsem aspoň poznat matku Podařil se mi
10 zázrak, našel jsem jí, ale ... to je tak bolestné, ... ona mě nepřijala ... to vlastně bylo také
11 to, proč jsem se rozhodl z Rumunska odejít. Jen bolest, rána za ránou ... , můj nejlepší
12 kamarád uprchnul a já už to nemohl snést Den před odchodem jsem se pomodlil a
13 pak ... prostě jsem „zavřel dveře za Rumunskem“... prchl jsem. O České republice jsem
14 téměř nic nevěděl, jen něco málo z doslechu a nějak se to seběhlo, prostě se mi podařilo
15

15

16 **Pocity během pobytu v uprchlickém táboře**

17 V prvních dnech jsem měl zvláštní pocit ... (zamyšlení)... pocit svobody. Bydlel jsem v
18 uprchlickém táboře, kde bylo hodně rumunských občanů, s nimi jsem se převážně bavil.
19 ... po večerech jsme společně zpívali ... rumunské, krásné písně, ... také jsme hráli
20 různé hry ... a hlavně měli jsme všichni co jíst, třikrát denně, ... teplé jídlo a s takovou
21 pravidelností Toho jsem si hodně vážil. To v mé vlasti nebylo
22 No, ale později, po pár měsících, ... když jsem dlouho nedostával azyl, tak přicházel větší
23 a větší smutek. Říkal jsem si, kdy konečně přijde rozhodnutí, kdy se v mém životě
24 objeví slunce, ... tak kdy to přijde, jak dlouho budu čekat ... ?
25 ... jen jednou jsem se setkal s nepěkným chováním od vašich krajanů. ... šlo o fyzické
26 násilí, ... moc mě to mrzelo, ale řekl jsem si, že to všechno vydržím ... už jsem si toho
27 vytrpěl dost, zvládnou další

28 Jinak paní na tlumočení byla velmi milá, pořád se o nás o rumunské uprchlíky starala a
29 vše překládala. To ona nám dodávala takový pocit ... bezpečí, že jsme se mohli na ní
30 vždy obrátit a vědět, že se k nám neobráť zády snažil jsem se psát dopis mé
31 matce, ... (sklopí zrak) ... nikdy neodpověděla

31

32 **Reakce na první kontakt/y s úředníky/občany ČR**

33 Díky té rumunské tlumočnici ... znala můj kraj, moji zemi tak to všechno lépe chápala ...,
34 jak to říkáte - dokázala se vžít, to fakt moc pomáhalo, ... tak ona mi dost pomohla a já se
35 neselekával s vážnějšími problémy. ... čeština mi šla, já měl vždy jazyky moc rád, v té
36 době jsem již trochu mluvil anglicky a také trochu německy ... , ... no a čeština je těžký
37 jazyk, ale mě to hodně bavilo

38 Mívali jsme vycházky, to jste dostala takovou knížku a do ní razítka a pak už jste mohla
39 do města, do přírody ..., ... rád jsem se procházel v lese sám ... celý tábor byl v hlubokém
40 lese a já sbíral houby a borůvky, těch tam bylo někdy jsme šli ven s rumunskými
41 přáteli a to bylo také fajn ... Můj velký kontakt s českými lidmi se uskutečnil bohužel
42 v nemocnici ... , ... byl jsem vážně nemocný, musel jsem dokonce na operaci Ale ty
43 sestřičky i paní doktorka a ostatní, ti všichni na mě byli velmi hodní, moc milí lidé ... , na
44 to nikdy nezapomenu a děkuji všem ..., já do této mé nemoci za celý život nikdy ...
45 (odmlčí se) ... opravdu nikdy neprožil tak milé chování a lásku s péčí o mě ... , tedy ano ,
46 ta paní tlumočnice, to bych nechtěl zapomenout

47

48 **Pocity a emoce po přiznání azylu**

49 ... ta radostná zpráva o azylu mě zastihla ještě v nemocnici ..., ... pan primář dokonce
50 říkal, že se snad stal zázrak, že jsem se rychle uzdravil Já mě tak velikou radost, že
51 jsem chtěl běhat, skákat utíkat ... křičet hlasitě do lesa ... a děkovat Bohu, že mě uslyšel
52 ... já ... byl to ten nejšťastnější den, opravdu. Jak jsem říkal, já jsem do té doby moc
53 radosti v životě neměl a teď toto ..., už jsem se těšil na ten nový život, chtěl jsem jet do
54 Prahy, jít po městě a „cítit tu svobodu“ ... , nádherný pocit ..., plakal jsme, ano, ale radostí
55 ... nevím jak dlouho, přišla sestřička a ptala se zda mě něco nebolí a já: „Ne já jsem se
56 pět ted' narodil... .“ Tuto radostnou zprávu jsem do Rumunska nikomu sdělit nemohl,
57 však víte Ale ta paní tlumočnice a také ti rumunští sousedé, ti co mi hodně pomáhali
58 ..., vzájemně jsme se podporovali a oni měli opravdu radost, když jsem se já radoval

59

60 **Adaptace na nové prostředí**

61 Po udělení azylu jsem musel z uprchlického tábora pryč, myslel jsem, jak budu v Praze,
62 ale ono to nebylo jednoduché. Peněz bylo málo a práce žádná a já viděl, že to nebude
63 jednoduché, ... tak jak jsem v hlavě předem plánoval No bydlel jsem na ubytovně, tu
64 poskytuje Ministerstvo vnitra a také člověk je v programu, kdy dochází na studium
65 českého jazyka a jsou tam pracovníci, kteří pomáhají hledat práci, starat se o bydlení a
66 tak. ... no nebylo to tak, jak jsem o tom snil, jak se říká - realita byla jiná - ... já však byl
67 rád, že mám azyl. Na té ubytovně nebyl nikdo z Rumunska, byla tam jedna bulharská
68 rodina, hodně lidí z Ruska a také někdo z Afriky, takže jsem moc komunikovat nemohl.
69 Někdy, když jsem byl v hospodě ... české pivo je fajn ... (úsměv) ..., tak jsem
70 komunikoval s Čechy. Ptali se odkud jsem, co dělám a tak ..., tak aspoň s nimi ... mluvil.
71 Práce to bylo těžké ... pracoval jsem chvíli na nádraží, taková výpomoc ... , třeba jsem
72 skládal uhlí z vagónů ... bylo to velmi těžké a po té operaci, mě ty jizvy bolely A také

73 málo platili, já vím, já jsem byl stále pro ně cizí a tak jsem mohl za pár korun být rád

74 Pak jsem si našel jinou práci a to již bylo lepší, více peněz a nebylo to tak těžké. Ti Češi,

75 kteří tam také pracovali se se mnou bavili a já jsem byl velmi rád, že jsem najednou cítil

76... , že už patřím do České republiky Ale jinak nejvíc pomoci jsem dostal od naší

77 církve - pentokostalisté ..., tam se vždy cítil fajn

78

79 **Studium českého jazyka**

80 Ne, ne, čeština je sice těžký jazyk, ale já jsem neměl problém, ... mě jazyky baví a tak

81jsem se i češtinu učil rád, když potřebuju komunikovat, musím ten jazyk té země

82znát, no né? Tak jsem se učil, večer slovíčka, měl jsem notýsek kam jsem si je psal a

83výslovnost Televizi jsem neměl, nemohl jsem jí z malého platu zaplatit ..., ale dostal

84jsem od jednoho toho černocho rádío, on už se stěhoval na jiné místo a byl tak hodný a to

85rádío mi daroval, tak jsem byl velmi šťastný ... byl to hodný člověk Když jsem viděl

86nějaké noviny, snažil jsem se je číst a opět, vypisovat si slovíčka a tu výslovnost, na tu

87jsem se ptal Čechů v té hospodě a také v práci. ... to byla škoda, že ty kurzy od

88 Ministerstva nemohly být delší dobu, ty jsem navštěvoval velmi rád. Také ta paní co nás

89učila, to dobře vysvětlovala a to velmi pomáhalo Já jsem chtěl znát výborně češtinu,

90dnes si přečtu vše, ale neumím moc ... tedy všechno, jen něco ... myslet v češtině. Ale

91domluví se slušně ... to moc děkuji Já jsem se chtěl naučit také proto, že dnes

91pracuju jako prodavač a nechci slyšet: „Pane to říkáte špatně“. Tak se snažím učit, a učit

92... stále mám ten notýsek ... (úsměv)

93

94 **Udržování vazeb**

95 Ne, jak jsem již říkal, nikdo ... nikdo pro mě není v Rumunsku Jen někdy, spíše když

96je nějaký svátek tak se domluvíme a sejdeme se s těmi lidmi ještě z tábora, ... ti co jsme

97spolu zpívali a hráli po večerech ..., ... také té paní tlumočnici vždy na Vánoce píšu a ona

98mi odepisuje ... (úsměv).

99 Já velmi rád maluju a také fotím, ... teď mám konečně nový fotoaparát a tak je to snadné

100..., tak navštěvuju výstavy a když jdu do přírody tak maluju. ... to jeden český kamarád,

101když viděl mé obrázky, tak pak na jedné výstavě se domluvil s majitelem a na další akci,

102... do ... aukce, nechal pár mých obrázků dát a oni se dva koupily! Jejej, já měl

103obrovskou radost. Teď se s těmi lidmi kamarádím a na další výstavu už maluju další

104obrázky. Jinak taky chodím zpívat do sboru a se sborem máme různé pěvecké soutěže. ...

105máme malý sbor, ale zpíváme rádi. ... všichni jsou Češi a já tak vidím nejvíc českou

106kulturu

107 **Kdo jsem dnes?**

108 No, já se cítím stále jako Rumun, byť jsem mnoho již přejal z vašeho prostředí

109 jsem někdy pod nostalgií, čtu knihy v rumunštině a jsem tak s historií Rumunska ... , ale

110 snažím se být Čech, já chci plně zapadnout do vaší země, ..., ale srdce zde uvnitř mi bije

111 a říká - ty jsi se narodil v Rumunsku, ale teď buď Čech ..., odešel jsi, zavřel jsi dveře, teď

112 měj otevřeny ty české!

113 Pokud bych mohl, vše bych změnil. Já jsem nikdy nepoznal otce, matka mě odložila do

114 ústavu ... byly tam strašné poměry ... nedá se to vyprávět, protože to bolí, ... a nelze to

115 ani chápat, co se tam dělo, i kdybych to teď Vám zde celé říkal byly dny a já ...

116 (sklopí zrak) ... já jsem nechtěl dál žít ..., já jsem byl rozhodnutý, že zde nebudu To

117 mě bude bolet stále Kdybych mohl mít svou rodinu v pořádku, nikdy bych

118 z Rumunska neodešel ..., nikdy!

1 **Emmanuel - Nigérie**

2 (rozhovor byl veden z větší části v anglickém jazyce, pro malou znalost jazyka

3 českého, nicméně hlavní myšlenky participanta jsou zachovány)

4

5 **Důvody k odchodu ze své rodné země**

6 Jednalo se o důvody politické. ... já mít strach, veliký strach o svůj život, ... mučili mě ...

7 (ukazuje mně pozůstatky řezných ran na těle) ..., nevím, jak jsem to mohl přežít, ale jsem

8 teď tady, v nové zemi rozhodoval jsem se sám, ... tedy já tam nechal manželku (dnes

9 jsme se již rozvedli) a dceru ... (klopí oči) ..., ... já jinak nemohl, ... zabili by nás, tak vážné

10 to bylo. ... promiňte, ale nemohu o tom hovořit, ... nechci na to vzpomínat a znovu si tu

11 hrůzu připomínat

12 Původně jsem nechtěl odejít, ale po dlouhém zvažování jsem k tomuto kroku přistoupil.

13 Udělal jsem všechno proto, abych zabezpečil rodinu, dceru, manželku, její rodiče ..., já ...

14 nějak jsem tušil, že se nevrátím, ale ... já moc chci moji ženu a dcera také zde ..., ale pak

15 to dopadnout jinak ... (opět pohled upřel k zemi).

16

17 **Pocity během pobytu v uprchlickém táboře**

18 Já se cítit strašně špatně, stýskat se mi a strava, ... pro můj žaludek ne dobrá. Zde v ČR

19 jiná kuchyň ... a já moc postrádat africkou stravu. V táboře bylo sice několik dalších

20 černochů, ale v té době tam nebyl nikdo z mé země, ... byli převážně z Angoly, Zairu,

21Somálska a tak. Cítil jsem se sám, ... bylo tam hodně lidí z východu, převážně rusky
22hovořících a ty se nechtěli moc bavit, drželi se ve skupinách Těch několik černočů
23 co tam bylo, ne vždycky hovořili anglicky a já neumím francouzsky či portugalsky ..., ale
24pak ... myslím, že to bylo po dvou měsících, do tábora přijel jeden kluk z Nigérie ... 25
(široký úsměv na tváři) ..., stali jsme se přáteli. Víte, předtím jsem i uvažoval o tom, že bych
26se snad kvůli rodině vrátil, ale pak jsem si opět vzpomněl na ty všechny hrůzy co jsem
27doma zažil ... a tak jsem zůstal, ten klučina z mé země mě dost pomohl ... díky mu.

28 Zpočátku jsem volal ženě a také abych slyšel dcerku, ... pak už nebylo moc peněz a já
29musel hovory omezit ...(hluboký povzdech). Možná právě toto byla chyba, která stála za
30mým pozdějším rozvodem.

31

32 **Reakce na první kontakt/y s úředníky/občany ČR**

33 ... měl jsem takový pocit, že tlumočníci, se kterými jsem jednal, ... jako by mi byli
34 nakloněni, ... vycházeli jsme skvěle, stále se o mě i kamaráda starali, neustále se
35vyptávali s čím ještě mohou pomoci a tak Zato když dorazili lidé z Ministerstva
36 vnitra, aby provedli náležitý pohovor, nevím, ale u nich jsem měl pocit, jakoby již
37dopředu měli o mé osobě rozhodnuto..., že mi později vydali zamítavé rozhodnutí Já
38nemít dobrý pocit, tady ... (ukazuje na hrud') moc úzko, já byl v depresi a nechápat, proč
39oni rozhodnout takto ... ? Já přece nic neudělal ...? Když jsme měli vycházku, tak jsme
40s kamarádem šli do blízkého města, ... nepamatuji si již jméno, ale nezapomenu na ten
41šílený zážitek. Místní lidé po nás pokukovali, jakoby v životě nikdy neviděli žádného
42černoča ..., ... a pak ti mladíci, začali na nás pokřikovat nadávky, nerozuměli jsme
43češtině, ale plně chápali význam slov, ..., že se asi z jejich strany nejedná o vřelá gesta
44Příště se nám již moc nechtělo, ale nakonec jsme šli, přeci nemůžeme být zavřeni na
45jednom místě ..., no jo, lidé koukali stále, ale už nám aspoň nikdo nenadával ..., rasismus
46je rasismus, vy bílý to chápete jen ztěží

46

47 **Pocity a emoce po přiznání azylu**

48 Já mít velikou radost, opravdu velikou, ... jen líto, že má žena a dcera u toho nebyt.
49Zároveň jsem tak trochu měl obavu z toho, kam teď půjdu, že bude třeba vše zařizovat, ...
50bude třeba si najít práci a ubytování ..., rozhodoval jsem se, které město ..., nakonec to
51byla Praha, to město jsem si zamiloval. Já vědět, velké město, velká možnost práce a
52 ubytování lépe nalézt..., tak já vybrat Prahu.

53 První osoba, které jsem to sdělil, byl ten můj kamarád, měl velikou radost a i on doufal,
54že během pár týdnů obdrží také kladné rozhodnutí ..., ... tak jsme se dohodli, že pak

55 dorazí do Prahy a pokud budu moc, pomůžu mu

56 Jinak radost měli i ti naši tlumočníci, když se dozvěděli, že mi byl udělen azyl. Jejich
57 radost byla neskrytá ..., to jsem si zcela jist. Tuto radostnou zprávu jsem zavolal ženě, ...
58 radost měla to ano, ale nevím, už tehdy jsem nějak cítil, že není všechno v pořádku, ...
59 později jsem se dozvěděl, že si našla někoho jiného

60

61 **Adaptace na nové prostředí**

62 ... tak to bylo fakt těžké, nepředstavoval jsem si to takto ..., hledal jsem práci a nic
63 nemohl nalézt, ... no je pravdou, že jsem téměř neuměl česky ..., dneska se domluví, ale
64 jde mi opravdu těžce. ... úřední dokumenty si musím nechat tlumočit, natolik češtinu
65 opravdu neovládám ..., což je škoda. Nakonec jsem našel práci jako pomocná pracovní
66 síla v jednom hotelu ..., myl jsem nádobí Já nechtěl toho dělat, ale já potřebovat
67 peníze, platit ubytování a také něco jíst, tak já hledat dál Já umět vynikajíc anglicky,
68 tak já hledat práce s angličtinou, ale já nemít praxi, ... opět špatné. Nakonec se na mě
69 usmálo přeci jenom štěstí a podařilo se mi najít velmi slušnou a dobře placenou práci, ...
70 dneska pracuji zcela jinde, ale jsem velmi spokojený ..., také já mít česká přítelkyně a
71 mám syna ... jó s přítelkyně ... máme se rádi ... (veliký úsměv). Takže nakonec vše dobře
72 dopadlo a já jsem teď opravdu šťastný, tedy ... škoda mé první ženy a dcerky, ... rád viděl.

73

74 **Studium českého jazyka**

75 Jak je poznat, já špatně mluvit česky, mě čeština nejít, ... moooooooooo těžká ... (úsměv) ...
76 já asi nikdy nenaučit dobře mluvit, ... možná přítelkyně mi pomoc a já se naučit česky
77 Ano, již v táboře jsem chodil na hodiny češtiny, ale jak jsem říkal, čeština je fakt obtížná,
78 ... máte přílišně těžkou gramatiku ... a ta výslovnost ... (kroutí hlavou a směje se). Asi
79 budu potřebovat hodně času, než se prokoušu dál ... (smích). Přítelkyně se mnou mluví
80 každý den česky, ale někdy také nemá trpělivost, a tak skončíme u angličtiny ..., ale
81 jasně, vím, jednou se jí budu muset naučit, už kvůli synovi a také dobré práci

82

83 **Udržování vazeb**

84 ... tak předně skrze internet ..., dneska totiž internetová technologie je na vynikající
85 úrovni, ... mohu tak přímo vidět kamarády z Nigérie a tak, ... využívám především
86 sociální sítě jako například Skype či Facebook, ... je to něco úžasného, jak lidé z druhého
87 konce světa mohou být v jednu chvíli na jednom místě a dokonce se slyšet a vidět? ... no
88 není to úžasné, já jsem veliký fanda netu telefon využívám jen výjimečně ... ,
89 internet je mnohem lepší. Tím, že jsem si našel českou přítelkyni a ještě k tomu máme

90společného syna, tak jsem v neustálém kontaktu s českým prostředím ... , ... k nám domů
91dochází další český pár s dětmi, tak mám kontakt s typicky českým prostředím. Víte, já
92mám českou zemi rád, máte tak bohatou historii a ty památky, velmi se mi tady líbí.

93 S přítelkyní někdy zajdeme do divadla, jen těch menším ..., ... převážně komedie, tak
94tomu rozumím i já ... (smích). Já mít rád fotbal a já s přítelkyní také jít podívat se na
95zápas, tam všichni Češi ..., oni koukat, ale o.k., oni se bavit jako já. Rodina přítelkyně
96moc milá a já chutnat český koláč, ten moc dobrý, ale knedlík, to já ne

97 Jinak hlavně v práci se střetávám s Čechy, a když spolu hovoříme, tak se mě snaží
98opravovat moji češtinu, hlavně gramatiku ..., no a já zase vypomůžu s angličtinou.

99

100 **Kdo jsem dnes?**

101 Ježda, tak to je velmi těžká otázka, počkejte ..., abych pravdu řekl, asi pořád zůstanu
102 Afričanem, nejen kvůli barvě mé pleti, ale ... je to těžké se teď vyjádřit Možná je to i
103 díky jazyku, že vím, že se nikdy nenaučím pořádně vyjadřovat a asi i chápat českou
104 kulturu, ... je tak vzdálená mé africké.

105 Abych se přiznal, někdy se mi stýská po mé zemi, ale po zemi, myslím tím půdu, ne
106 politický systém, byť dneska je situace mnohem lepší ..., ... určitě i po dcerce a moc rád
107 bych jí viděl ... musí být již velká Mám teď novou rodinu a chci být s nimi, takže se
108 teď musím více soustředit na moji přítelkyni a snažit se o co nejlepší výchovu mého
109syna zde

110 ... ano, tady uvnitř ... (buší na hrud') ... cítím, jak jsem zklamal svoji manželku v Africe a
111 hlavně jak jsem mohl opustit svou dceru ... , myslím, že toto si budu vždy vyčítat

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno a příjmení autorky:	Bc. Radmila Žemličková
Studijní program:	Sociální politika, sociální práce
Studijní obor:	Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii
Název práce:	Sociokulturní procesy v uprchlických zařízeních v ČR a vliv kulturní identity
Počet stran (bez příloh):	91
Celkový počet stran příloh:	121
Počet titulů české literatury a pramenů:	47
Počet titulů zahraniční literatury a pramenů:	13
Počet internetových odkazů:	22
Vedoucí práce:	doc. PhDr. Martin Soukup, Ph.D.
Rok dokončení práce:	2013

